

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- UP IN OBUP, str. 2
- URESNIČEVANJE ZAHTEV ZA SPREMEMBO
NORMATIVOV, str. 3
- POHABLJENA DUŠEVNOST, str. 3
- ZAKON O PLAČAH V ŠOLSTVU, str. 4
- MOŽ ZA ZASLONOM, str. 5
- VEZ MED JEZIKOM IN UČENČEVIM SVETOM, str. 6
- NAŠI MOŽGANI UMIRAJO OD DOLGOČASJA, str. 6
- NEZNANKE IN UGANKE, str. 7
- KDAJ IN KAKŠNO POKLICNO USPOSABLJANJE?
str. 8
- KNJIŽEVNI POUK V ZAČARANEM KROGU, str. 9

Učiteljeva pravica do stavke v zanki?

Republika Slovenija naj bi predvidoma ob prvi obletnici plebiscitne odločitve o neodvisnosti sprejela novo, sodobno ustavo; le-ta naj bi utemeljila Slovenijo kot demokratično in socialno državo. Tako pravijo tisti, ki so besedilo predloga ustave pripravljali, pa tudi večina strank zatrjuje, da je njihov cilj takšen.

Ob tem bi bilo zanimivo vedeti, kako bo ta demokratična ustava določala in zagotavljala človekove pravice in svoboščine, ki v večini demokratičnih držav niso sporne. V eni od različic besedila prihodnje ustave beremo: »Z zakonom se lahko, upoštevajoč vrsto in naravo dejavnosti, omeji pravica do stavke, kadar to zahteva javna korist.«

Pristojni organi naj bi torej presojali, ali ne bi stavka ogrozila javne koristi, npr. v zdravstvu ali v šolstvu. Ustavna pravica do stavke bo tako za zaposlene v teh dejavnostih, ki so bile v nedavni preteklosti pod varstvom »posebnega družbenega interesa«, zdaj pa se uvrščajo v »javni sektor« – omejevana. Ali bo takšno diskrecijsko pravico lahko omejil upravni organ, pristojen za šolstvo v republiki ali v občini?

Zadeva verjetno ni tako preprosta. Najbrž bi kazalo pred končno odločitvijo o besedilu te določbe v novi ustavi ugotoviti, kako urejajo pravice do učiteljske stavke mednarodni dokumenti, ki jih je sprejela in ratificirala dozdajšnja zvezna država. Republika Slovenija je sklenila,

da bo prevzela obveznosti, ki jih je nasledila od Jugoslavije z mednarodnimi sporazumi in konvencijami, in o tem obvestila mednarodno javnost. Zato bi bilo razumno, če bi to upoštevala že ob sprejemu nove ustave. Nedvomno imata ministrstvi za delo ter za zunanje zadeve sezname in besedila teh mednarodnih listin, ki smo jih hkrati z razglasitvijo neodvisnosti v »paketu« sprejeli kot nasledstveno obveznost.

Če pazljivo preberemo poglavje o pravici do stavke na 33. in 34. strani publikacije Mednarodne organizacije dela (Teachers and international labour standards: A handbook, ILO, Geneva 1990), je razlaga konvencij in priporočil Mednarodne organizacije dela, ki veljajo kot

skupni standardi tudi za učiteljski poklic, nedvomna. Ta določila zadevajo štirideset milijonov pedagoških delavcev v svetu, od predšolske stopnje do vseh vrst srednješolskega izobraževanja.

V uvodu omenjene izdaje je zanimiva ugotovitev: V državah, kjer cenijo vzgojno-izobraževalno delo in imajo učitelji ustrezen položaj, je njihova poklicna morala ustaljena. To povečuje učiteljevo sposobnost, da zna učence usmeriti k samostojnosti, tako da se bodo znašli v tem čedalje bolj zapletenem svetu. Spoznanje, ki ga je vredno upoštevati, saj je od položaja šolstva in učiteljev v marsičem odvisna tudi uspešna vzgoja mladih za demokratično družbo.

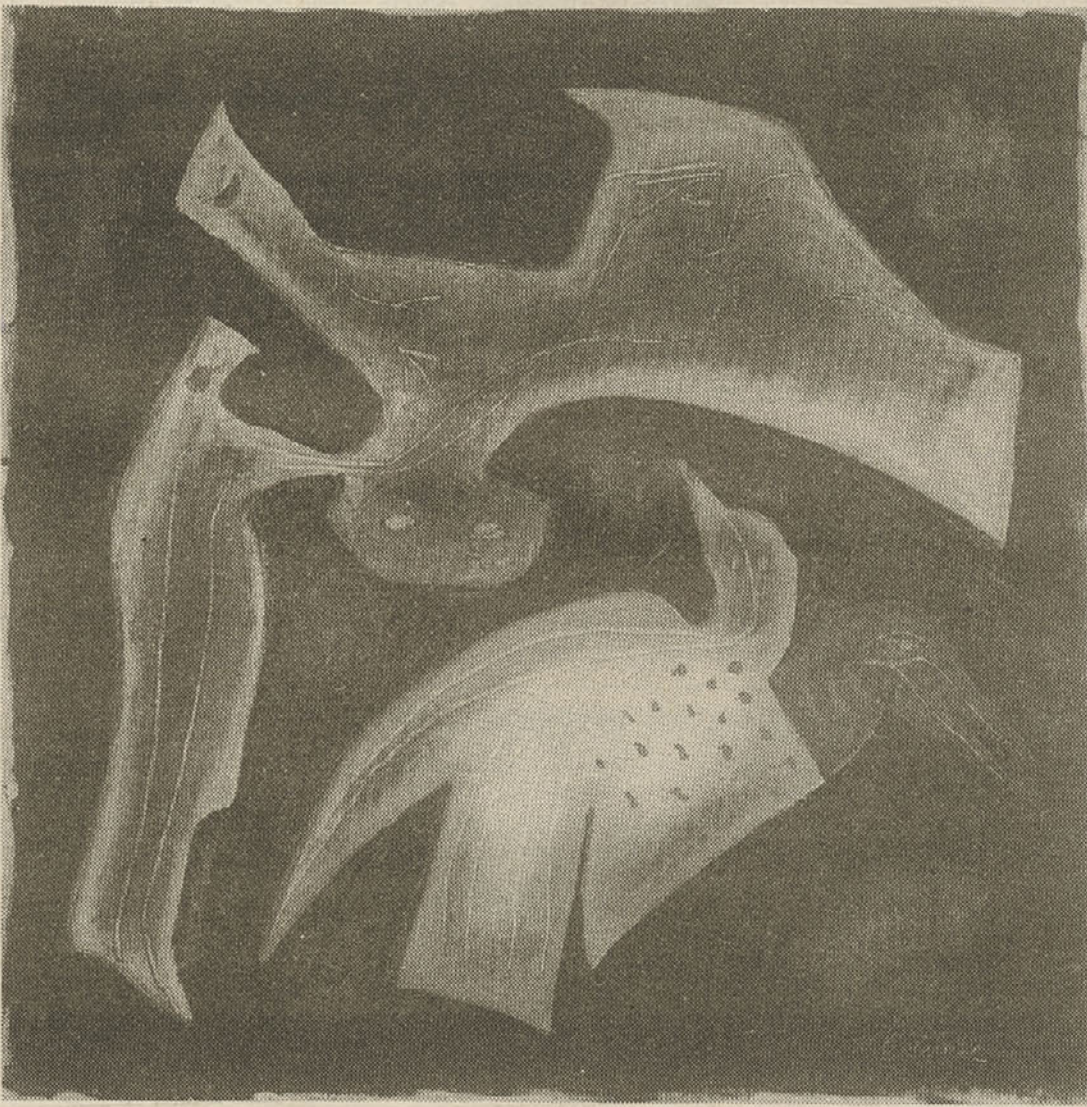
Imajo torej učitelji pravico stavkati? Priporočilo UNESCO/ILO o položaju učiteljev iz leta 1966 (The Recommendation concerning the Status of Teachers) svetuje državnim organom in učiteljskim organizacijam ali učiteljskim sindikatom, naj določijo skupen mehanizem za ureditev spornih vprašanj med učitelji in njihovimi delodajalci. Če so vse pogajalske možnosti izrabljene ali če bodo pogovori med pogajalskima strankama ustavljeni, morajo učiteljske organizacije dobiti pravico, da po poti, kakršna je uveljavljena tudi v drugih dejavnostih, zavarujejo svoje zakonite interese.

V zadnjih dvajsetih letih je skupni odbor izvedencev kot

stalni organ UNESCO in ILO za izvajanje Priporočila razlagal ta dokument tako, da imajo učitelji neomejeno pravico do stavke. To jim omogoča Konvencijo ILO, št. 151, ki določa načine reševanja sporov. Po mnenju odbora izvedencev lahko učiteljski sindikati ali učiteljske organizacije organizirajo protestne stavke, kadar nasprotujejo posameznim ukrepom gospodarske in socialne politike. ILO zahteva, da poteka stavka mirno, brez nasilja, hkrati pa meni, da po načelih svobodnega združevanja s konvencijo ni mogoče zagovarjati stavk politične narave. Mednarodna organizacija dela zatrjuje, da je po konvenciji mogoče omejiti le stavke tistih delavcev, ki bi z ustavitvijo dela ogrozile življenje, osebno varnost in zdravje prebivalstva. Odbor izvedencev UNESCO/ILO meni, da učitelji ne spadajo v to kategorijo javnih služb.

Tako so opisane pravice do organizacije stavk v mednarodnih konvencijah in priporočilih in tako jih razlagajo strokovnjaki, ki se s temi zadevami ukvarjajo v specializiranih organizacijah OZN – v UNESCO in ILO. Pravico do stavke zagotavljajo učiteljem mednarodne konvencije, njihovo uresničevanje pa pomeni spoštovanje človekovih pravic in svoboščin. To pa je tudi eden od temeljnih pogojev za sprejem neke države v parlament Sveta Evrope.

BORIS LIPUŽIČ

Fantazija iz kamnov, ok. 1985

Slikarka Bara Remec je tako po svoji likovni ustvarjalnosti kot nekonvencionalnem življenju zanimiva in pozornosti vredna ustvarjalca. Njena dela so zdaj, ko politične razmere to dopuščajo, lahko postavili na ogled v ljubljanski mestni galeriji. Tako si je bilo mogoče pred časom ogledati predvsem razstavo njenih starejših predvojnih in novejših del, ki so v zadnjih dvajsetih letih nastajala v pokrajinah njene druge domovine – Argentine, v oddaljenem svetu argentinskih Indijancev. Tako so razstavljeni dela skušala, kolikor je bilo to zaradi objektivnih okoliščin in nenadne slikarkine smrti mogoče, dati vsaj delni retrospektivni vpogled v njeno ustvarjanje, v njeno mladostno oblikovanje v zagrebškem kulturnem krogu in njene prve poakademijske postavitve doma. S posamičnimi deli sledimo njenemu povojnemu prestopu v izrazito ekspresivno zaznamovano slikarstvo in v čas, ko se začne izražati v svojevrstni duhovno-simbolni govorici, ki je močno približana likovnemu izrazu primitivnih ljudstev. Prav slednje obdobje je tisto, ki dokončno potrjuje in utrdi slikarkino veljavo in ji najde mesto v krogu argentinskih sodobnikov.

Pravilnik o napredovanju učiteljev na rešetu

Po dolgi in mučni seji republiškega odbora SVIZ, na kateri smo spet poslušali očitke o neučinkovitosti našega sindikata, se misli vračajo k razpravljanju o novem osnutku Pravilnika o izobraževanju pedagoških in strokovnih delavcev ter o napredovanju pedagoških delavcev v nazive (dalje Pravilnik).

Na sestanku se je spet pokazalo veliko razočaranje ob branju pravilnika, ki so ga izražali tudi kolegi, kadar koli je beseda nanesla na to toliko pričakovani pravilnik, ki naj bi dal učiteljem tolikokrat zahtevano zadoščenje za njihov dolgoletni trud na šolskem področju ter obenem dokončno omogočil izravnavo z delavci v javni upravi in drugih javnih službah.

Zakaj smo vsi razočarani in se nas loteva malodušje, kaj smo od pravilnika pričakovali?

Bara Remec

1910–1991

Bara Remec

dogodki novosti

• Za koga vse znižana učna obveznost?

Ali bo ostalo le pri napovedih bojkota pisnih nalog osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev? Vse kaže tako, saj so se na sejah, kjer se oblikujejo za slovensko šolstvo najpomembnejše odločitve, le zavzeli za priznavanje različne učne obveznosti.

Člani Strokovnega sveta Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje so o tem govorili 28. 11. letos in podprli prizadevanja učiteljev slovenskega jezika, tujih jezikov in matematike v osnovnih in srednjih šolah. Tako naj bi poslej učitelji slovenščine poučevali na teden 20 ur v osnovnih šolah in 18 v srednjih, učitelji tujega jezika in matematike pa 21 (19) ur.

Za takšno rešitev so se izrekli tudi v odboru slovenske skupščine za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo (29. 11. 1991). Bolj kot strokovne utemeljitve je na to, da so sprejeli različno učno obveznost, vplivala tradicija. Kakšno vlogo pa so imele pri tem napovedi bojkota pisnih nalog (in zaključnih izpitov), nismo ugotavljali.

Učitelje bo najbrž razveselil še en predlog skupščinskega odbora: vsem, ki imajo do upokojitve pet let ali manj, naj bi znižali učno obveznost za dve uri na teden.

Zadnje besedo o diferencirani učni obveznosti in tudi o vseh drugih spremembah v zvezi z normativno ureditvijo šolskega dela in plačila, bo izrekel Izvršni svet Republike Slovenije. To naj bi se zgodilo še v prvi polovici tega meseca.

P. S.: Kakšen bo razplet, lahko samo ugibamo. Na to kaže tudi **protestno pismo učiteljev biologije in kemije**, ki smo ga v uredništvo prejeli tik pred oddajo člankov v tiskarno. Takole pišejo: »Zaradi zahtevnosti dela in zaščite kakovosti pouka odločno zahtevamo, naj bo tedenska učna obveznost za učitelje kemije in biologije vsaj za dve uri nižja od zdajšnje. Zaradi varnosti učencev tudi zahtevamo, naj se pri bolj zapletenih eksperimentih razredi delijo v dve skupini.«

Pismo z dne 30. novembra letos, je naslovljeno na ministra za šolstvo in šport, direktorja Zavoda RS za šolstvo in šport, Sindikat vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije in Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije (sindikat delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti), je podpisalo 96 učiteljev.

Ljubljanski območni odbor republiškega Sindikata vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije je 5. 12. letos v Cankarjevem domu pripravil omizje s sindikalnimi zaupniki osnovnih in srednjih šol iz Ljubljane in okolice. V pogovoru o standardih in normativih, Zakonu o plačah in Pravilniku o napredovanju učiteljev so sodelovali tudi dr. Peter Vencelj in njegovi sodelavci. Ob koncu večurnega pogovora je bila aktualna problematika v zvezi z diferencirano učno obveznostjo, ki še posebej vznemirja slovensko učiteljsko, videti še bolj zapletena. Tisti, ki so pričakovali, da se bodo različna gledanja učiteljev in šolskih oblastnikov poenotila, so bili razočarani.

• Študentje iščejo štipendije

Odbor slovenske skupščine za delo, zaposlovanje in socialno politiko je poslal izvršnemu svetu zahtevo, da se takoj izdela načrt za novo štipendiranje, ki bi upošteval nastale težke gmotne razmere številnih študentov in srednješolcev. Poslanci in gostje so na sestanku opominjali, da zdajšnji cenovni za pritisk študentov odpira vrata do štipendije zgolj najrevnejšim, ne pa več vsem, ki so potrebni družbene pomoči. Tudi kdor ima štipendijo, samo s to ne more preživeti.

Študent si mora velikokrat poiskati še delo, tega pa čedalje težje dobi. Veliko staršev ima tako malo denarja, da ne morejo preživljati študentov zunaj domačega kraja. Študentje so napovedovali katastrofo, če vlada ne bo hitro kaj storila. Naredi pa lahko dvojce: iz proračuna nakaže nekaj denarja za več štipendij, ter z davčnimi olajšavami in drugimi ukrepi spodbudi podjetja in druge, da iz svojih sredstev štipendirajo več šolarjev. Vse skupaj pa je v zraku...

• Trgovska akademija ima veliko privrženecov

Petletno srednjo šolo ekonomske smeri so letos za poskus vpeljali na ekonomskih šolah v Ljubljani in Celju (po dva razreda), zanimanja med mladino in starši je bilo veliko, učitelji so jo pozdravili. Vpisovali so se odlični in prav dobri učenci, ki žele naprej študirati ali pa se zaposliti, delati v tujini, se ukvarjati s podjetništvom itn. Šolo, ki je izrazito praktično usmerjena in je posnetek trgovske akademije v Avstriji, bodo jeseni 1992 vpeljali tudi v Novi Gorici in najbrž še kje. Postati utegne zgled za našo prihodnjo srednjo strokovno šolo.

• V obrtno šolo z učno pogodbo

V Obrtni zbornici Slovenije se zavzemajo za nove spremembe v srednjem strokovnem šolstvu, ki izobražuje za obrtne dejavnosti. Tako bi radi vpeljali že prihodnje šolsko leto učno pogodbo med obrtnikom in učencem, ki bi zavezovala oba in urejala učenje, štipendijo in vse drugo za ves čas šolanja. Nadalje se zavzemajo za zaključni izpit s poudarkom na praktičnem znanju, ki bi ga ovrednotila pooblaščen komisija strokovnjakov iz šole in zbornice, imel bi vlogo pomočnega izpita in bi odpravljal potrebo po nadaljnjem obstoju pripravništva, kot ga poznamo danes. Pripravljajo tudi ustanovitev prvih mojstrskih šol, mogoče že prihodnjo pomlad. Uresničitev teh pobud bo odvisna od odločitve in odzivnosti v ministrstvu za šolstvo in šport. Če bodo tam dovolj zgodaj rekli »da«, bi se v obrtni oddelke poklicnih šol spomlad prijavljali učenci na podlagi učnih pogodb, ti bi imeli prednost pred učenci brez pogodb tako pri morebitnih sprejemnih izpitih kot ob vpisu brez sprejemnega izpita.

Up in obup

Ob osnutku Pravilnika o napredovanju učiteljev

Gotovo je, da se pri branju vseh takšnih pravilnikov najprej skuša vsak prepoznati v tej ali oni kategoriji in ugotoviti, kakšne možnosti se mu ponujajo. Razočaranje torej izvira iz dejstva, da se večina kolegov v pravilniku nikjer ne prepozna, in to so dokazale tudi dozdajšnje razprave. Vsaj pri tistih učiteljih, katerih delo osebno poznam in cenim, se je iz razprave dalo razbrati njihovo vizijo dobrega učitelja, ki si zasluži priznanje in ki ga s svojim delom skuša doseči. In sedaj vse to pošteno delo ni nikjer nič vredno! Če pa preračunamo v tolarje, ki jih naziv prinese, je zadeva še bolj brezupna.

Prepričan pa sem, da večini kolegov na tej stopnji niti ne gre za materialne nagrade, temveč za moralno priznanje, ki ga skorajda ne more doseči.

S tega stališča Pravilnik tvega, da bo ostal zgolj papir, ki ima zelo malo možnosti, da bo dosegel svoj učinek, saj vsi učitelji poznamo staro resnico, da se nihče ne trudi za petico, če so merila previsoko postavljena, tako da potem ostane takšen učitelj pač brez ene ocene, ne doseže pa večje motivacije za učenje. Previsoko postavljena merila Pravilnika bodo torej odvrgla večino učiteljev od prizadevanj, da dosežejo večjo kakovost svojega dela in s tem tudi formalno družbeno priznanje za trud in uspeh.

*

Očitno bi bilo treba poleg zdajšnjega sistema vpeljati tudi določen avtomatizem pri napredovanju. Zdaj zasnovani sistem napredovanja naj bi omogočal hitrejšo napredovanje za tiste, ki imajo večje sposobnosti, večje ambicije, več energije... Ti bi že po petih letih (brez pripravništva) učiteljevanja dosegli prvo stopnjo napredovanja, naziv mentorja, po dvanajstih letih (ali celo prej) stopnjo svetovalca in nato naziv svetnik.

Drugi pa naj bi s svojim dolgoletnim delom, tisoči in desettisoči normalnih učnih ur, stotinami in tisoči učencev... vendarle tudi dosegli določeno priznanje, ki naj bi ga prinesla že sama delovna leta v učiteljskem poklicu ob normalnih uspehih. Naziv mentorja bi npr. dosegel po dvajsetih (ali več) letih vestnega učiteljevanja. Podobno bi dosegel stopnjo svetovalca po tridesetih letih in tik pred upokojitvijo bi lahko bil nekaj let tudi svetnik.

Poleg tega pa je treba upoštevati, da teh ljudi s tako dolgo kariero sploh ni veliko. Odhajanje iz poklica je zelo veliko, pokojnino pa dočaka komajda kdo,

ki vse življenje vztraja za katedrom. Na novogoriški gimnaziji je to dočkal en sam profesor, drugi so se prej invalidsko upokojili ali pa pomrli.

Takšna dopolnitev bi gotovo prinesla neko zadovoljstvo vsem, ki so vse življenje zapisali našemu poklicu, pretirano pa tudi ne bi obogatili, ker so razponi med eno in drugo plačo razmeroma skromni. Kljub vsemu pa bi tudi tega kolega skrbelo, da ne bi dobil kakšne črne pike, ki bi vendarle zavrla njegovo kariero.

V življenju pa ni čistih kategorij in dosegljiva možnost napredovanja bo gotovo spodbudila marsikoga, da si bo pridobil še to ali ono točko in pripravil zgleden nastop, sodeloval v tem ali onem projektu...

Takšen sistem pravzaprav ni nič novega in ga npr. pozna tudi vojska, kjer so tudi že leta službe dovoljšnji razlog za napredovanje. Tudi v primerjavi z večino drugih poklicev v družbenih dejavnostih (pa celo v Cerkvi) takšen sistem ne bi bil v nasprotju, odpadle pa bi tudi krivice do tistih kolegov, ki so tik pred upokojitvijo in bi lahko brez težav dosegli »vnovčenje« za napore vložene v preteklosti.

Nasprotni razlog obstaja le v vprašanju: ali naj ima nekdo visoko doneč naziv (denarno to tako zelo malo prinese) samo zato, ker je pač učil. Toda to delo je raznoliko, izpostavljeno nedavnemu preverjanju kritičnim očem mladostnikov, ki so zahtevnejši kot katerakoli komisija; za to, da se v tem poklicu obdrži, je potrebno vsakodnevno garanje, so nenehno potrebne novosti, nenehno dopolnjevanje znanja.

Priznanje sistema napredovanja na podlagi delovnih let pomeni priznanje zahtevnosti in odgovornosti poklica samega.

Hitrejšo napredovanje pa bi seveda dosegli tisti, ki so se dokazali z zvestim delom in še dodatno.

Tega dodatnega sistema na-

predovanja sploh ne bi bilo težko uvrstiti v zdajšnji predlog. Zadostuje le določilo, da vsako delovno leto v šolstvu in vzgoji prinese eno točko, če je ocena pedagoškega dela pozitivna. Pri dozdajšnjih določilih pa bi se zvišalo število potrebnih točk za dosedo naziva določene stopnje.

*

Videti je, da nikakor ne gre brez »ocene pedagoškega dela«, ki je v celotnem Pravilniku najspornejša, je pa ena izmed redkih prvin, ki omogočajo upoštevanje največje količine vloženega dela v ta poklic – v vsakdanje učenje.

To torej mora biti zajeto v pravilniku, vendar naj bo kar najbolj objektivizirano (bistveno je treba dopolniti 11. člen Pravilnika) in naj kar najbolj izloči možnosti zlorab ter vzgajanja podreptikov, saj še predobro poznamo tisto, kar je prevelika oblast posameznikov – od inšpektorjev do funkcionarjev – prinašala v vsakdanje življenje. Ne verjamem, da je poldrugo leto demokracije spremenilo značaj slovenskega naroda, če ga NOB z OF ni, in raje verjamem tisočletni resnici, da volk dlako menja, narave pa ne. Zaradi tega ni mogoče tako ključne prvine prepuštevati v rokah zgolj enega samega človeka, saj je znano, da imajo celo svetniki skušnjave, navadni smrtniki pa...

Zaradi tega je treba 12. člen Pravilnika spremeniti tako, da pedagoško oceno delavca poda komisija, ki jo imenuje upravni organ, v njej pa so: ravnatelj, zastopnik aktiva učiteljev, Zavoda za šolstvo (ali druge ustanove) in upravnega organa, ki bo preprečil domačo »kuhinja« naslovov.

Poleg demokratičnosti bi s tem zagotovili, da se pri pedagoški oceni ne upoštevajo zgolj disciplinska ali splošna opažanja, temveč tudi resnično strokovno delo. Gotovo ravnatelj, ki je po

poklicu učitelj tega ali onega predmeta, ne more ocenjevati bistvenih prvin uspešnega dela pri vseh in vsakem drugem predmetu. Dostopen mu je le dober ali slab vidik učiteljevega dela. Vse drugo pa bo že pri stvarni učni levi pripravi zelo nezanesljivo, bo tvegal pohvalo za prijetno učno uro, ki bo polna stvarnih napak, zastarelih strokovnih pogledov, ki bodo zanj celo bolj sprejemljivi, ker so podobnejši tistim, ki jih je spoznal na gimnaziji. Pri učenju samem ostane strokovnjak kvečjemu na ravni gimnazijskega maturanta.

Komisija, ki omogoča enakopravno sodelovanje, in ne zgolj konzultacijo zdavi navaden zastopnik, bi zagotavljala uveljavljanje metodno-pedagoškega vidika, ožjega strokovnega vidika, zunanji nadzor nad posredovanjem ocen po domače, in še bi lahko naštevali prednosti demokratičnega ocenjevanja pred avtoritativnim ali vsaj posredniškim ocenjevanjem.

*

Da bi bil pravilnik kolikor mogoče sprejemljiv z demokratičnega in tudi pravnega stališča, mora omogočati tudi nadzor in pritožbeni organ druge stopnje. V tradiciji univerz je, da ta nadzor opravlja habilitacijska komisija (ki je sicer tudi doživljala različno usodo in predznake). V našem primeru bi bila to lahko posebna komisija pri ministrstvu za šolstvo, ki bi obvezno pregledala vsak in celoten postopek. Poleg tega naj bi bila v Pravilniku tudi določila arbitražni organ, ki bi ga minister imenoval v primerih spora organov in vseh stopnjah pa tudi v primeru pritožbe kandidata. Na koncu vendarle treba pustiti tudi možnost sodnega spora, saj gre pri uresničevanju tako pomembnega pravilnika za odločilen element kadrovske politike, za določila, ki imajo možnost, da vplivajo na celoten razvoj šolstva.

JAN ZOLTAN

Sindikalna organiziranost je nujna

Oktober je, podobno kot v drugih občinah v Sloveniji, zavrelo tudi v domačem osnovnem šolstvu. Občina je pred tem hlebec, ki se mu reče občinski proračun, namenjen negospodarstvu, rezala po enajstih. Ob tem se je že na polovici koledarskega leta jasno kazalo, da ob inflaciji taka delitev socialno ne bo zdržala.

Tega se je zavedel tudi občinski izvršni svet in pretečo nevarnost stavke začasno odložil z uskladitvijo septembrskih osebnih dohodkov na nominalno vrednost, ki jo je predlagala slovenska vlada (za učitelja z višjo izobrazbo 19.200 SLT bruto). Obvezal pa se je tudi, da bo iskal rešitve za proračun do septembra, kot tudi izplačilo osebnih dohodkov do konca koledarskega leta po republiških določilih.

V zatišju do sredine novembra so statistični podatki, ki so jih prinašali uradni listi, nesporno pokazali, da je bila »jeza delavcev v šolstvu« upravljena. Povečal se je dolg uskladitve OD do indeksa 119 na povprečni OD v gospodarstvu republike Slovenije do konca septembra. Kot blisk pa so udarili tudi tako imenovani kalkulatorni elementi, ki jih je 16. 10. 1991 izdala republiška vlada in so od oktobra ključ za pridobivanje denarja, ki ga zavodi namenijo za osebne dohodke.

Spet je bilo treba nekaj narediti. Občinski izvršni svet je v skladu s pooblastili občinske skupščine poskr-

bel, da so se za oktober OD uskladili po določilih splošne kolektivne pogodbe za negospodarstvo. Del denarja pa je namenil proračunu za pritrčevanje leta.

Sklepanje o nadaljevanju stavke je odloženo do začetka decembra, da bodo novembrski osebni dohodki pokazali, koliko se upošteva kolektivna pogodba ter kako Izvršni svet SO poravnava zaostanek iz prejšnjih treh četrtin leta.

Niso pa osebni dohodki edina problematika in dejavnost, s katero ukvarjajo območni sindikat osnovnih šol in glasbene šole. Sindikalne dejavnosti za urejanje osebnih dohodkov so odprle vpogled v celotno področje, ki se mu reče financiranje šolstva in za katero je trenutno značilno odhajanje enega – recimo »samoupravnega sistema« financiranja in prihod drugega, ki se »roji« v krčih in zapletljajih.

V začetku koledarskega leta so končani skupščinski razpravi o šolskem zakonodajni potevali po regijah in močni posveti. Na enem od njih delavci, zaposleni v šolah, ponujajo predloge videli v precej črnih barvah. Namestnik šolskega ministra Stane Čehovin je takrat poskušal posredovati razbiliti z mislijo, da položaj delavcev v šoli – tudi njihovi pravni statusi – toliko bolj trden in jasn, kolikor bolj se bodo znali zaposleni v šolah sindikalno smotno in uspešno organizirati.

Težko je ugotavljati, koliko je bilo v tem vizionarstvu, koliko pa resni politične presoje. Kakor koli, čas je potrdil, da je bilo takšno predvidevanje pravilno. Danes nam je veliko bolj jasno, kot nam je bilo še pred nedavnim, da mora biti sindikat čim bolj enakopraven partner oblasti. Cilj pa je mogoče doseči z delovanjem (stavke so samo ena od oblik) usposobiti dobre sindikalne zaupnike, pridobiti čimveč članstva in medsebojno menjavati izkušnje.

DANIEL BEZEK
Območna organizacija
Zveze svobodnih
sindikatov Slovenije
Domžale

OSNOVNA ŠOLA VIDEM PRI PTUJU

razpisuje dela in naloge

– UČITELJICE GOSPODINJSKEGA POUKA v obsegu 10 ur na teden, za nedoločen čas.

Pogoj višja ali visoka izobrazba.

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev pošljite v 8 dneh po objavi razpisa. O izidu boste obveščeni v 15 dneh po izbiri.

KAJ ŽELITE ZVEDETI O ZAVODU REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT?

V eni prihodnjih številčk našega časnika bi vam radi predstavili Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport – ustanovo, ki jo že dolgo vsi prav dobro poznate, vendar bi o njej želeli zvedeti še kaj. Priložnost imate, da vprašate vse, kar vas zanima in česar še ne veste. Zbrali bomo vaša vprašanja – o organiziranosti, delu tam zaposlenih, sodelovanju s starši, skrbi za kakovosten pouk... in skupaj s strokovnjaki iz Zavoda pripravili odgovore nanja. Še danes zavrtite naš telefon 061 315 585 ali pa nam pišite na naslov: Prosvetni delavec, p 21, 61104 Ljubljana.

Vaša vprašanja pričakujemo čimprej, če je le mogoče, še ta teden!

venije za šolstvo), Milka Arko (Republiški sekretariat za zdravstveno in socialno varstvo), Ivan Bitenc (Republiški sekretariat za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo) in delavci delovne skupnosti podjetja Prosvetni delavec: Marjana Kunej, Lučka Lešnik, Stanko Šimenc in Merka Vovk.

Uredniški odbor: Boštjan Zgonc, predsednik, in člani Tea Dominko, Dora Gobec, Gregor Kocijan, Mar-

jana Kunej, Lučka Lešnik, Tine Logar, Lidija Magajna, Janko Svetina, Stanko Šimenc in Vladimir Tkalec.

Časnik urejajo: Stanko Šimenc – glavni urednik, Marjana Kunej – odgovorna urednica, Lučka Lešnik – novinarka – urednica in Tea Dominko – tehnična urednica. Rokopisov in fotografij ne vračamo. Časnik izdaja štirinajstredno med šolskim letom.

Naročnina za leto 1991 znaša 380 SLT za posameznike in 760 SLT za organizacije.

Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri 260 SLT na leto.

Posamezna številka stane 25 SLT.

Tisk ČTP Ljudska pravica, YU ISSN 0033-1643.

prosvetni
delavec

Prosvetni delavec, p.o.
Poljanski nasip 28
61104 Ljubljana
poštni predal 21
Zirorac: 50101-603-46509
Tel. (061) 315-585

Upravni odbor: Marija Velikonja, predsednica (Zavod Republike Slo-

Uresničevanje zahtev za spremembo normativov

Številni šolniki so (bodo) ob uradni objavi sprememb normativov verjetno še zmeraj razočarani, zato jih bo gotovo zanimalo, kaj se je dogajalo ob uveljavljanju naših zahtev.

Sindikat vzgoje, izobraževanja in znanosti je podprl vsak utemeljen predlog za dopolnitev, ki ga je prejel od svojega članstva neposredno ali pa so ga predlagali organi sindikata. Predstavili smo jih vsem strokovnim službam ministrstva za šolstvo, ministru neposredno ter se zanje zavzemali tudi v številnih javnih nastopih ter s posegi pri drugih organih, med njimi tudi na sejah Odbora za vzgojo, izobraževanje ter telesno kulturo Skupščine Republike Slovenije, ki je edini zastopniški organ, katerega mnenje si mora ministrstvo obvezno pridobiti pred sprejemanjem odločitev o normativih. Seveda 39. čl. šolskega zakona (UL RS 12/91) ministra ne obvezuje, da si mora pridobiti soglasje, pridobiti si mora le mnenje omenjenega skupščinskega odbora. Nato predloži Izvršnemu svetu predlog odloka ali zakona v nadaljnjo obravnavo. Brez podpore Strojne komisije sveta RS in navedenega skupščinskega odbora je torej mogoče karkoli doseči le s skrajnim trudom, sindikalnim bojem, za to pa je potrebna pripravljenost članstva, da, če je potrebno, stavka, protestira, bojkotira...

Najprej smo dosegli, da je ministrstvo sprejelo stališče, da so normativi šole podlaga za sistemizacijo delovnih mest in da se šole po potrditvi le-te lahko ukrepa. Ustavili smo brezglavo odpuščanje delavcev, to so počeli nekateri ravnatelji, ki niso le prekoračili svojih pooblastil, pač pa prekršili tudi vrsto predpisov o delovnih razmerjih. Te delavce je SVIZ zaščitil. Dobili smo tudi obljubo, da bo ministrstvo upoštevalo dejanske specifičnosti posameznih šol, če bi normativi ogrozili njihovo delo.

Poleg tega je treba vedeti, da so normativi restriktivno usmerjeni na vseh ravneh in njihov namen je pač privarčevati določen denar, s čimer pa se SVIZ ni nikoli strinjal in je vedno dokazoval nesmiselnost takšnega ravnanja, ki nikakor ne more rešiti šolskega finančnega zagat. Vsekakor ni bilo mogoče prodreti z nobeno zahtevo, ki bi pomenila novo zaposlovanje ali bi omogočila enemu delavcu, da si izboljša plačo na račun nezadane delovnega mesta.

ZAJEM SMO SE ZAVZEMALI?

Nasprotovali smo povečani učni obveznosti na osnovnih šolah, vendar so nas zavračali, da

so učitelji do zdaj delali v povprečju po 23,4 učne ure na teden in da ne morejo pristati na novo zaposlovanje nekaj tisoč delavcev. Poleg tega bodo delavci z visoko izobrazbo prejeli enako plačo kot v srednjih šolah, razlika bo le v obveznosti, to naj bi izboljšalo kadrovske sestave zaposlenih v osnovni šoli.

Zahtevali smo **diferencirano učno obveznost v razponu od 18 do 21 ur na teden**, ki bi upoštevala različne obremenitve pri posameznih predmetih, vendar sta menda temu nasprotovala ministrstvo za zakonodajo in odbor za družbene dejavnosti. Šele s skrajnimi sredstvi nam je uspelo ohraniti delno zmanjšanje učne obveznosti za učitelje treh temeljnih predmetov. Predlog, da bi se upoštevali vaj se **tisti predmeti, ki imajo tudi predpisane šolske naloge**, ni bil sprejet, ker bo menda že ta minimalna koncesija stala dražavo za okrog 4 odstotke več denarja. Sindikat seveda ni mogel predlagati, naj se ti stroški nadomestijo s povečanjem učne obveznosti drugim predmetom. Nekateri učitelji so začeli zahtevati zmanjšanje učne obveznosti že tik pred iztekom akcije, po razglasitvi bojkota, vendar tedaj ni bilo mogoče ponovno spreminjati prvotnih zahtev sindikata in prihajati vsak dan z novimi predlogi, ko se kdo kaj novega spomni. Peljani sta tudi dve drugi obliki **diferenciacije**: nekateri predmeti imajo dodatne ure, druge se delijo učenci v skupine, in to tudi razbremenjuje učitelja.

Zahtevi, da se za **razredništvo** priznata dve uri na teden, je bilo delno ugodeno (začetnim in zadnjim razredom sta priznani), dosežena pa je bila obljuba, da se bo zmanjšalo delo razrednikov pri dokumentaciji in delu s starši, povečani pa so zavračali naše utemeljitve, da je to delo plačano vse leto in da so priznane pedagoške ure skupaj s časom za pripravo.

Spor zaradi zaostrovanja normativov za **oblikovanje oddelkov** in števila učencev v posameznem oddelku je bil rešen z natančnejšo razlago. Šola lahko že pri 37 (ali 33) učencih odpre nov oddelk. Tako je bil

delno rešen tudi problem **prevelikih skupin pri praktičnem pouku**. Obljubljeni je tudi, da se nadaljevalni oddelki srednjih šol ne bodo združevali.

Pri normativih za število **posameznikov ravnatelja**, število **svetovalnih delavcev in knjižničarjev ter hišnikov in tehničnih delavcev**, smo zahtevali, naj se upošteva **velikost posameznih šol in število oddelkov**. Delno je bilo ugodeno, vendar se ne bo dovoljevalo novo zaposlovanje tam, kjer ta mesta tudi do zdaj niso bila zasedena. Kljub vsemu se ohranja dozdajšnji **obseg šolske svetovne službe**, poveča pa se možnost za zaposlitev okrog sto novih knjižničarjev na šolah, ki sploh še nimajo urejenih knjižnic.

Zahteva, da se ohrani vsaj dozdajšnji **položaj delavcev v zavodih za usposabljanje otrok in mladostnikov** z motnjami v razvoju, je bila v nekaterih točkah sprejeta, vendar so tako kot druge, tudi tu odpravljeni denarni dodatki, bistveno znižani pa so normativi za število učencev in učna obveznost. Druge zahteve so bile zavrnjene z utemeljitvijo, da zavodi že zdaj nimajo zasedenih 143 delovnih mest.

Sprejeta je bila tudi za **20 odstotkov znižana učna obveznost učiteljem na šolah za manjšino**, ki imajo tudi **ugodnejše norme** za oblikovanje razredov.

Doseženo je bilo, da ima **pravnik zmanjšano učno obveznost**, tako da se lahko bolje pripravlja na strokovni izpit.

Ugodeno je bilo nekaterim **zahtevam šol kemijske usmeritve**, ki jim je ministrstvo posebej odgovorilo.

Tehniškim in poklicnim šolam so bila priznana nekatera **specifična delovna mesta**, večina zahtev pa ni bila sprejeta, vendar **Skupnost teh šol ni sodelovala v SVIZ** in mu ni predložila svojih zahtev, še manj pa utemeljila in zahtevala nekatere akcije. Svoje zahteve so prenesli drugim organom, npr. Strojno komisijo sveta, ki jih je ustno podprl na seji skupščinskega odbora, ki na zadnji seji ni hotel širiti kroga vprašanja.

Podprta je bila zahteva, da bo država učiteljem dodatno **plačala zaključne izpite**, čeprav bi Zavodu RS za šolstvo in šport zadoščalo že plačilo matur, ki so očitno edina rešitev tega šolskega sistema.

skega sistema.

Čistilkam je bil znižan normativ za 25 odstotkov, več ni bilo mogoče doseči, ker tudi zdaj čistijo povprečno nekaj nad 900 kvadratnih metrov.

Velike težave so pri **računovodskih in administrativnih delavcih**; tega, da imajo ob nižji strokovni usposobljenosti boljši položaj od učiteljev, ni bilo mogoče zagovarjati. Dogovorjeno je bilo, da se srednjim šolam prizna računovodja z višjo izobrazbo, da se bosta upoštevali specifičnost posameznih šol in zasedenost delovnih mest. Pri poklicnih in tehniških šolah pa se bo upošteval tudi večji obseg dela. Vsekakor naj se ne bi uveljavljali zaostreni normativi, ne da bi se zmanjšal obseg dela in odgovornosti teh služb.

Ugotovljeno je bilo, da so normativi napisani predvsem za gimnazije, da pa so zelo težko uporabni za tehniške in poklicne šole. Obljubljeni je bilo, da se bo v nadaljnjem dopolnjevanju to upoštevalo, čeprav vsi vemo, da se v en centralistično zasnovan sistem ne da zajeti vseh posameznih posebnosti, in to je osrednji problem naše nove šolske zakonodaje. Na to SVIZ neuporabno opozarja in se proti temu bojuje s sredstvi, ki so mu na voljo.

Kaj od tega bo sprejel odredbodajalec, je težko reči, saj si je z odpravo samoupravljanja in z zakonom o šolstvu zagotovil domala neomejeno samostojnost odločanja. Sindikat lahko uveljavi svoje zahteve le s **podporo članstva** in s tem, da napravi vidne **posledice določenih predpisov** v praksi. Edino s tem lahko zaveže odredbodajalca **odgovornosti za lastne odločitve**.

Žal moramo ugotoviti, da je imel SVIZ ponekod zelo mlačno podporo članstva in da smo pri tako pomembnem predpisu dobili le nekaj predlogov nepsredno od članstva. Videti je tudi, da doberš del **šolnikov slabo spremlja pobude za reševanje vprašanj njihovega poklica**, ki so objavljene v javnih občilih in v strokovnem ter stanovskem tisku. Neinformiranosti in mlačnosti šolnikov sindikat ne more odpraviti.

Ob takšni prizadevnosti dela članstva bo komajda mogoče kaj doseči pri zakonu o plačah in pri pravilniku o napredovanju. Za tiste, ki jim pomen teh aktov ni jasen: od njih je odvisen tudi gmotni položaj vsakega posameznika, ministrstvo pa je dokaj samostojno pri oblikovanju predloga zakona in skoraj svobodno pri sprejemanju pravilnika.

ZOLTAN JAN
predsedujoči SVIZ

aktualno

NAŠ KOMENTAR

PAVEL ZGAGA

0 avtonomiji

Med vprašanja, ki se ne le zadnje leto in pol, temveč kar precej dalj časa uvrščajo v razpravljanje o šolstvu, spada tudi vprašanje avtonomije. Kot vsak večpomenski izraz pa tudi ta prinaša svojevrstno zmedo. Tako imata npr. pojma **politična avtonomija** ter **avtonomija šole** (učitelja, pouka...) gotovo marsikaj skupnega, pa vendar ju ne gre metati v isti kotel.

Tradicionalni oblastveni in ideološki pritiski na slovensko šolo ne samo v zadnjih petdesetih letih in ki se jim šolniki povečini niso zvali ali niso upali upreti, so ustvarili mnoge iluzije o naravi šolske avtonomije, pa tudi mnoge osebne travme. V obeh pogledih je šlo za to, da je bila avtonomija načelno razumljena le v razmerju do politike kot prikrita ali izražena želja, da bi bilo vendar že konec tako tistih drobnih šikan, ki so po instalacijah, vgrajenih v samo hierarhijo oblasti, prihajale vse do zadnje zbornice, ali pa v pritiskih, ki sta jim bila učiteljica in učitelj - kot pač vsi drugi - prepuščena v svojem vsakdanjiku. Ko so napačili burni dogodki našega zdajšnjega obdobja, je resni in akademski pojem avtonomije skoraj povsem prekrila tista pomenska raven, ki se je na nekem ljubljanskem zidu ovekovela v znamenitem grafitu Dost mam!

Rekli smo že, da vprašanja avtonomije šole, učitelja in pouka ne smemo mešati s problematiko politične avtonomije državljanov, s problematiko avtonomije lokalnih ali regionalnih interesov ipd. Šola je sicer v resnici svojevrstno interesno stičišče, stisnjeno med Scilo države in Karibdo civilno družbenih struktur (družina, lokalizmi, religija, subkulture...). Šolnik je torej v pramežu dveh strani, ki lahko nanj delujeta po povsem različnih logikah in iz povsem nasprotnih smeri. Vendar pa njegova avtonomija ni v tem, da se teh interesnih pritiskov znebi, da jim ne namenja pozornosti, da se znajde v enem izmed tistih trenutnih »srečnih« stani, v katerih se družbeno tkivo izgublja v imploziji lastnega telesa, pravna država pa preneha delovati. V zadevah države in v civilnodružbenem življenju sta učiteljica in učitelj najprej državljanka in državljan. Posebnost njune šolske avtonomije se veže na njun poklic, na stroko.

Tisti posebni zgodovinski pogoji, iz katerih izhaja naša izkušnja šole, ustvarjajo učinek ukrivljenega zrcala. Pogosto slišim mnenje, da oblast (razumljena predvsem kot država) »šoli zmeraj vsili svojo ideologijo«. Učiteljica in učitelj naj se torej sprijaznita z usodo. Taka strategija pa gotovo pripada **totalitarni** oblasti, ne bi pa je mogel prenesti državni aparat neke **pluralne** družbe (pogoji, ki naše izkušnje očitno še ne zaznamujejo), saj bi prej prenehali delovati. Po drugi strani - spet zaradi naših posebnih izkušenj! - pa pozabljamo, da je pritisk kake civilnodružbene strukture na šolo lahko za njeno poslanstvo najmanj enako poguben: zahteva po neki določeni verski vzgoji, po čisto določeni spolni, nacionalni ali kako drugače vnaprej zaznamovani vzgoji, lahko prenaša na učitelja neizmerno hujski pritisk. Naj bo država še tako zloveča sila, zmeraj je nekako »abstraktna« in neke »daleč«; lokalne sile pa so konkretne in tu. Stvarnosti vseh teh interesnih vpadnic v šolsko polje ne gre spregledati, temveč priznati. S tem pa naš pojem avtonomije ne pade; nasprotno, to priznanje je njegov pogoj.

Tarnanje, da oblast šoli »zmeraj vsili neko ideologijo« lahko razširimo s tem, da lahko nekaj podobnega počne tudi lokalno okolje. Če tako tarnamo še naprej, dobesedno kličemo hudiča. Namesto tega nam današnji čas bolj kot kateri koli prejšnji omogoča, da v resnici razvijemo avtonomijo šole, pouka in šolnikov. Njena podlaga ne more biti vladarjeva »dobra volja«, »prijazno« okolje, pač pa **vednost, strokovno znanje**, tisto, zaradi česar šola sploh je. In spet smo pri refrenu, ki se v teh komentarjih že kar ponavlja: vprašanje **koncepta šolskega**. Ne »zasnove«, ampak **koncepta**. Slovenski izraz je deformirala birokratska raba: »zasnove« nam pošilja oblast, koncepte pa mora razviti um sam. Kadar stroka ni sposobna razviti svojih konceptov, kadar se krči v mnoge tehnike in v en sam praktičnem (kako brez zakaj), je njena avtonomija resnično ogrožena. In če ni sposobna razviti svoje filozofije, morda nad svojo glavo tudi ne zasluži drugega kot ideologijo.

Pohabljen duševnost

Pretrajljive so čedalje hujske posledice vojne na Hrvaškem. Ta katastrofa je uničila že na tisoče življenj in na desetine vasi in mest, sovraštva in maščevalnosti ne pojenjmeta. Nacionalistični fundamentalizem je zbudil balkanski plemenski atavizem, ki je pravcata zmes okrutnosti, hajduštva, orientalske sprevedavosti in južno-slovenske nerazodnosti. Osvajala vojna, ki se je razbuhotila na Hrvaškem, je telesno in duševno prizadela mnogo ljudi. Štirje jezdec apokalipse - Milošević, Kadijević, Sešelj in Bulatović s svojimi kohortami »vezne« vojske, čemikov in rezervistov s pravo rušilno strastjo nadaljujejo uničevalni pohod.

Ceprav je bil Zahod že neštetokrat prevaran, postaja vse bolj nerazumljivo njegovo naivno in omahljivo ravnanje, ko z neučinkovitimi postopki poskuša doseči ustavitvev spopadov ter išče neresljivo formulo za razplet jugoslovanske krize. Žal se v sedemdesetih letih obstoja Jugoslavija ni toliko evropeizirala, da bi se ravnala po kakršnih koli mednarodnih pravilih igre.

Eden najhujših zločinov te krute in nesmiselne vojne je, da duševno pohablja otroke. Mladi begunci s Hrvaškega in njihovi vrstniki, ki so ostali doma, so prestrašeni, groženi, mnogi tudi duševno povsem strli. Marsikateri med njimi je videl več strahot in prestal več gorja kot neredki iz starejšega rodu med okupacijo.

Srbije doslej niso prizadela razdejanja naselij in množično ubijanje civilnega prebivalstva. Enostranska nacionalistična propaganda iz Beograda vpliva tako kot v drugih okoljih na oblikovanje javnega mnenja, seveda tudi med mladimi ljudmi. Zato težko kritično in objektivno presojajo vzroke in posledice vojnih strahot, ki so se zgrnile zlasti na Hrvaško.

Kako vojna spreminja šolsko ozračje in učence je z neprikrito tesnobo opisano v glasilu vojvodinskih prosvetnih delavcev Misao. V letošnjem šolskem letu so učenci precej bolj agresivni kot prej, zlasti pa so malodušni in se slabše učijo. Učitelji odkrivajo, da imajo učenci drugačen, doslej neznan odnos do učenja in življenja.

Vojna je načela otroško duševnost. Učenci postajajo nasilnejši, pogostje uničujejo šolsko opremo in pišejo po zidovih gesla s politično vsebino. Zavračajo učno snov, ki je v zvezi s Slovenijo in Hrvaško. V osnovni šoli Ivan Goran Kovačič v Subotici se je

učenec uprl učiteljici, ki mu je dala naloge, da napiše sestavek o Triglavu, to je Slovenija. Ko se z učenci pogovorijo, da zemljepis ni politika, da naravne lepote nimajo nikakršne zveze z zdajšnjimi političnimi razmerami, takšno razlago razumejo in sprejmejo.

Učitelji ugotavljajo, da so tako odlični kot tudi slabši učenci manj motivirani za učenje, ocene pa so zdaj v povprečju za 1,5 nižje od lanskih. Nezaostne ocene pospremito učenci z opombami, kot na primer: »Najbrž to ni največji problem v življenju.«

Šolski pedagog-psiholog je razčlenil vprašalnik o tovarštvu in prijateljstvu med učenci v šoli. Mladi različnih narodnosti, na primer Srbi in Madžari, se čedalje manj družijo med seboj. Opažajo, da se madžarski učenci bojijo sošolcev iz oddelkov s srbsko-hrvaškim učnim jezikom. Učitelji menijo, da bi v takšnih razmerah težko organizirali skupne ekskurzije več oddelkov višjih razredov, v katerih so učenci različnih narodnosti. Spisi učencev kažejo, da isti problemi obremenjujejo vse otroke, tako tiste, ki so v Subotico zatekli kot begunci, kot tudi druge, ki so samo slišali o vojnih grozotah. O vsem, o čemer učenci pišejo, ne glede na temo, je mogoče sklepati, da so otroci obremenjeni s tesnobo današnjega časa, ko pri vsaki priložnosti omenjajo vojno. V petem razredu so pisali spis o jeseni, pa ga prikazali kot vojno tragedijo.

Takšno pesimistično razpoloženje se med učenci stopnjuje vse do najvišjih razredov srednjih šol, saj polnoletne dijake čaka vojaščina, brž ko končajo šolanje. V srednji šoli strojne, elektro in prometne smeri dijaki ugovarjajo profesorjem: »Kdo se bo v takšnih razmerah učil?« in »Kaj nam bo koristilo vse to, kar se učimo«. Bili so že na naboru in pričakujejo vojaške pozive. Marsikdo bi raje ponavljal razred, samo da bi tako odložil odhod v vojsko.

Kako je vse povezano z mislijo na vojno, kaže odgovor na testno vprašanje iz biologije v 5. razredu osnovne šole: Kdo je izumil mikroskop? Odgovor: Van den Broek. Seveda si je učenec laže zapomnil ime nizozemskega polinika, saj ga že nekaj mesecev posluša po radiu in televiziji, kot pa ime nekega znanstvenika, ki je bilo samo enkrat napisano neke v učbeniku.

BORIS LIPUŽIČ

pobude
odmevi

Denar, denar, denar

Med nedavno stavko zdravstvenih delavcev sem poleg njihove povezanosti in smisla za organizacijo občudovala predvsem poznavanje denarnih razmerij in zahteve po prerazporeditvi sredstev. Takoj zatem sem se zavdala, da znamo učitelji marsikaj izračunati, ker pa ne postavljamo cene svojega dela ne zahtev, večina ljudi najbrž misli, da niti štirih računskih operacij ne obvladamo.

Svojo trditve bom ponazorila z ekskurzijami. Na njih je učitelj v trojedini vlogi: ekskurzijo z učenci pripravi, jih kot turistični vodnik vodi na vsej poti, v kraju, kjer se ustavijo in delajo, pa se spremeni v krajevnega vodnika; ves čas je tudi vzgojitelj in spremeniševalen učenec, ki so mu jih starši zaupali v varstvo.

Tako je v šoli, v turizmu pa je malo drugače. Naloge se porazdelijo in vsako delo ima svojo ceno. Na primer: med neobvezno, a tradicionalno maturitetno ekskurzijo, smo imeli vodnico, v vsakem mestu pa po turističnih izkazih se krajevnega vodnika. Izdatke za oba je agencija vračunala v ceno izleta, šofer pa je bil (na 25 oseb ena zastoj) »brezplačen«. Na pot sta šla dva razreda in razredničarka enega je po istih izkazih (kdo si jih je izmislil?) potovala zastoj, drugo »pa bodo pokrili« dijaki. Tako sva spoznali, da teče življenje po zelo ustaljenih in določenih poteh, le učitelj je v breme dijakom.

Nenačrtovani ekskurziji bi se lahko odpovedali. Kaj pa je nujno? Koliko dijakov potrebuje ne samo ekskurzije, temveč tudi koncerte in gledališke predstave, kamor jih vodimo? Nekaj jim pomenijo šole takrat, ko jih daj časa obiskujejo. Tudi vsem učiteljem se ekskurzije ne zdijo pomembne, upam pa, da se bodo ohranile, pa naj bodo kulturno, naravoslovno, športno ali kakor koli obarvane, saj niso samo spoznavanje novih krajev in prenašanje pouka bliže življenju, temveč dajejo ob temeljiti pripravi učitelju in učenca možnost za širjenje znanja ter spoznavanje novega. Mislim, da se nenačrtovane vloge šole pri tem zavedajo marsikateri starši in sami učenci. Mladi lahko v družbi sovrstnikov in ob delu spoznavajo vrednost okolja. Dela v taki skupini in takšnega odnosa bi jih razen šole lahko malokdo naučil. Večina učencev hodi na pot tako, da pred hišo sede v avto svojih staršev, ne da bi se za to pripravljali, bili odgovorni, ali se potrudili; vendar je vsak izlet kakor gora - na vrhu te poplaja za trud, če pa jo prelahko osvojiš, te pusti brezbriznega.

Zalotim se, da ostajam pri vzgoji in izobraževanju in spet pozabljam na denar. Smo se uč-

telji kdaj vprašali, kaj šele zračunali, kako obsežna je ta dejavnost in kolikšna sredstva se v njej prelivajo? Ob gostovanju Fausta v Cankarjevem domu je Marko Crnkovič omenjal velike možnosti za kulturni turizem. Posel, denar! Učitelji se gremo kulturni turizem vse svoje življenje, a če se o njem ne dogovorimo na šoli in pri tem ne najdemo razumevanja in manj kulturno navdušenih kolegov, vodimo dijake na izlete in kulturne prireditve »v njihovo breme« ali pa odpremo denarnico. Tudi dijaki že znajo računati. Nekega dne nas bodo pustili doma in šli sami ali pa bodo sploh ostali pred vrati Cankarjevega doma, saj za predstavo niti vedeli ne bodo. Pretiravam, a zakaj ne bi pokazala na skrajnosti?

Pravzaprav pa sem zašla: neposredni povod za nastanek tega članka je hvaležnost dvema učiteljema, Karmen Petrič z Unca in Vojku Čeligoju iz Ilirske Bistrice, ki sta nam letos spomladi prijazno pomagala pri vodenju ekskurzije po Notranjski. Brez ušanc in plačila sta bila naša prijazna krajeva vodnika. Njun delež je bil morda najpomembnejši. Zakaj? Če ekskurzija ni dobro pripravljena, je seveda boljše, da je ni. Mislim, da učitelj zmore največ eno na leto, in čeprav to delo ni ne priznано ne ovrednoteno, se mu obrestuje pri učencih. Ko se potem odpravi na pot, se lahko še tako dobra ekskurzija izjalovi, ker učitelj prej nima možnosti, da bi si kraje ogledal, čeprav bi moral biti samo po sebi umevno, da ne more voditi drugih tja, kjer se ni bil. Ponavadi se zatakne na kakšni preozki cesti, premajhnem parkirišču ali pa most ni dovolj trden in visok; ustavi se pred zaklenjenimi vrati muzeja, v katerem nimajo telefona, da bi se prej najavil, in pri ključarjih najrazličnejših spominskih sob. Pa tudi če vsi telefoni delujejo in so ceste dovolj široke, lahko samo domačin prepričljivo pripoveduje o krajevnih zanimivostih in posebnostih. Slovenijo vidim prepleteno z mrežo učiteljev, ki ogromno vedo, in s šolami, ki so s svojimi učitelji in učenci zbrale veliko krajevnega gradiva. Ko sem kolegici omenjala učiteljsko vzajemnost in medsebojno pomoč, se je razburila: »Menda ne misliš, da bomo še turistični vodniki? Ne delamo dovolj? In za kakšno ceno?«

Naj bomo »brezplačni dijaki«? Lahko, saj smo peresno lahki. Če bi vsak od mojih učencev za vodnika prispeval samo 5 tolarjev, kolikor stane vstopnica v spominsko sobo Dragotina Ketteja, bi mu lahko plačali za eno uro dela najmanj trikrat toliko, kot je vredna moja nadura. Ni pretirano!

MARIJA MERCINA

Učitelji te dežele, združimo se!

V zbornicah vre, a ne od ustvarjalnega nemira. To je bes, razočaranje, ki ga je izžvala enakost-enaka obveznost za vse učitelje. Je to odgovor na naše zahteve po enakih normativih za enako delo? Enake plače za vse učitelje te dežele? Če je tako, je to odgovor po pogovoru z gluhimi, nepoučenimi o delu na šoli ali tihim sovrstnikom ljudi v šolstvu. Kako bi sicer lahko zmetali vse v en koš? Kako bi lahko razvrednotili delo nekaterih učiteljev temeljnih predmetov. Te boste kasneje s komisijami ocenjevali, preverjali in tehtali. Kdo bo kriv za slabe rezultate? Učitelji, ravnatelji ali oblikovalci normativov? Za tržne vemo - to so otroci, ki jim želimo prijazno šolo za življenje. Prazne besede.

Ne potegujemo se za ure, ne potrebujemo dodatnega večernega, popoldanskega dela. Morda potrebujemo le dober seminar, pouk, navodilo,

čeprav te na eni strani lista, kako učence brez popravljanja opismeniti. Res je škoda toliko dela, ur za popravljanje, če zna kdo to opraviti hitreje in bolje. Bojim pa se, da bomo ostali brez takega seminarja, brez navodil. Kar tiho bomo v sebi kuhali zamero in skrb, kako bo z učenci pomladi, vmes pa kljub vsemu še zmeraj popravljali. Toliko skrbi in besed o nepismenosti učencev, toliko pritožb zaradi slabe skrbi za jezik! To res mora izzvati dobre strokovnjake, da popravijo način dela pri temeljnih predmetih. Zadnji čas je, da se spremeni marsikaj!

Lahko boste spremenili odnos do dela, način dela v razredu, doma. Nikoli pa ne boste teh mladih spremenili v tiste in take učitelje, s katerimi so lahko opravljali, sami upravljali in jim zabijevali, kako je vse delo za človekovo dobro le sveta učiteljeva dolžnost. Vse prevečkrat pa ta učitelj

Zakon o plačah v šolstvu

Od kolektivne pogodbe do zakona o plačah

Več kot leto dni so trajala pogajanja o kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti. Konec septembra je bila ta pogodba končno podpisana, in kot je z njo predvideno, bi morali začeti pripravljati kolektivne pogodbe dejavnosti, med njimi tudi kolektivno pogodbo za šolstvo. Splošna kolektivna pogodba za negospodarske dejavnosti daje namreč le širši okvir in ne upošteva posebnosti posamezne izmed negospodarskih dejavnosti.

Poleg koristnih določb, ki bodo omogočale enakomerno vrednotenje dela v vseh negospodarskih dejavnostih, vsebuje kolektivna pogodba za negospodarske dejavnosti dve neprijetni določbi, na kateri so sindikalni pogajalci pristali s težkim srcem in po zagotovilih, da ne bosta zlorabljeni. Gre za izjemno znižanje izhodiščnih osebnih dohodkov do 20 odstotkov največ za tri mesece in za izračun pričakovane naraščanja povprečnih osebnih dohodkov v gospodarstvu. Prva izmed obeh določb je bila zlorabljena takoj po podpisu, izračun pa je pokazal svojo nedogannost že ob drugem izračunu izhodiščnih osebnih dohodkov. Kljub temu kolektivna pogodba za negospodarske dejavnosti omogoča napredek v uveljavljanju poštenega vrednotenja dela in z odpravo navedenih dveh pomanjkljivosti bodo razmere lahko čisto normalne.

Še preden je bila podpisana kolektivna pogodba za negospodarske dejavnosti, je na Ministrstvu za šolstvo in šport nastal osnutek zakona o plačah v šolstvu. Po prvih razpravah v skupščini in v strokovni javnosti je v začetku novembra nastal že drugi osnutek, ki vpeljuje nekatere izboljšave. Poglavitna izboljšava je spremenjen način tarifieranja dela. Prvi osnutek je predvideval, da se osnovne plače v šolstvu izračunavajo enako kot za državne uradnike, s čimer je bil nekako tudi povrnjen državno-uradniški status učiteljev.

Drugi osnutek predvideva, da se plače v šolstvu izračunavajo na podlagi izhodiščnih plač iz kolektivne pogodbe za negospodarske dejavnosti; to pomeni tudi širši družbeni položaj dejavnosti in tudi bolj ažurno upoštevanje sprememb. Državnim uslužbencem se plače valorizirajo z dvomesečnim zamikom, a izhodiščni osebni dohodki iz kolektivne pogodbe za negospodarske dejavnosti na podlagi pričakovane povprečnega osebnega dohodka v gospodarstvu; to je bistveno ugodnejše, še posebej v času močne inflacije in povečevanja življenjskih stroškov.

Za naprej bi bilo boljše, če bi razmislili o kolektivni pogodbi za šolsko dejavnost. Če bo predloženi osnutek v skupščinski proceduri sprejet, naj bi bil le začasne, prehodne narave. Zakon je enostranski akt, ki s silo vzpostavi svoje določbe. Za dejavnost, za oblast in za pedagoške delavce bi bilo precej boljše, če bi se o svojih medsebojnih pravicah in obveznostih sporazumeli. Tak način je trdnjši in zavezuje obe strani, to pa pomeni, da bi spremembe uveljavljali s sporazumevanjem in ne s stavkami.

Osnovne plače

Zakon o plačah bo določil osnovne plače za vsa delovna mesta v šolstvu in to bo konec barantanja, ko na vsaki šoli s svojim pravilnikom »samostojno« določajo plače za svoje delavce. Za vse delavce v šolstvu naj bi se

plače poslej izračunavale po istih določbah, to pa je novost, zaradi katere se spleča spregledati tudi kakšno pomanjkljivost, ki bo zagotovo lahko popravljena kas-

neje, morda še v postopku sprejemanja zakona. Količniki za izračun plač pedagoških delavcev so v drugem osnutku taki:

- redni profesor 5,00
- izredni profesor 4,60
- docent 4,10
- višji predavatelj 3,60
- predavatelj, lektor 3,20
- učitelj (VII) 3,10
- strokovni sodelavec, knjižničar (VII) 3,00
- učitelj (VI) 2,65
- učitelj, instruktor (V) 2,30
- instruktor (IV) 1,70

Če naj bi zagotovili primerljivost teh količnikov s tistimi za podobna delovna mesta v državni upravi in v pravosodju, bi količnike morali povečati za 0,20 do 0,50. Za učitelja (VII) bi bil na primer primeren in primerljiv količnik vsaj 3,50, a glede na drugačen izračun količnika kot to velja v upravi, bi bilo nujno

povečanje vsaj na 3,30, v istem sorazmerju pa tudi za druga delovna mesta pedagoških delavcev. Na podlagi podatkov za izračun plač za november, si lahko ogledamo izračun plač za učitelja (VII) po verziji za državne uslužbence in po različici kolektivne pogodbe:

1. (drž. usl.) $3,10 \times 9,029 \text{ slt} = 27.990 \text{ slt}$
 2. (kol. pog.) $3,10 \times 9,226 \text{ slt} = 28.601 \text{ slt}$
- a brez znižanja izhodiščnega osebnega dohodka, ki velja samo za mesece oktober - december:

$3,10 \times 11,532 \text{ slt} = 35.749 \text{ slt}$ (vsi zneski bruto)

Po predpisih za državne uslužbence količnik za izračun plače znaša najmanj 50 odstotkov povprečne plače v gospodarstvu. Ta je v septembru znašala 18.058 slt, a polovica 9.029 slt. Na podlagi določb kolektivne pogodbe za negospodarstvo se iz znanega zadnjega podatka o povprečni plači v gospodarstvu (september 18.058 slt) izračuna pričakovana povprečna plača v gospodarstvu v novembru (19.882 slt). Količnik za izračun plač znaša 58 odstotkov tega zneska, a to je 11.532 slt. Ker je za prve tri mesece veljavnosti kolektivne pogodbe za negospodarske dejavnosti uveljavljeno izjemno znižanje izhodiščne plače za 20 odstotkov, znaša vrednost količnika v tem času 9.226 slt.

Tarifiranje nazivov

Druga pomembna določba osnutka zakona o plačah v šolstvu je tarifiranje nazivov, ki naj bi povečalo razlike med učitelji, ki

začenjajo svoje delo in tistimi, ki so se za svoje delo dodatno usposobili. To naj bi bilo razlikovanje na podlagi delovne uspešnosti, ki pa se ne ugotavlja spri, temveč na daljše razdobje. Z osnutkom zakona se predvideva tako povečanje količnikov za izračun plače:

- za naziv mentor 0,20
- za naziv svetovalec 0,35
- za naziv svetnik 0,60

Povečanja pomenijo, če pridobi naziv učitelj z visoko izobrazbo le 6,45; 11, 29 in 19,35 odstotka osnovne plače, to pa gotovo pomeni razvrednotenje nazivov. Učitelj svetnik bi na koncu svoje kariere pridobil za delovno dobo več (20 odstotkov), kot za ta izjemni naziv. Če naj pedagoški nazivi in njihovo tarifiranje nekaj pomenijo, bi jih morali tarifirati takole:

- za naziv mentor 0,40
- za naziv svetovalec 0,90
- za naziv svetnik 1,50

ILJA JURANČIČ

Bodo krožki preživel?

Dogovorjen nacionalni program vključuje tudi financiranje krožkov na osnovnih šolah

Mnogi mentorji krožkov na osnovnih šolah opozarjajo, da izgubljajo v tem šolskem letu do sedanjega skromno nadomestilo za to svoje delo (priznanji 35 ur na leto), pomanjkanje denarja pa onemogoča dejavnost krožkov. Šestletsko zastopstvo Zveze prijateljev mladine, ki organizacijsko skrbi za nekatere tovrstne dejavnosti (bralna značka, zgodovinski krožki, geološke skupine), je o teh problemih razpravljalo 29. novembra z ministrom za šolstvo dr. Petrom Vencljem. Po uvodnih besedah predsednika ZPM Slovenije dr. Ludvika Horvata, prejšnjega šolskega ministra, da »več zaleže človeška beseda kot sicer moderno pisanje odprtih pism«, smo predstavili predvsem perečo problematiko bralne značke in krožkov na osnovni šoli, ki prav zaradi pomanjkanja denarja usihajo.

Minister je zatrjeval, da se tudi krožki financirajo iz nacionalnega programa za osnovne šole. Namesto prejšnjega pavšala dobijo zdaj šole denar za krožke (kot del materialnih stroškov), a le za tiste, ki delujejo in sicer do višine 1,5 ure na oddelku. Šola s 30 oddelki lahko torej

izvede 45 ur krožkov na teden, to pa bi pri 10 kroških pomenilo 4,5 ure za krožek na teden. S tem ko šola prijavi krožke republiškemu finančnemu, se torej njihova dejavnost do dogovorne višine financira iz nacionalnega programa. Kar je več od tega, lahko šole uresničijo ob pomoči svojih občin.

Ukinjanje krožkov na osnovnih šolah zaradi »nefinanciranja« le-teh torej ni utemeljeno. Kvečjemu se mora šola (učiteljski zbor, učenci, starši, ne le ravnatelj) odločiti za izbiro. Upajmo, da bodo utečeni in uveljavljeni krožki, med njimi tudi zgodovinski z raziskovalnimi nalagami, delovali še v naprej.

Tema letošnje raziskovalne naloge za zgodovinske krožke. Ko sem še majhen bil - iz zgodovine otroštva je objavljena v zborniku Mlinček prostega časa: programi za prosti čas osnovnošolskih otrok v letu 1991/92, ki ga je izdala ZPM in so ga dobile vse osnovne šole. Rok za oddajo nalog pa je 31. 4. 1992 na naslov: ZPM Slovenije, Miklošičeva 16, Ljubljana, srečanje mladih zgodovinarjev pa bomo pripravili v maju.

BRANKO ŠUŠTAR

Deklica v rdečem, pred 1945

liko kot tisti, ki naše delo vrednotijo. Če se bodo morali spet vrniti v razrede, bodo žrtve svojih odločitev. Tako bi bilo tudi prav! Le takrat bi vsi, ki »gorijo in živijo« za šolstvo, sprejemali tudi za učitelje ugodne rešitve.

Svoje nezadovoljstvo kažemo vsak po svoje, na svoj dan, v svoji občini, v svojem kraju. Tako že ne bomo ničesar dosegli! Še združeni bolj malo. Razumemo gospodarski položaj, morda še preveč in pretiho, a naj ga čutijo vsi v teh družbenih dejavnostih, ne le izvajalci programov. Če nimamo denarja za ves program, naredimo skromnejše, a tega potem tudi plačamo. Če tako cenimo izobrazbo, podcenjujemo znanje, nimamo veliko lepih obetov v prihodnosti. Torej so možnosti za razvoj majhne, če... se ne zgodi čudež!

E. V.

Sodelujte z nami!

Tokrat pogovor z neznano osebo

Mož za zaslonom

Za lenuhe ni primeren noben sistem

Objavljamo pogovor z »neznano« osebo, ki želi ostati anonimna. Mogoče pa boste kljub vsemu učitelja takšne vrste prepoznali po njegovem ravnanju, značajskih potezah in sposobnostih. Zagotovo pa bodo opisane izkušnje lahko obogatile delo vsakega, ki si v resnici želi postati UČITELJ.

Če govorijo o nekem učitelju uspešni in manj uspešni učenci z navdušenjem, mora biti res nekaj izjemnega. In takšen je profesor L., zato sem ga prosila za pogovor. Odločno ga je odklonil in pojasnil: »Ljudje se med seboj lahko hvalimo in grajamo, pa je vse v redu. Ko pa je neko ime zapisano, se sprožijo podzavestni mehanizmi; zraste komaj opazna, vendar neprijetna stena. Ljudje pač ne znajo biti kritični, ker so občutljivi in neprilagodljivi.«

Po daljšem pogovoru pa se je strinjal, da lahko opišem njegove poglede na šolski sistem, njegov odnos do učencev in dela v šoli.

Na srečo je imel kot dijak za razrednika in kasnejšega kolega modrega, dobrega človeka, ki ga je zelo veliko naučil. Največ mu je dal oče, ki je bil strog, vendar mu je posvetil zelo veliko časa.

Učitelj se danes ne počuti dobro – verjetno je za to kar precej kriv sistem; učitelj še nikoli ni bil hvaljen, nasprotno, zmeraj je bil vsega kriv. Zakonodajca ga je spravljala v obup zaradi nemoči, popuščati so mu začeli živci, saj je bilo z nesmiselnimi zakoni učencu omogočeno napredovanje brez znanja. Vsak pošten učitelj je videl, da prevelika popustljivost nima smisla. Zato se je ljvost nima smisla. Zato se je v njem sprožil obrambni mehanizem. Tam, kjer je bil močan, ni popustil: grozil je z nezadostno oceno. Tej grožnji se pridruži še težava, če se učitelj ne zmore prilagajati in se nikoli ne spusti z vilagajati in se nikoli ne spusti z vilagajati in se nikoli ne spusti z vilagajati.

Tudi birokrati- zme pokvari vse. Profesor L. se vsa leta v zbornici trudi za razumevanje. Če na primer nekdo učenca dovoli, da gre po opravku, naj ga potem ne vpiše v Dnevnik. Tudi vpisi o učencevih prestopkih, ki naj jih rešuje razrednik, se mu zdijo nesmiselni. Vse te stvari kalijo odnose med učencem in učiteljem. Sam se z vsemi v zbornici odlično razume, zelo pa pazi, pri kom posreduje za učenca, saj mu nekateri kolegi dajejo vedeti, češ da prosi zase.

NATANKO PO PRAVILIH IGRE

Pri svojem delu v šoli si je izoblikoval kar jasna načela. Prvo je prepričanje, da je človek zmeraj dober, dokler ga kdo ne prepriča o nasprotnem. Nikdar ne presoja o človeku po tem, kar mu povedo o njem drugi. So ljudje, ki neheho črnijo druge. Njegov vzornik ni rekel nikoli o nikomer nič slabega.

Z učenci se takoj na začetku leta dogovori za pravila igre. Kar kot razrednik dobi zelo problematičnega učenca, mu najprej

Moji nadzorniki

Prvo službeno mesto sem pred tridesetimi leti dobila v odmaknjeni hribovski vasi, kjer sta samo cerkev, župnišče in ob njem nekaj skromnih hiš, druge pa so raztresene naokrog po hribovih. Bila pa je še nizka mežnarja, v kateri je bil prostor, preurejen v učilnico, na podstrešju pa zaslina sobica za učitelja. V trgovino je bilo treba pešati pet kilometrov.

Bila sem sama z leto dni starejšo kolegico. V takšni samotni vidiš poleg otrok le kmete in kmetice, in še te le ob nedeljah, ko pridejo v cerkev.

Ze proti koncu oktobra pa se je na vratih sobice pojavil postaven štiridesetletnik v planinskih čevljih in z nahrbtnikom. Niti pošeno predstavil se ni, ali pa sem to preslišala. Preveč radovedno je gledal po sobi in zaradi nenadnega skrivnostnega obiska se mi je skoraj zažgala jed, ki sem jo tisti dan pripravljala na skromnem gašperčku za kosilo. Šele ko je odšel po strmih stopnicah v raz-

pove: »Nisem obremenjen s tvojo preteklostjo. Morava si zaupati. Če boš do mene odkrit, te bom poskušal razumeti in te čim bolj zavarovati. Takoj mi boš poročal o vsem, kar si naredil, pa se ne ujemaj s strogim šolskim redom.« Oster in strog učitelj torej, vendar so dijaki z njim zadovoljni. Navajeni so tudi tega, da kdaj zavpije. Odlično se razume z »lumpi«, ne prenese pa hinave. Sicer pa je v razredu veliko smeja, tudi na njegov račun. Kadar je ura naporna, mu ni žal nekaj minut za sprostitev. Disciplinski težav nima, učenci tihih vaj ne »spricajo«. Kdor pa bi se tih vaji ognil neopravičeno, bi dobil nezadostno.

Prepričan je, da so učenci takšni, kakršni je profesor do njih. Pomembno je, da se jim približaš. Seveda se ne moreš ujeti z vsemi razredi in posamezniki. Nesmiselno je pričakovati od razreda, da ne bi storil nobene neumnosti. Bolj kot mladostnikovo neprimerno dejanje se mu zdi pomemben njegov odziv, ko ga odkriješ; prav ta reakcija mu pove veliko o človeku. Ne prenese, če kdo zamudi prvo uro, to se mu zdi neodgovorno in nesramno.

Sam z učenci nima konfliktov, če pa nastane nesoglasje, ga začne reševati samo takrat, ko ima dovolj argumentov in že vnaprej ve, da bo problem rešil. Še nikogar ni vpisal v Dnevnik. Zakaj? Zato ker takšno vpisovanje ali potem ukor nič ne zaleže. Precej učinkovitejša je pridiga pred razredom: »petelina« najhujše kaznuješ, če ga osmešiš. Seveda je to kočljivo in moraš dobro premisliti, komu bo pridiga koristila, koga pa bi preveč prizadela.

ZMERAJ IŠČEM NOVE NAČINE OCENJEVANJA

Ocenjevanje je silno težavno opravilo. Morda je še najbolj objektivna ocena nezadostna, če kdo res ni nič ne zna. Svoj način ocenjevanja mi je profesor L. razložil takole:

»V začetku leta se dogovorimo, kakšne bodo poti do cilja – do znanja. Na voljo dam cel kup priložnosti, da dijaki poka-

žejo znanje. Mesec prej zvedo za tiho vajo. Vsi pa kljub temu ne morejo pokazati vsega znanja. Tisti dan, ko zvedo za oceno, se lahko javi učenec, ki je prepričan, da zna več, kot je pokazal pri pisnem preskusu. To je vzgoja za samoocenjevanje. Ponašava se javijo dobri. Učencem z nezadostno oceno povem, da za zadostno oceno ne moliš, temveč delaš.

Vsakega, ki odgovarja pred tablo, vprašam, koliko zasluži, kako bi se ocenil. Pri ocenjevanju sodeluje tudi razred. Sam sem pri tem izredno previden, presenečam jih, sicer me lahko začnejo izrabljati. Za tiste, ki snov znajo, je pravo mučenje, ko morajo poslušati spraševanje, zato jim dovolim, da delajo kaj drugega – domačo nalogo ali se pripravljajo za drugi predmet. Enako je pri razlagi. Seveda si dovolim preverjanje odgovorov – na to so učenci pripravljeni.

Pri spraševanju ne maram opravičevanja. Kdo pa sem, da se mi morajo opravičevati? Vsi pač ne morejo zmeraj znati.

Preskusil sem tri načine ocenjevanja. Pri prvem vpisujem samo pozitivne ocene. En teden pred konferenco izpolnim prazna mesta z negativno oceno. To je precej kruto in ta način sem opustil. V drugi različici učenca pokličem, in če ni pripravljen, napišem nezadostno s svinčnikom. To oceno lahko popravi, kadar koli želi, vendar pa najkasneje štirinajst dni pred konferenco. Če se javi in vidim, da skuša goljufati, zapišem nezadostno s kemičnim svinčnikom. Če ugotovim, da se je učil, da za zadostno še premalo zna, zapišem eno s svinčnikom. Tretji način ocenjevanja pa je, da zapišem enico s svinčnikom, dijak pa se mora naslednjič javiti in oceno popraviti, sicer jo zapišem s kuljem. Zadnjih štirinajst dni pred konferenco odločam sam, koga bom vprašal.

Niham med zadnjima dvema različicama ocenjevanja in se zavzemam predvsem za zadnjo. Tak način je dober za tiste, ki so pridni. Je dodatna spodbuda in razbremenitev. Za lenuhe pa ni primeren noben sistem.

Učence navajam, da si pomagajo: boljši učenec dobi odlično, če sošolca z negativno oceno nauči za pozitivno. Tako jih je kolegalnost veliko rešila.

Popravne izpite imam. O ponavljanju razreda pa mislim, da je smiselno, če predvidimo, da se bo učenec v naslednjem letu spremenil. Za pol neuspešnih učencev se da ugotoviti, kaj bo z njimi. Učencu lahko manjka temeljno znanje, in če je priden in sposoben, mu bo ponavljanje dalo ustrezno raven znanja in bo lahko uspešno nadaljeval šolanje. Seveda sta za to potrebni neka resnost in zrelost. Če pa ni

sposoben in ponavlja, lahko doživi še hujše stiske. Tak učenec potrebuje drugo, manj zahtevno šolo.

»Če me starši vprašajo, kaj mislim o inštruktorju, jim ga navadno priporočam. Otroka jim ni treba spraševati, če je »za«, sošolci pa naj raje ne vedo zanj, da otroku ne bo nerodno. Inštruktorja ne potrebuje lenuh, tudi slab učenec ne – ta potrebuje drugo šolo, pač pa dober učenec, ki sicer solidno dela, pa mu pri predmetu ali dveh ne gre. S tako pomočjo mu zmanjšamo muke in prihranimo čas, da hitreje dobi ustrezno znanje, ter povečamo motivacijo tudi pri drugih predmetih.

Pravilno je, da sta se tudi na srednjih šolah začela uveljavljati diferenciacija in nivojski pouk. Razredi, kakršni so tisti z mednarodno maturo, so odlična zamisel.

Na pedagoških konferencah naj glasujejo o učenca samo razredni učitelji. Otroka moraš res dobro poznati, sicer goljufa prezeš, drugemu pa lahko narediš krivico. Maja naj bi se razredni učitelji pogovorili o vseh učencih. Pri odločitvah o posamezniku učitelj ne sme bežati pred odgovornostjo. Podarjene ocene otroku ne koristijo. Glede teh so nekateri učenci pravi spretni sleparji in izrabljajo ves učiteljski zbor. Take je treba poklicati in se z vsakim dogovoriti, da mora res znati za zadostno in da ne bo izigral vseh po vrsti. Pri reševanju takih zadev naj sodelujejo tudi starši in svetovalna služba.

Sam za skupne dogovore, sicer se zaradi različnih informacij vse zaplete. Zato zahtevam, da je na govorilnih urah poleg staršev tudi učenec, pa tudi na roditeljskih sestankih so po trije učenci.

O zaključnem izpitu in maturi profesor L. meni, da sta smiselna. To je motiv, za katerega se bodo vsi učenci zares trudili. Matura je nevarnejša za učitelja kot za učenca, kajti učitelj ne more opravičiti slabih dosežkov, recimo 50 odstotkov nezadostnih. Matura je tudi nadzor nad učiteljevim delom. Sploh pa bi morali učitelja ocenjevati tudi učenci. Mogoče bo matura bolj pravično pokazala uspešno delo neke šole, te pa ne smemo ocenjevati samo po končnem izpitu, temveč po primerjavi le-tega z osnovnošolskim uspehom učencev, vpisanih v prvi letnik.

Profesor L. ima tudi vizijo boljše šole. Osnovna šola bi se morala podaljšati za eno leto in naj bi dala več splošnega znanja. Srednja šola bi tako res postala srednja. Šestdeset odstotkov zdajšnjih srednješolcev naj bi obravnavali tako, da ne bi potrebovali ocen in da jim ne bi bilo treba obiskovati pouka.

DANICA CEDILNIK

Učitelj je bil vkalupljen, samoiniciativnost, ustvarjalnost, drugačna obravnava od predpisane niso bile zaželeni.

Zadnji dve leti se je nekaj spremenilo. Ni več groženj o »obiskih«. Prvič od tistih časov, ko sem se kot začetnica znašla brez mentorja visoko v hribovih in sem se lahko zanašala le na svoj občutek – in seveda na okvirni učni načrt – kako delati v prvem, drugem in tretjem razredu sočasno, se počutim spet samostojno in ustvarjalno.

Ko pa se spomnim na prvega »nadzornika«, si zaželim, da bi tudi drugi začetniki imeli take svetovalce, pa naj se ti imenujejo že kakor koli.

Mislim, da sta začetniku potrebna vodenje in svetovanje, kasneje pa potrebuje učitelj predvsem ustvarjalno svobodo, možnost za izpolnjevanje in medsebojno izmenjavo izkušenj. Nikdar pa nista odveč spodbudna in pohvalna beseda.

CILKA URANKAR

pogledi

TRI OCENJEVALNA OBDOBJA V OSNOVNI ŠOLI

Več dobrega kot slabega

Ekspiriment treh ocenjevalnih obdobj je bil končan konec šolskega leta 1990/91. V letošnjem šolskem letu je želelo vseh triindvajset osnovnih šol, ki so bile zajete vanj, projekt treh ocenjevalnih obdobj nadaljevati in dodelovati.

Več dobrih kot slabih izkušenj ter več pozitivnih kot negativnih izidov se je pokazalo že ob sproti spremljavi eksperimenta, to pa potrjujejo tudi prvi izidi končnega vrednotenja le-tega.

Sprotna spremljava je usmerjala učitelje k strokovno prehtani rabi ustnega in pisnega preverjanja in ocenjevanja znanja. Zaradi sprotnega spremljanja števila ocen pri predmetih je bilo ocenjevanje ustrezneje razvrščeno po konferenčnih obdobjih, le na nekaterih šolah se je v zadnjem ocenjevalnem obdobju ob koncu šolskega leta pojavilo več ocenjevanja, kot smo pričakovali. Pomembna pa je tudi ugotovitev, da se je preverjanje znanja vendarle začelo bolj uveljavljati. Učitelji so namenili več časa ponavljanju in utrjevanju učne snovi, pojavljale pa so se tudi kontrole, ki niso bile ocenjene, temveč so jih uporabili zato, da so učitelji z njimi preverili, kaj in koliko posamezen učenec zna, česa še ne zna, ne razume, hkrati pa so dobili vrnitveno informacijo o uspešnosti ali neuspešnosti svojega dela.

Namen eksperimenta pa ni bil samo spremljanje ocen in ocenjevanja, temveč spreminjanje celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa. Ena izmed šol je sama ugotovila, da je eksperiment pognel za sabo notranjo prenovu šole. To pa je nastalo iz učiteljeve potrebe po spreminjanju svoje prakse in iskanju novih izkušenj. Pri tem so jim pomagale interne oblike izobraževanja, ki so jih povečini organizirali in izvajali svetovalni delavci, za posamezna področja pa so povabili zunanje sodelavce strokovnjake. Izobraževanja pa so se udeležili posamezniki tudi v drugih izobraževalnih ustanovah, pridobljeno znanje pa so prenašali v svoj kolektiv. V večjih ali manjših skupinah so sproti razčlenili zbrane podatke spremljanja ocen, izostankov in obiskov staršev na šoli, menjavali izkušnje, sproti reševali odprta vprašanja in razčlaševali dileme, se dogovarjali, usklajevali in iskali drugačne, boljše poti do uspeha.

Poglobljeno strokovno-analično delo je vplivalo tudi na medsebojne odnose. Učitelji so se med seboj več pogovarjali, se strokovno dopolnjevali, več pa so se pogovarjali tudi o učencu in z učencem. Učenci so sami ugotovili, da so učitelji pogostejše našli čas za pogovor o tematiki, ki je bila zanje zanimivejša, pogostejše pa so našli čas tudi za osebne pogovore. Nasploh pa se jim zdi, da so bili učitelji z njimi prijaznejši, ozračje na šoli pa bolj prijetno in sproščeno ter bolj spodbudno za dobro šolsko delo.

Bolj sproščena in prijetnejša šola, ki povzroča manj stisk, stresov, pa se je še posebej potrdila po novoletnih počitnicah, ko ni bilo mrzličnega zaključevanja in zbiranja ocen, torej spraševanja takšnega ali drugačnega, s kontrolkami ali brez njih. V treh ocenjevalnih obdobjih so namreč učenci nesli domov izkaz le ob koncu šolskega leta. To pa pomeni, da je morala šola poskrbeti in zagotoviti staršem na drugačen način sprotno obveščenost o napredku, razvoju in o ocenah njihovih otrok. Učitelji in šola so iskali vse leto takšne načine in vsebine, ki bi pritegnili starše, da bi sproti zvedeli čim več o otroku, ne samo o ocenah, temveč predvsem o njegovem

delu, prizadevnosti, pridnosti. Hkrati pa naj bi spoznali tudi kolektiv, v katerem živi njihov otrok, seznanili pa bi se tudi s problemi, s katerimi se ubada šola in učitelji pri svojem delu. Nekateri šole in učitelji pa so obveščali starše še drugače. Odločili so se za dodatno pisno sporočanje staršem o uspešnosti njihovega otroka tudi ob prvem in drugem ocenjevalnem obdobju. Sodelovanje s starši je bilo uspešnejše in pristnejše na šolah, ki nimajo preveč učencev. Na velikih šolah pa so imeli tudi težave; te so sicer poskušali odpraviti, niso pa jih mogli odpraviti v celoti.

Več dobrega kot slabega, lahko rečemo. Uspehi pa seveda niso prišli sami po sebi, temveč so plod boljšega, bolj poglobljenega strokovno-analičnega dela na šoli, vseh učiteljev, prizadevnih svetovalnih delavcev in vodstva šole.

V eksperimentu se nam zdi pomembno to, da smo preprečevali – tega smo se najbolj bali – kampanjsko učenje in spraševanje, hkrati pa vpeljali nekaj »osvežitve« tudi v pouk, poskrbeli, da so učitelji in starši naredili še kak korak bližje »sebi«, učenci pa so začutili prijaznejše učitelje, ki so se jih tudi manj bali, doživljali so manj psihičnih pritiskov in stresov v šoli in doma zaradi šole.

Tako smo stopili na nekoliko drugačno, trdimo, boljše pot. Zavedamo se, da smo šele na začetku te poti, želimo pa jo nadaljevati. Na eni izmed šol so zapisali: »Menimo, da smo imeli to leto začetniške težave. Pridobiti si je bilo treba izkušnje. Nekateri učitelji se težje prilagajajo spremembam, ki jih s tremi ocenjevalnimi obdobji vpeljujemo v šolo. Mislimo, da bo naslednje šolsko leto nadgradnja preteklega.«

Res je tako. Začetne izkušnje smo si pridobili. V tem šolskem letu nadaljujemo projekt treh ocenjevalnih obdobj v vseh 23 osnovnih šolah. Dokaz našega uspešnega dela pa je tudi to, da se nam je v letošnjem šolskem letu pridružio še 129 osnovnih šol. Izkušnje prejšnjega leta bomo prenašali, dopolnjevali, izboljševali in vpeljevali v zdajšnje delo. Slabostim pa se bomo poskušali čim bolj ogniti, preprečiti pa moramo, da se zaradi daljšega ocenjevalnega obdobja ne bi še bolj povečalo kampanjsko učenje in spraševanje z vsemi svojimi posledicami. Če bomo to dosegli, pa je odvisno predvsem od strokovnega prijema in strokovnega dela na šoli.

ANGELCA KUNSTELJ

zanimivosti

PROJEKTNO DELO

Vez med tujim jezikom in učenčevim svetom

Založba Oxford University Press je povabila vse posamezne učence in tiste v skupinah, ki uporabljajo v šolskem letu 1991/92 učbenik Toma Hutchinsona PROJECT ENGLISH 1, k velikemu nagradnemu tekmovanju. Za najbolj izvirne in skrbno izdelane projekte bodo učenci prejeli lepe nagrade: stereo kasetofon, walkman in knjige. Najlepše pa je, da po tekmovanju ne bo poražencev. Založba OUP bo prav vsem tekmovalcem podelila priznanja in simbolične nagrade. Posebej izbrani projekti bodo tudi razstavljeni, tako da si jih bo lahko ogledala širša slovenska javnost. S tekmovanjem želi založba OUP spodbuditi učence k ustvarjalnosti ter zanimanju in veselju za projektno delo.

In kaj pomeni projektno delo pri pouku tujih jezikov? Alternativni učbeniški komplet Project English 1, ki ga v naših šolah uporabljamo za začetno učenje angleškega jezika, temelji na dvotimnem projektne delu. Tematika je razdeljena na osem projektov ali vsebin, privlačnih za učence. Da je angleščina resnično mednarodni jezik, naj potrjujejo tudi ti projekti; našim učencem jih namreč predstavljajo otroci iz Velike Britanije, Amerike in Avstralije. V sklopu vseh osmih projektov ustvarja vsak učenec ali skupina učencev še svoj projekt. Tako zasnovani učbenik res omogoča izpeljavo ene najpomembnejših sestavin sodobnega komunikativnega prijema pri pouku tujega jezika, to je povezavo pouka z življenjskimi in osebnostnimi izkušnjami vsakega učenca. Znanje, ki si ga je učenec pridobil, uporablja le-te pri projektne delu za pravo komunikacijo, torej za prenos znanja, misli, dejstev od ene osebe k drugi in drugim osebam.

Učno-vzgojni proces izhaja iz učenca samega, ki je tako središče dogajanja vsakega projekta. V tem obdobju je namreč izredno pomembno t.i. »jaz-sporočilo«: otrok z užitkom govori

o sebi, svojem svetu, znanju, zanimanju, mišljenju in projektne delo na začetni stopnji pouka tujega jezika v osnovni šoli temelji prav na tej obdobju učenčevi značilnosti. Prav vsak projekt je odsev učenčeve osebnosti in njegovih ustvarjalnih sposobnosti.

Metoda projektne dela je bila in je sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa na višjih in visokih stopnjah izobraževanja na vseh področjih, v osnovni šoli pa smo jo navadno povezovali s predmetnimi področji, kot so naravoslovje, geografija, zgodovina – pri tujem jeziku pa je bilo raziskovalno delo potisnjeno v ozadje ali ga sploh ni bilo. Danes je projektne metoda tudi pri tujem jeziku del učnovzgojnega procesa že od samega začetka. Kakšne prednosti in težave prinaša projektne delo?

Naravno in spontano

- Pri pripravi, izpeljavi in predstavitvi projekta se učenci nenadoma zavedo, da angleški jezik ni več tisti »grozni« predmet s »s« v tretji osebi ednine, pa nesrečnim »do«, »does«, »did«, temveč je sredstvo, s katerim lahko prenašajo tujcem svoje znanje in misli. Ni več mrtva

črka v učbeniku, temveč življenje. Morda bi lahko rekli, da je projektne delo vmesna stopnja med učenjem jezika in njegovo praktično rabo.

Izkušnje kažejo, da učenec pri projektne delu uživa. Je pozitivno motiviran – to pa je ključ do uspešnega pridobivanja novega znanja. Toda zakaj prav projektne delo tako spodbuja? Omenila sem že osebnostni dejavnik. Učenci rišejo, govorijo in pišejo o svojem domu, mestu, domovini, sanjah, domišljiji, poglabljajo se v vsebine, ki jih zanimajo. Končni izdelek je za učenca izredno pomemben – to je prikaz njegovega stvarnega ali domišljjskega sveta. Je spričevalo znanja in ustvarjalnosti, dosežek poglobljenega dela, ustvarjen po vsebini in obliki, izraz osebnosti – jaza. Motivacija spodbuja tudi to, da se učenci uče, ko izpolnjujejo nalogo. Pri zbiranju podatkov, risanju zemljevidov, barvanju, urejanju besedil, opisovanju se uče jezika naravno, spontano. »Learning through doing!«

- Projektne delo je izredno pomembno za heterogene razrede. Isto vsebino je mogoče prilagoditi različnim sposobnostim učencev. Prav tisti, ki nekoliko slabše obvladajo jezikovne pravice, se pri projektne delu velikokrat dokažejo, kako zelo domiselni so pri zbiranju gradiva in sposobni za estetsko oblikovanje izdelka. Samo spodbujati je treba vse učence! Vsakdo ima neko sposobnost, pri projektne delu pa je dovolj prilagoditi tako za jezikoslovce, raziskovalce pa tudi za risarje, zbiratelje, oblikovalce...

- Projektne delo ni omejeno na ozko jezikovno področje, je

integracija učenčevega celotnega znanja in izkušenj. Prav zato je takšno delo povezava jezika in kulture. Zmeraj poudarjamo, da je ena največjih prednosti obvladovanja tujega jezika ta, da spoznavamo tuje kulture in se jih naučimo spoštovati. Pri tako pomembnem mednarodnem jeziku, kot je angleščina, se moramo še posebno zavedati, da prenos kulturnih vsebin ni več enosmeren, kot je bil nekoč (npr. angleški jezik → učenec), temveč je prav zaradi projektne dela prijem spremenjen:

angleško govoreči svet ← angleški in kultura jezik → učenčev svet.

Projektne delo torej omogoča komunikacijo med dvema kulturama. V angleškem jeziku se ne pogovarjamo več le o kulturi angleško govorečega sveta, marveč prenašamo tujcu tudi našo kulturo. Prav za današnji čas pa je zelo pomembno, da zna že petošolček tujcu ponosno povedati v njegovem jeziku kaj o sebi in svoji deželi.

Pozitivna vrednota projektne dela je tudi to, da s takšnim prijemom uresničujemo tudi zahtevo sodobnega pouka po razvoju celotne učenčeve osebnosti: učenec se na projekt odziva razumsko in čustveno, to pa je izvrstna priprava za oblikovanje prihodnje samostojne in za svoje delo odgovorne odrasle osebe.

Kaj skrbi in moti učitelje?

- Velikokrat se pritožujejo, da se ne morejo ogniti hrupu v raz-

zredu. Če učenci iščejo razne podatke in si jih izmenjujejo, izpolnjujejo vprašalnike, lepijo, rišejo, barvajo – je v razredu prav gotovo bolj živahno. In vendar ne pozabimo na učiteljevo tradicionalno glasno razlago ali zborovsko ponavljanje za učiteljem v »klasičnem« razredu. Težava ni v »glasnem« razredu, temveč v drugačni organiziranosti dela. Učence je treba preprosto naučiti, da prevzamejo del odgovornosti za svoje delovno okolje, ki mora biti v svoji svobodi tudi urejeno in prijetno. Tistemu nemiru, ko učenci ustvarjajo, pa recimo raje »glas ustvarjalnosti«.

- Projektne delo vzame učitelju veliko časa. Za uspešno izpeljan projekt so potrebne temeljite priprave: izbor teme na podlagi pogovora z učenci, predvideti je treba slovnični in besedni inventar, učenci morajo dobiti vsaj okvirna navodila za zbiranje gradiva, tu so še tehnične priprave in še in še. Morda bo učitelju, že tako izmučenemu in pod pritiskom časa, da predela predpisani učni načrt, zmanjkalo volje za pripravo in izpeljavo projekta. Vendar ni nujno, da poteka celotno delo v razredu. Učenci bodo marsikaj radi storili tudi doma, le pogovoriti se je treba z njimi o prednostih in koristih projektne metode. Vodilo naj bo: jezik je življenje! Končni izdelki, ki smo jih občudovali že na mnogih šolah, pa so lahko vsakemu učenku, učitelju, ravnatelju in staršem le v ponos.

- Sredstvo komunikacije pri pouku tujega jezika je praviloma tui jezik. Pri projektne metodi pa učenci prav gotovo ne bodo uporabljali le tujega jezika. Nekateri učitelji to moti in skrbi. Nikar! Minili so časi, ko je bila

uporaba maternega jezika v učnici tujega jezika prepovedana. Tuji jezik in materni jezik nista različna pojma. Učenci prenašajo iz enega jezika v drugega, to je na tej stopnji popolnoma naravno. Pomembno je, da v tujem jeziku končni izdelek predstavi projektne dela.

- Nekaj težav je tudi pri ocenjevanju projektne dela. Prej vsem dve vodili pri ocenjevanju lahko učiteljem pomagata pri objektivnem vrednotenju izdelkov: **Ne ocenjujmo le jezika, ne popravljamo napak v končnem izdelku**, pa naj bo ta izdelek stenska ali manjša slika na listu papirja ali v zvezku, večja ali manjša sestavljanka, strip, bršurica, družinski album... Jezik je le del celotnega projekta. Ne podpiram jezikovnih nepravilnosti in nedoslednosti, vendar je jezikovnih napakah, ki jih zasledimo, ne pozabimo, da ocenjujemo še ustvarjalnost, urejenost, jasnost in trud, ki ga je učenec vložil v projekt. Če je le mogoče, spodbujamo učence, da pripravijo najprej osnutek projekta in v tem osnutku popravimo napake. Če se napake kljub temu pojavijo v končnem izdelku, jih ne zaznamujemo z rdečo barvo. Raje jih popravimo na posebnem listu papirja, izdelek sam pa ostane avtentičen prikaz učenčevega znanja.

Naši učenci ne bodo postali samostojne osebnosti kar čez noč. Potrebno bo veliko volje in predanosti, vztrajnosti učiteljev. Prepričana pa sem, da bo spomladi 1992, ko bodo izdelki učencev prihajali v prostore založbe OUP, težko izbrati najboljše med najboljšimi!

NEVENKA SELIŠKAR

NOVE POTI V POUČEVANJU IN UČENJU

Naši možgani umirajo od dolgočasje

Lynn Dhority: »Priznajmo si, kdo smo, kakšni smo in česa vsega še ne znamo. Zakaj bi tajili? Takšne se moramo sprejeti in tudi študentje nas bodo.«

Sodobne raziskave so pokazale, da tradicionalne metode poučevanja niso najbolj učinkovite, ker uporabljajo le majhen del možganskih zmogljivosti. Možgani zmorejo veliko več, kot si lahko predstavljamo. Če tega ne upoštevamo, nam še tako dobri nameni, odprtost in širina, ne pomagajo k učinkovitejšemu delu.

Kaj zmorejo možgani? Kako jih širimo? Odkritja teh skrivnosti bodo pripomogla k boljшему poučevanju in učenju. In vsako vedenje o tem je za učitelja zelo uporabno.

Lynn Dhority iz Univerze Massachusetts v Združenih državah Amerike – iz germanistike in literature je doktoriral na Harvardu, kjer je prejel tudi posebno nagrado za izredno poučevanje – se z vprašanji poučevanja in učenja ukvarja že vrsto let. O pospešenem učenju – sugestopediji je napisal tudi veliko člankov, priročnikov, knjig – najnovejšo, The ACT approach, kjer opisuje svojo preskušeno metodo poučevanja, bomo kmalu dočakali tudi v slovenski izdaji.

• **Kako naj učitelj dobro opravlja svoje delo? Kaj je bistvo dobrega poučevanja? Kakšna je posebnost metode, ki jo je razvil?**

– O tem smo se pred dnevi pogovarjali z Lynnom Dhorityem, mednarodno prizanim strokovnjakom, ki je na povabilo Alpha Centra (za Richardom H. Greenom in Petrom Russelom) obiskal Ljubljano in slovenske učitelje.

• **Kaj menite ob spoznanju, da učenje mnogi doživljajo kot neprijetno, vsiljeno in odvečno?**

– Čeprav je učenje ena najbolj naravnih človekovih dejavnosti,

žal pogosto poteka zelo umetno. Želja po učenju je stara kot človeštvo in vsi bi radi čim več znali. Naši možgani v šoli umirajo od dolgočasje. Sposobni so veliko več, kot jim dajemo in od njih pričakujemo. Ustvarjeni so zato, da vsrkavajo informacije – čim več jih je, tem več jih lahko sprejmejo, le udobno in prijetno jim mora biti. Grožnje in strah zmanjšujejo njihovo sposobnost, umirjena glasba pa učinkuje ravno nasprotno. Če bi bolj upoštevali naše možgane, njihova pričakovanja, hotenja, če bi več pozornosti namenjali okolju, kjer poučujemo ali se učimo, bi oboje doživljali veliko bolj prijetno.

• **Toda v šoli se pogosto dogaja, da se učenci morajo učiti snov, ne da bi vedeli, čemu.**

– V takšnih okoliščinah postane učitelj za mnoge učence zastopnik institucije, namesto da bi bil njihov zaveznik. Učenci se upravičeno vprašujejo: na čigavi strani je učitelj – na njihovi ali na »šolski«?

Modri učitelj jim učno snov prilagodi in jo zna osmisliti tako, da postane privlačna tudi zanje. Začutiti morajo, da jo potrebujejo. Pogosto pa učitelji pozab-

ljajo, kako zelo lahko sami vplivajo na uspešnost poučevanja in učenja: oboje je kar devetdeset odstotkov odvisno od njih samih, zelo malo – le deset odstotkov – pa pripomore k večji učinkovitosti metoda podajanja snovi.

• **Kako lahko učitelj pospeši učenje in izboljša njegovo učinkovitost, ne da bi pri tem spreminjal učne načrte?**

– Nikjer v svetu se še ni zgodilo, da bi učni načrt ustrezal vsem. Zelo je pomemben, toda nikdar ne bolj kot kakovostna komunikacija v razredu. Ustvari jo lahko le iskren učitelj, ki svoje učence razume in podpira, pri slušne njihovim pričakovanjem in jih skuša pomagati izpolniti; takšen, ki se ne skriva za lažno avtoriteto in jim ne vceplja strahu, temveč ustvarja sproščeno; ki je prepričljiv, stvaren in jih ne zavaja, ne slepi. Moji študentje so dejali, da so najbolj neprijetni učitelji, ki le togo prenašajo abstraktno znanje.

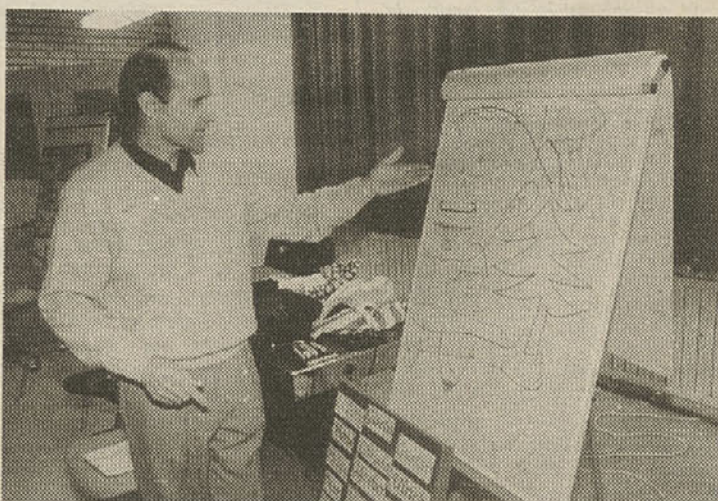
• **Šolo pogosto pojmujejo kot zelo resno zadevo.**

– Velikokrat preresno, zato je učenci ne marajo. Evropejci mislijo, da je pri nas, v Ameriki, drugače. Pa ni, kvečjemu slabše. Čedalje več problemov imamo: nenehno nam očitajo, da so Japonci boljši, hitreje napredujejo in jim prepočasi sledimo. Od nas hočejo več znanja. Pričakujejo tekmovalno ozračje, bogatejšo informacije, boljše delavce. Naše šole se ne ukvarjajo dovolj z učenci in študenti, bolj jih zanima pridobivanje denarja. Vendar še ne dojemajo, kako zelo je to narobe. Slabo vpliva na študente, ki naj bi čutili, da so prav oni najpomembnejši. Takšnim

šolam se ne more obetati nič dobrega.

• **Razvili ste svojo metodo poučevanja. Bi nam, prosim, opisali, kako je nastajala?**

– Dolga leta sem bil tradicionalni učitelj, poučeval sem nemišlino po klasični metodi. Opazoval sem učence, kako zelo so se pri pouku dolgočasil. Doživljali so jih kot neogibno dolžnost, namesto da bi bile zanje to ure pričakovanja. Pomislil sem: je kaj narobe z nemišlino, z njimi ali nemara z menoj? Zakaj so tako nesrečni? Začel sem se poglabljati v psihologijo učenja. Veliko sem razmišljal o tem, kdaj je zame učenje prijetno, kaj me

Poučevanje ni nikoli popolno (Fotografija: Mare Rudolf)

spodbuja, kaj ovira in kakšno vlogo ima učitelj.

Spoznal sem se tudi z Georgijem Lozanovom, utemeljiteljem sugestopedije, zdaj petinšestdesetletnim bolgarskim zdravnikom in psihiatrom, ki je opravil veliko

študij in raziskav o pospešenem učenju. Njegove ugotovitve so mi pomagale oblikovati svoj način dela.

• **Kaj je bistvo vaše metode?**

– Prizadevam si spodbuditi k delovanju čim večji del možganov, da se v njih prebudijo vse tiste njihove zmogljivosti, ki smo jih z načinom življenja in učenja uspavali in ustavili. Če nam to uspe, je učenje tri- do petkrat bolj učinkovito od tradicionalnega, pa tudi znanje je v primerjavi s tistim, ki ga pridobimo po klasični poti, trajnejše. Učenje, za kakršno se zavzemam, je sproščeno in nikdar ga ne spremljajo stresi, ki so drugje čedalje pogostejši. Učenje je zadovoljstvo, prepleteno z igro in domišljijo. Učitelj naj mojstrsko obvlada svoje delo in z učenci komunicira na več ravneh (vizualni, avditivni, kinestetični), ne le na tisti, ki mu je najbližja. Spodbuja naj k igri,

• **Slišati je zelo prijetno, vendar vse to zahteva od učitelja veliko.**

– Ugotovil sem, da je najpomembnejše tisto, kar izžareva učitelj iz svoje notranjosti, obnem pa sem spoznal, da vsakdo utelešenje svoje resnice. Študentje čutijo, ali učitelj deluje z dušo ali pa le opravlja svoj poklic. Na študente prenašamo vse, kar občutim, doživljam in razmišljam. Zdaj vem, da ravnam pravilno, čeprav me je sprva skrbelo.

• **Zakaj so vas preganjali dvomi?**

– Takrat, pred petnajstimi leti sem bil drugačen: avtoritativen, poln strahu, bal sem se vsega, česar nisem razumel in znal. N bilo lahko začeti drugače razmišljati in spreminjati odnos do študentov. Skrbelo me je, da ne bom sposoben drugačnega komuniciranja z njimi. Nisem si predstavljajal, ali jim bom sploh zmogoč podajati svoje občutke, takrat nisem bil prepričan, ali bi takšno početje sploh pošteno in smiselno.

Kmalu sem si oddahnil in ugotovil: najboljše je, da priznamo sebi in njim, kdo sem, kakšen sem in česa vsega še ne znamo. Zakaj bi tajili? Takšnega se moram sprejeti in tudi študentje morajo. Čutil sem, da bomo lažje sodelovali in se bolj razumeli, da bo naše delo učinkovitejše. In tako se je zgodilo.

• **Menite, da je to edina prava pot poučevanja?**

– Kje pa! Ne maram biti pridigar, rad pa svetujem. Želim, da bi drugi odkrili še učinkovitejša načina poučevanja in prav bi bilo, da to poveste vsem. Naj vam sledijo, naj preskušajo. Sodelujmo in skupaj razvijajmo vse, tudi poučevanje. Poučevanje ni nikdar popolno.

Pogovarjala se je LUČKA LEŠNIK

SPREMINJANJE ŠOLSKEGA SVETOVALNEGA DELA

Neznanke in uganke

Zasnova za spreminjanje šolskega svetovalnega dela ni izdelana – to pa je lahko zelo nevarno. Posegi v socialne sisteme namreč niso preprosti in brez načrtnega strokovnega dela pogosto ni mogoče izpeljati niti resnično koristnih zamisli. V vsakem, če povprečnem učbeniku managementa, je poglavje, v katerem je ponavadi kar po točkah opisan proces spreminjanja ali poseganja v socialne sisteme. In na prvem mestu je povsod zahtevana dobra analiza trenutnega položaja. Samo na taki podlagi je mogoče dovolj zanesljivo presoditi, kje se lahko pojavi nasprotovanje, kakšno bo in kakšne posledice utegne imeti, kako ga je mogoče obvladati ipd. In le tako je mogoče ustvariti primerno ozračje, da se spremembe sploh lahko začnejo. Z vsjo pravico lahko vse tiste, ki stojijo za že začeti spremembami, vprašamo, na podlagi česa so se jih lotili: katere probleme poskušajo rešiti, kakšne cilje so si postavili, iz katerih podatkov in analiz izhajajo, kakšen razvoj dogodkov predvidevajo, s katerimi teoretičnimi modeli si pomagajo ipd.

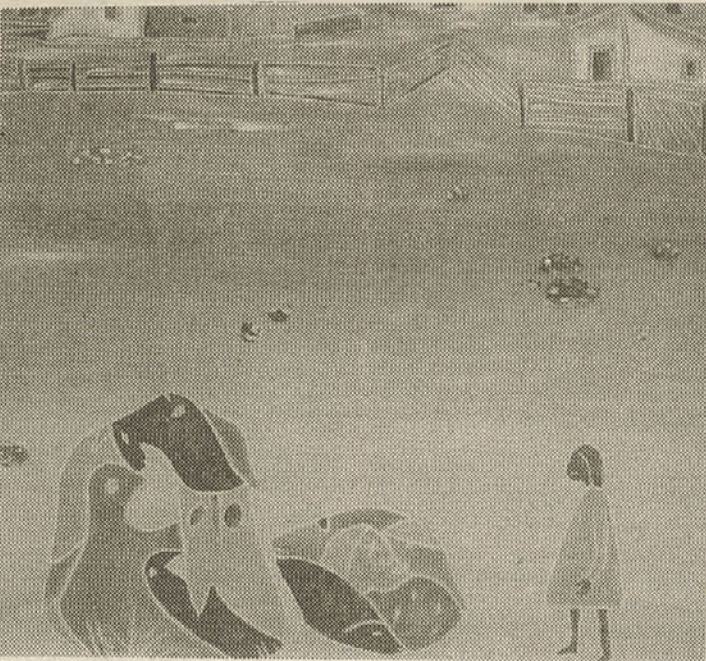
Posebno ob predlogu poudarjene raziskovalne vloge svetovalne službe se je treba vprašati, kdo je neposredni porabnik te službe in kakšne so njegove želje in potrebe. Ker so to učitelji, starši in otroci, je treba vedeti, kaj ti pričakujejo od nje, kakšne težave imajo, ki bi jih ti delavci lahko pomagali uspešno reševati in seveda, kako so danes s to službo zadovoljni. Spreminjanje zasnove te službe preprosto ne more mimo njenih poglavitnih porabnikov, ker je od njih odvisno, kako bo svetovalna služba na šoli sprejeta! Ali oni zahtevajo več raziskovanja in so ga pripravljani plačati? Če učitelji, starši in otroci niso naraščajoči raziskovalci, svetovalnih delavcev v tej vlogi ne bodo sprejemali in čež nekaj let se bomo spraševali, zakaj svetovalna služba na šolah ni sprejeta (da je to denarna obremenitev za vse, bodo seveda vsi vedeli). Brez dobre analize stanja, ki odgovarja tudi na takšna vprašanja, je spreminjanje zasnove te službe strokovno zgrešeno in neodgovorno.

Kakšna je sociodinamična podoba naše šole?

Kot v vseh socialnih sistemih se tudi znotraj šole vse prvine, ki jo sestavljajo, med seboj povezuje z zakonitostmi delovanja sistemov, in po splošni sistemski teoriji kot tudi po skupinskodinamičnih zakonitostih nobenega od njih ni mogoče spreminjati, ne da bi se spreminjali tudi drugi. Vsak poseg v sistem lahko povzroči posledice, ki jih na prvi pogled ni mogoče predvideti in se lahko pojavijo povsem neke druge, kot bi to lahko na podlagi »zdravega razuma« pričakovali. Zato je treba pri vpeljevanju sprememb imeti pred seboj dinamično celoto socialnega sistema, znotraj katerega načrtujemo spremembe. Kakšna je glede na to naša osnovna šola? Po dosegljivih empiričnih podatkih kaže takšno podobo: Za učitelje so značilna prevelika pričakovanja in popolna odgovornost ter slaba samopodoba z značilnim obrambnim odzivanjem. Vodstveni delavci, ki so v veliki večini nekdanji učitelji, so brez dodatnega znanja, potrebnega za vodstveni položaj, brez svoje strokovne identitete ter doktrine in slabo opravljajo nekatere temeljne vodstvene naloge. Šolski svetovalni delavci so izrazita manjšina brez formalne moči, vendar z veliko podatki in stiki; to jim daje določeno neformalno moč. Do šole in učiteljev imajo negativen odnos in so v izrazito konfliktnem sociodinamičnem položaju. Za celoten sistem osnovne šole pa so značilni: splošno nezadovoljstvo, nestvarna vzgojna filozofija, zanižanje izjemnih situacij in nega-

ativnih čustev pri učiteljih ter značilni obrambni odzivi. Te lastnosti izvirajo iz podatkov, ki jih navaja A. Velikonja (Pedagoška funkcija ravnatelja osnovne šole, Maribor 1989) in izsledkov moje raziskave (Bečaj: Kako se med seboj vidijo učitelji, šolski svetovalni delavci in vodstveni delavci na osnovni šoli: Osnovna šola na Slovenskem, Didakta, 1990).

Opisane lastnosti govorijo, da je šola socialni sistem, v katerem nastajajo velike napetosti, ki se sistematično ne razgrajujejo in se po skupinskodinamičnih zakonitostih usmerjajo po statusni hierarhiji navzdol, prav tako pa v manjšino znotraj sistema. Sproščajo se torej predvsem na učencih in svetovalni službi, ne da bi ti za to nujno dali kakšne povode – napetost se mora nekje sprostiti.

Pampa, ok. 1973

Če ocenimo položaj šolske svetovalne službe glede na skupinskodinamične zakonitosti, potem moramo ugotoviti, da gre za izrazito konflikten položaj, vsaj iz dveh razlogov. Najprej zato, ker je v prostoru veliko napetosti, ki se mora nekam usmeriti, svetovalna služba pa je kot manjšina brez formalne moči kot nalašč primerna za vlogo strelovoda. Drugi razlog za tak položaj pa je v negativnem odnosu, ki ga ti delavci imajo do šole in učiteljev. Za to so veliko krive kadrovske šole, ki študentom namesto kritičnega odnosa sistematično vcepljajo odpor do šole. Ta seveda ovira za graditeljsko sodelovanje z učitelji.

Kaj bi lahko povzročilo krčenje svetovalne službe ali njeno spreminjanje v raziskovalno institucijo?

V osnovni šoli, kot smo jo opisali, imata lahko najavljene spremembe tele negativne posledice. Nevarnost »razvojno-raziskovalne« zasnove (kot si jo je mogoče predstavljati na podlagi do sedaj znanega) je v tem, da bo nadaljevala prav s tistim, kar že danes povzroča konflikte med učitelji in svetovalnimi delavci. To je ideja, da lahko s pomočjo te službe spremenimo šolo »od znotraj«. Svetovalni delavci so na šoli lahko dobro sprejeti, samo če navežejo dobre stike z učitelji in to je mogoče doseči samo pod pogojem, da učitelji sami presodijo, da je sodelovanje zanje koristno in potrebno. Iz tega razloga mora biti svetovalno delo predvsem praktično usmerjeno in je raziskovalna dejavnost lahko samo spremljajoča dejavnost (in jo je v tem smislu seveda treba podpirati in razvijati). Filozofija strokovnega »trojanskega konja«, ki bo od znotraj spremenilo delo na šoli in bo gonilo razvoja, je napačna. Skupinskodinamični položaj te službe je konflikten in ob upoštevanju dejstva, da imajo ti delavci praviloma odpor do šole ter na podlagi teorije aktivnih manjšin, lahko taki poskusi vodijo le v polarizacijo, to je v povečevanje konfliktov, s tem pa v zmanjševanje možnosti za učinkovito sodelovanje. Če bi ta služba hotela biti impulz za novosti, bi morala najprej odpraviti svoj odpor do šole, hkrati pa bi se morala zelo zboljšati kakovost vodstvenih delavcev. Nosilci vpeljevanja bistvenih sprememb v našo šolo so lahko samo dobri vodilni delavci, ker imajo za to potrebno formalno moč. Samo oni lahko zagotavljajo potrebne možnosti za spremembe, nadzirajo njihovo izvajanje, jih podpirajo in spodbujajo. Ob slabih vodstvenih delavcih so svetovalni delavci onemogočeni. Zaradi sil v sistemu, ki naj bi ohranjale ravnotežje, povzročajo spremembe, nasprotovanje, in če formalno najmočnejša vloga takšne odpore podpira ali celo ščiti, spremembe niso mogoče. Vsi vemo, da na vsaki šoli vsaj

dovolj učinkoviti in da pri njih jasno prepoznavajo negativen odnos do šole (Bečaj: »Kako se med seboj vidijo...«). Po tem bi lahko sklepali, da zanje vendarle opravljajo neko koristno funkcijo, zaradi katere so jim potrebni. Če hipoteza drži, potem bi bilo seveda izredno problematično »na pamet« spreminjati normative, položaj ali vsebino dela teh služb – in to vsaj toliko časa, dokler se ne okrepi vloga formalnih vodij. Mimogrede se namreč lahko zgodi, da bi s takšnimi posegi porušili funkcionalno ravnotežje v sistemu in s tem povečali napetost, ki bi se seveda še dodatno sprostila na učencih. To bi v končni posledici pomenilo več vandalizma in agresivnosti ter obenem tudi krepilo represijo v šolskem sistemu. Posledica krčenja svetovalnih delavcev, na katero opozarjam, je hipoteza, saj vseh potrebnih podatkov za bolj določno trditev nimam. V vsakem primeru je njeno pravilnost treba preveriti, preden se to službo skrči. Škoda, ki bi nastala, če je predvidevanje pravilno, bi bila prevelika, da bi jo smeli tvegati, posebno zato, ker zaradi naraščajočih socialnoekonomskih problemov lahko pričakujemo v naših šolah še več napetosti, agresivnosti, vandalizma in zahtev po večji represiji. V takšnih razmerah pa so vsake večje spremembe dvomljive.

Neugodne posledice, ki jih utegneta povzročiti obe nakazani spremembi (raziskovalno razvojna usmerjenost in krčenje obsega te službe), imajo skupno značilnost: problem kakovosti vodenja. To je kritična točka vseh sprememb v osnovni šoli. Brez pomembnega premika na tem področju tudi na drugih ne bo uspeha. Da odgovorne institucije ne vedo prav dobro, kaj počnejo, je razvidno tudi iz tega, da je iz zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja v zadnjem trenutku črtan predlagani obvezni ravnateljski izpit (mimogrede: spodobilo bi se, da ministrstvo pojasni, kdo je to dosegel in s kakšno utemeljitvijo). Današnje vodenje ima vse značilnosti administriranja in je od sodobnega managementa na tem področju oddaljeno toliko, kolikor je le mogoče.

Kaj je sploh strokovnost?

Spremembe v osnovni šoli so potrebne, in to velja tudi za svetovalno službo. Prav tako lahko rečemo, da je načrtovanje takšnih sprememb predvsem strokovna naloga. Toda ker smo različni strokovnjaki zelo neenotni glede tega, kaj je treba storiti in česa ne, moramo določiti pravila igre ali merila, po katerih bo mogoče primerjati različne predloge in presoati njihovo koristnost. Med takšna merila spada način dela, ki ga zahteva strokovnost. Predlogi za spremembe morajo temeljiti na ugotovljenih dejstvih, empiričnih analizah stanja, imeti morajo svojo teoretično podlago in na tej izdelano projekcijo predvidenih posledic s spremljajočimi načrtovanimi ukrepi. Brez tega bodo o usodi našega šolstva odločale subjektivne teorije, pa čeprav skrite za akademskimi naslovi in zelo strokovnimi mnenji.

JANEZ BEČAJ

Ob izidu publikacije Odprta vrata

V slovenskih osnovnih in srednjih šolah se je pojavila nova publikacija s simboličnim naslovom *Odprta vrata*. Nastala je ob sodelovanju zdravnikov z Univerzitetne pediatrične klinike v Ljubljani in specialnih pedagogov Osnovne šole Ledina, enota Bolnišnična šola. Namenjena je učiteljem, svetovalnim delavcem in ravnateljem, ki se ukvarjajo z vprašanjem, kako otroka z malignim (rakavim) obolenjem ponovno vključiti v šolo. Veliko otrok je namreč po hospitalnem zdravljenju sposobnih, da se vrnejo v matično šolo, seveda pa morajo biti učitelji vendarle pozorni na nekatere njihove posebnosti. Publikacija obsega tri tematske sklope:

- epidemiološke značilnosti malignih obolenj v otroški in adolescentni dobi, kratek opis obolenj in postopkov zdravljenja;
- psihološke reakcije otrok z malignim obolenjem med zdravljenjem in ob ponovnem vstopu v matično šolo;
- vloga učitelja matične šole med otrokovo hospitalizacijo in ob ponovni integraciji otroka v matično šolo in domače okolje.

Publikacija vsebuje navodila, kaj učitelj lahko stori za otroka z malignim obolenjem, da mu olajša vrnitev v šolo in prepreči otrokove travme ob srečanju s sošolci. V knjižici je še posebno poudarjeno, da ni mogoče popravljati napak, storjenih iz kakršnih koli razlogov. Otroci, ki ob vživljanju v svoje okolje zelo občutljivo, obenem pa zaradi bolezni tudi spremenjen.

Eden izmed zelo pomembnih ciljev te publikacije pa je zmanjšati strah, nezaupanje in odpor do dela s temi otroki v šolah in opozoriti pedagoške delavce, da to niso »odpisani« otroci. Zato je knjižica *Odprta vrata* primerna, karinska in potrebna v vsaki šolski (učiteljski) knjižnici.

ANITA TRNAVČEVIČ

odprta
šola

Kje vas in nas šola žuli

Ureja Tereza Žerdin

SVETOVALNI
CENTER ZA
OTROKE,
MLADOSTNIKE IN
STARŠE

Naloge z zvezdico se prodajajo po višji (o)ceni

Tanja je tiha, mirna, prizadeta deklica. Računanje ji gre zelo težko. Več kot eno razlago potrebuje, da dojamete tehnike računanja, veliko več kot drugi mora ponavljati, ker si težko zapomni. Tisti, ki z njo dela, ima občutek, kot da vse sproti pozablja. Zelo rada bi se naučila. Pripravljena je vaditi. Toda kadar je vsega preveč, se začne motiti še pri tistih stvarih, ki jih sicer obvlada. Še huje pa je takrat, ko so posrednice med števili in računskimi operacijami besede. Od enega do drugega ponavljanja se ji pomen besed izgublja. Rečeš ji, na primer, naj izračuna vsoto, ona pa vpraša: Minus? Na krat? Deljeno? Ne vem, kako se ji posreči, da pride pravi odgovor ponavadi šele na koncu. Na plus, reče žalostno. Tako je, seštevati bova, ji odgovorjam; zato, da bo v naslednji nalogi tudi sama uporabila ime računskih operacij, in ne znaka.

Sicer pa Tanja dobro bere in piše. Tisto, kar prebere, razume. Ne razume zmeraj vseh posameznih besed, toda pomen razbere iz sobesedila. Pri obnavljanju ali opisovanju in pripovedovanju ni ravno zgovorna, prej bi rekla, da je bolj redkobesedna. Govori počasi. Včasih stvari ne pove neposredno, z eno besedo, kot bi to lahko storila, temveč hodi z besedami okrog in okrog. Opisuje tisto, kar ima tudi svoje ime. Tako se spretno ogiba besedam, katerih se ne more spomniti. S svojo siceršnjo inteligentnostjo prikriva težavo, ki jo ima, in pri govorjenju ljudje tega niti ne opazijo. Pri matematiki, ki zahteva večjo natančnost in manj ovinkov, ne more prikriti težav. Zaradi nenehnih neuspehov pa jo je še strah; ta dodatno zmanjšuje njeno učno uspešnost in učinkovitost. Pobožna želja, da bi znala in bila v šoli uspešna, pa ostaja vsemu navkljub.

Vadili sva tehnike računanja in spreminjanje besednih izrazov v matematične. Potem pa me je Tanja prosila, da ji pomagam rešiti tudi eno izmed domačih nalog. Pokazala mi jo je v knjiži. Zelo sem se začudila, ker je bila to naloga z zvezdico. Rekla sem ji, da je to gotovo pomota in da take naloge njej ni treba reševati. Zatrdila mi je, da je tudi ta naloga zanjo obvezna. Prebrala sem jo enkrat in še enkrat. No ja, sem si rekla, do polovice mi bo že šlo, takrat pa jo preberem še enkrat. Toda, kako naj jo razložim Tanji. Nemogoče, sem si rekla. Pred vrati je že naslednji. Pa tudi, kako naj bi ji razložila, da bi razumela? Edino, kar lahko naredim, da ji nakažem zaporedje operacij. To sem storila, čeprav v prepričanju, da je bila ta naloga zapravljen čas. Še enkrat sem zamomljala, da sem prepričana, da takih nalog njej ne bi bilo treba delati, toda Tanja je bila vsa vesela, da je imela rešeno nalogo z zvezdico.

Čeprav vem, da se učitelji zavedajo težavnosti nalog z zvezdicami in da jih nalagajo le učencem, ki jim matematika ne dela težav, sem se vseeno napotila v šolo. »Kje pa, veste da ji ta naloga ni treba reševati,« je rekla profesorica matematike in povedala, kaj pa bo Tanja morala znati. Toda, zakaj Tanja hoče na vsak način narediti nalogo z zvezdico?

Čez nekaj dni je prišel Peter. Pravzaprav se je pripeljal z roko. Povedal je, da je pisal slovenščino nezadostno, da pa jo lahko v naslednjih dneh popravi. Na listku pa so bili napisani pogoji ali učni cilji: podčrtati glavni stavek, podčrtati in določiti vrsto odvisnega stavka, stavčni člen spremeniti v odvisni stavek in obrnjeno odvisnik v stavčni člen in končno določiti vrste in stopnje odvisnikov v večstavnih povedih. Peter, ki se presenljivo dobro razvija, mi je rekel: »Pustiva te prve. Ta zadnja se najbolj splača. Vredna je 9 točk. Prve štiri so vse skupaj vredne toliko. Če naredim zadnjo, sem že pozitiven.«

Tako sem si rekla ob Petru, mislila pa bolj na Tanjo. Prodaj nalogo z zvezdico, zanjo zanesljivo dobiš več.

Toda kako sklatiti tako oddaljene zvezde ali pa kako se ogniti tem neuresničljivim željam. Ali bi tistim tam zgoraj lahko odvzeli del sijaja? Ali pa bi pozlatili tiste, ki so bolj pri tleh. Za razvrednotenje nisem. Morda pa bi tudi lažje naloge dobile svojo vrednost, če bi učitelj in z njim predvsem starši rešitve teh preprostejših nalog odeli v plašč zadovoljstva. Brez tistega, kar tako pogosto sledi pohvali: Če bi se pa še malo potrudil, bi pa lahko naredil tudi... Toda, kaj ko se to mnogokrat ne da.

Ali berete Prosvetnega delavca ali ga samo prelistate?

Bi ga tudi brali, če bi bilo v njem več...
Sporočite nam – lahko tudi po telefonu na številko 061 315 585 ali šeraje – pisno.

doma
drugje

Slovenska zavest in samozavest

Izpeljavo avstrijsko-slovenskega seminarja za učitelje zgodovine, ki je potekal od 20.–25. oktobra 1991 v Tinjah, je predlagal Zavodu RS za šolstvo in šport Zvezni pedagoški inštitut na Koroškem v sodelovanju z avstrijskim ministrstvom za pouk in umetnost.

Dr. Theodor Domej, zastopnik Pedagoškega inštituta na Koroškem, ki je odgovoren za permanentno izobraževanje učiteljev, je skupaj z univerzitetnim docentom dr. Karlom Stuhlpfarrerjem in svetovalko Zavoda RS za šolstvo in šport vsebinsko sooblikoval prvi bilateralni seminar za učitelje zgodovine z avstrijskega in slovenskega področja. Pri tem je treba poudariti zlasti vlogo dr. Karla Stuhlpfarrerja, ki je imel že nekaj dobrih izkušenj pri sooblikovanju bilateralnih seminarjev za učitelje zgodovine (npr. bilateralni seminar za učitelje zgodovine iz Madžarske in Slovaške), poleg pa tudi odlično pozna slovensko zgodovino in je eden tistih zastopnikov avstrijskega zgodovinskega, s katerimi je v 80. letih zavel nov demokratičen duh na področju družboslovne znanosti v Avstriji.

Že v predlogu Zavodu (30. 7. 1991) je dr. Stuhlpfarrer poudaril nekaj vsebinskih težav, ki so se nanašale na

- vprašanje nacionalne identitete (Avstrijcev, Slovencev)
- dimenzije nadnacionalne identitete
- Slovenijo med Jugoslavijo in Evropo
- pouk zgodovine v Avstriji in Sloveniji
- muzejsko pedagogiko.

Vsi referenti, tako iz avstrijske in slovenske strani, so se odzvali vabilu organizatorja.

Poleg glavnih referatov (dr. Karl Stuhlpfarrer, Univerza na Dunaju, dr. Dušan Nečak, Univerza v Ljubljani, dr. Vasilij Melik, Univerza v Ljubljani, dr. Helmut Rumpel, Univerza v Celovcu) je sledila še vrsta koreferatov iz didaktike in šolske muzeologije (dr. Herbert Maschat, VTZUZ Celovec, dr. Darja Mihelič, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, prof. mag. Edvard Polte, Univerza v Celovcu, mag. Hartwig Pucker Sempavol, prof. Branko Šuštar, Slovenski šolski muzej v Ljubljani in Nataša Nemec, Solkanski muzej v Novi Gorici).

Pouk zgodovine v Sloveniji sta predstavili zastopniki Zavoda Prvenka Turk in Ana Kastelic.

Seminarja se je udeležilo 30 učiteljev z obeh strani. Vsa predavanja sta sproti prevajala odlična prevajalca, prof. dr. Karničan in prof. Ema Andolšek.

Organizatorji seminarja so poskrbeli za koristno in prijetno enotedensko bivanje v katoliškem domu prosvete Sodality v Tinjah. Skrbno izbranemu programu so redno sledile razprave in veliko skupinskega dela. Koristna je bila zlasti menjava mnenj in odlično vodstvo ter usmerjanje dr. Stuhlpfarrerja, ki je s svojim predavanjem tudi nakazal možnost za interdisciplinarno obravnavo zgodovinske tematike.

Zanimiv, celo spodbuden in izzivalen je bil projekt skupne bilateralne ure zgodovine, ki se je osredotočil na več problemskih sklopov:

- idejne pri pouku zgodovine
- sistemske značilnosti in razlike avstrijske in slovenske šole
- šolski vsakdanjik.

Poleg debatnih krožkov ob večernih urah so organizatorji uvrstili še obisk proslave v kulturnem domu v Radišah. Enotedenski seminar je končala predstavitev izsledkov in evalvacije z željo in voljo obeh strani, da se tovrstno začeto delo še nadaljuje.

Po mnenju vseh udeležencev je bil seminar tako vsebinsko in organizacijsko uspešna oblika srečanja in sodelovanja, ki zahteva še nadaljnje poglobljanje in obojestransko poznavanje problematike pri pouku zgodovine.

Obe skupini učiteljev zgodovine, tako avstrijski kot slovenski, sta bili enakovredni pri razlagi svojih stališč. Avstrijska stran je celo ugotavljala razlike med prejšnjimi skupinami in naši upravičeno pripisala poleg zavesti tudi samozavest.

Seminar je popestrila enodnevna ekskurzija (ogled deželne razstave v Sempavlu v Labodski dolini).

Stroške bivanja je za slovenske udeležence prevzel Pedagoški inštitut za Koroško oziroma Zvezno ministrstvo za pouk in umetnost v Avstriji, ki si želi sodelovanje poglobiti tudi na področju izmenjave učencev, sodelovanje med šolami, izmenjave mnenj med učitelji, dopisovanjem med učenci itn. Dr. Theodor Domej in dr. Karl Stuhlpfarrer se udeleženci seminarja zahvaljujemo za koristne napotke in spodbudo tako v organizacijskem in vsebinskem delu seminarja, ki pomeni oporo in usmeritev pri reševanju odprtih vprašanj šolske zgodovine.

PRVENKA TURK

V živo na šoli v Cirkovcah

Za učitelje prvega razreda osnovnih šol občine Laško ob Savinji, njihove ravnateljice in nekatere šolske svetovale delavce je bil letošnji 7. november zanimiv in lep dan. V spremstvu pedagoškega svetovaleca Zvoneta Smrkeja iz celjske enote slovenskega zavoda za šolstvo in šport so po seminarso obiskali dvojezično ljudsko šolo Božji grob v Cirkovcah pri Pliberku. Ravnateljica te šole gospa Irena Žele jim je najprej s hospitacijsko učno uro prikazala pouk po metodi dr. G. Schmoelzerja, ki temelji na igrivem opismenjevanju učencev po naslednjih korakih: slika, glas, črka, beseda, stavek. Metoda

poznamo po slovenski priredbi učbenika SLIŠIM – VIDIM – PIŠEM, ki sta ga oskrbela prav gospa Žele in mag. Anton Schellander, zanj pa se zanimajo tudi učitelji po številnih slovenskih šolah. V analitičnem pogovoru, ki je sledil učni uri, je ravnateljica, gospa Žele, najprej predstavila svojo šolo in osnovna vodila zdajšnjega dvojezičnega pouka v Avstriji. Zvedeli smo, da je zanimanje staršev za dvojezični pouk različno – od primerov, da sicer slovenski starši otroka ne želijo prijaviti, do takšnih, da to naredijo doseljeni avstrijsko nemški starši, ki pa se zavedajo prednosti učenja še enega jezika v šoli.

Kdaj in kakšno poklicno usposabljanje?

V tisku se pogosto pojavljajo bolj ali manj kvalificirana sporočila o reformah našega šolskega sistema – od osnovne šole pa do univerze.

Veliko se piše o ponovnem vpeljevanju gimnazije kot splošnoizobraževalne srednje šole, ki je dajala in daje najbolj široko in hkrati temeljito podlago za univerzitetni študij. Pozornost strokovne in širše javnosti se usmerja k mednarodni maturi, s katero si bo sposobna, vsestransko podkovana mladina iz premožnih družin utrla pot na tuje univerze in v svet visoke znanosti. Poročajo še o prenovi srednjega tehničnega izobraževanja, ki naj daje teoretično izobraženega tehnika kot pomladek tehnične inteligence.

Bolj malo pa se sliši o prenovi izobraževanja za poklice in poklicnega šolstva – kakor da v svet in v Evropo odprti samostojni Sloveniji ne bomo potrebovali ljudi, ki bodo opravljali kvalificirane proizvodna ali storitvena dela.

V razvoju slovenskega srednjega šolstva v polpretekli dobi je najbolj ironično to, da je prav tako imenovano usmerjeno izobraževanje skorajda uničilo poklicno šolstvo in usposabljanje. Idealno zamišljeno kot izobraževanje za delo in nadaljnji študij je skorajda povsem opustilo resnično usposabljanje za delo.

Z interno diferenciacijo po prvem ali drugem letu so bili učenci, ki so se dokončno znašli v triletnih programih, ožigosani kot nesposobni, prepuščeni srednji šoli, ki jim je bolj ali manj lagodna še dajala neko splošno in zastarelo strokovno teoretično znanje, potem pa so se znašli v pripravništvu, napol analfabeti, brez strokovnega in praktičnega znanja, tako rekoč brez poklica in brez poklicne samozvesti. Ni treba ponavljati, da podjetja z njimi niso bila zadovoljna. Odvezana skrb za usposabljanje prihodnje delovne sile so jih po prisilnem pripravništvu pač sprejela v proizvodnjo. S tem se je na splošno gledano, krog nizke tehnološke ravni zlasti industrijske proizvodnje z nizko kvalificirano delovno silo na tej ravni sklenil, v zadnjem času pa so za absolvente triletnih šol še možnosti za pripravništvo, predvsem pa zaposlitev čedalje manjše.

Prenova izobraževalnih programov, ki je sledila na srednji stopnji, naj bi odpravila najbolj očitne napake. Med drugim je že na začetku ločila štiritletne šole in triletno, v katerih se je občutno povečal tudi delež praktičnega pouka in usposabljanja.

Ob vsem navdušenju ministrstva za šolstvo in šport ter zavoda za šolstvo nad v marsikateremu pogledu preživelim in problematičnim konceptom splošnoizobraževalne srednje šole se človek ne more znebiti vtisa, da je bila prenova namenjena le vračanju k staremu. Strokovna in poklicna šola pa je tako kot v vseh deželah, ki so se osvobodile socializma, ostala bolj na robu dogajanja. Poklicno znanje in usposobljenost tako kot prej tudi po novem nista nič vredna, zakaj bi se po tem ukvarjali z organiziranim usposabljanjem mladine in poklicnim šolstvom.

Značilno je tudi, da se je skrb za poklicno izobraževanje ter usposabljanje odrekla gospodarska zbornica – razen organiziranih obrtnikov je stvari ne zanima. Najbrž meni, da se bo slovenska industrijska proizvodnja na tej ravni lahko nadaljevala z nekvalificirano delovno silo ob samovladi univerzitetno šola-

roške v Celovcu, spada pa v širši okvir strokovnega sodelovanja avstrijsko-slovenskih šol, kot se zanj zavzemajo pedagoški delavci z obeh strani meje, zlasti po pogovorih, ki jih je delegacija koroškega deželnega šolskega sveta imela februarja v Ljubljani in aprila v Slovenj Gradcu. To je bilo poudarjeno tudi v Cirkovcah z navzočnostjo deželnega šolskega svetovaleca za dvojezično šolstvo Franca Wieceleja in okrajnega šolskega nadzornika iz Velikoveca Thomasa Miklausa. Tako zasnovano strokovno pedagoško sodelovanje se bo, upamo, že v bližnji prihodnosti razvijalo v čedalje širšem krogu sodelujočih šol. Za podoben obisk na cirkovski šoli, tokrat učiteljev iz občine Dravograd, se že dogovarjajo.

Ob tem nas zmeraj znova začudi, da se v tako zelo tehnološko razviti državi, kot je Nemčija, še zmeraj oklepajo poklicnega šolstva in usposabljanja.

Poklicne slike in nomenklatura poklicev nastajajo v Nemčiji po natančno določenem postopku. Programi usposabljanja za posamezne poklice so zadeva zvezne države – ni si mogoče zamisliti, da bi vsako podjetje ali celo obrtnik določal, za kaj, s čim in kako bo usposabljal učenca. Poklicne šole kot drugi stebel poklicnega izobraževanja se ravna po učnih načrtih, ki spremljajo programe usposabljanja in jih sprejema zvezna država. Ta tudi financira poklicno

Kar 73 odstotkov absolventov nemških glavnih šol, realk in gimnazij sklene učno pogodbo in se začne poklicno usposabljevati. V tako imenovanem dualnem sistemu se tri ali tri leta in pol učenci približno tri dni na teden praktično usposabljujejo, dva dni pa hodijo še v poklicno šolo, ki jim daje za praktično usposabljanje potrebno teoretično znanje. Z dualnim načinom izobraževanja si je mogoče pridobiti enega od 377 poklicev. Globoko je zakoreninjena filozofija, da je praktična usposobljenost za delo prednost, da je treba začeti delati in postopno napredovati v poklicu ter si pridobivati najbolj zahtevno znanje. Povpraševanje po kvalificirani delovni sili zagotavlja visoko socialno vrednost poklica; to je tudi posledica demokratizacije po vojni, zlasti v zahodni Nemčiji.

Vsakdo je mojster svojega poklica, akademski poklici niso prednost sami po sebi, ker je težko najti zaposlitev.

šolo – povprečno 12 ur učiteljskih plač na oddelek poklicne šole na teden. Skoraj vse breme poklicnega usposabljanja neposredno s tarifno določenimi nagradami učencem vred pa neposredno prevzema gospodarstvo, skratka tisto gospodarsko podjetje ali javna služba, ki učenca usposablja za poklice. Posebej je treba poudariti, da program usposabljanja za posamezen poklic sprejme nemški zvezni parlament; ta program je namreč sestavni del odredbe o usposabljanju za določen poklic. Odredba o usposabljanju vsebuje cilje usposabljanja, ti pa so stvar politične odločitve, ki jo sprejmejo socialni partnerji – delodajalci, sindikati in država. V Nemčiji se torej s političnim konsenzom določajo okvirni pogoji, ki opredeljujejo nek poklic. Ni namreč vseeno, kako se bo imenoval neki poklic – vsako poimenovanje vsebuje socialno noto. Med bistvene okvirne po-

goje izobraževanja spadata trajanje izobraževanja in struktura usposabljanja, ti pogoji namreč trajno opredeljujejo delovno-pravni položaj delavca z določenim poklicem in jih ni mogoče prepustiti »strokovni« presoji zavoda za šolstvo, zavoda za zaposlovanje, šolskega ministra ali posameznega delodajalca ali gospodarskih zbornic.

Prav tako je naivno pričakovati, da lahko birokratski aparat posameznih vladnih resorjev pripravi ustrezno razvrstitev poklicev in izdela ustrezne programe usposabljanja. Nemška država je po Zakonu o poklicnem izobraževanju ustanovila Zvezni inštitut za poklicno izobraževanje, ki je najvišja strokovna ustanova za spremljanje, raziskovanje in razvoj poklicnega izobraževanja, upravlja pa ga glavni odbor, sestavljen iz zastopnikov sindikatov, delodajalcev in države. Inštitut zaposluje 400 sodelavcev in pripravi vsako leto za potrebe zvezne vlade podrobno poročilo

Hiše, Tilcara, ok. 1965

in centru za usposabljanje. Bistveno drugače pa bi morali postaviti tudi učenca – ne kot nezrelega in brezpravnega šolarja, temveč kot osebnost, ki sklene učno pogodbo in po pogodbi med tarifnimi partnerji prejme tudi ustrezno nagrado ter uživa posebno in splošno delovno-pravno varstvo.

V Nemčiji ima poklicno šolstvo tudi svojo nadgradnjo v višjem in visokem strokovnem šolstvu. Visoke strokovne šole – praviloma triletno, so nastale iz potrebe, da se praktikom omogoči pridobitev širšega strokovnoteoretičnega znanja in s tem pridobitev strokovnega naziva na višji oziroma visoki stopnji.

Prehod iz poklicne izobrazbe ni mogoč neposredno, temveč po enoletnem dopolnilnem teoretičnem šolanju. Diploma daje npr. naziv inženirja, ki je praktično usposobljen – in po katerem je v gospodarstvu veliko povpraševanje. S to možnostjo študija se zmanjša pritisk na univerzo – ta pa je kot vir čiste znanosti tudi v Nemčiji že tako močno obremenjena.

Nemškega modela poklicnega izobraževanja in usposabljanja ne kaže jemati kot idealen zgled – po njihovi ugotovitvi ima več pomanjklivosti in je prav gotovo predvsem rezultat zgodovinskega razvoja v Nemčiji. Vsekakor pa je rezultat poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Nemčiji visoko kvalificiran delavec – to je glavna prednost nemškega gospodarstva in element visoke gospodarske učinkovitosti. Države evropske skupnosti, evropski vzhod in celo države, kot je Singapur, intenzivno preučujejo nemški model poklicnega izobraževanja.

Primerjave

Glavno nalogo, izdelavo predlogov odredb o poklicnem usposabljanju, ki jih sprejema zvezni parlament, smo že omenili.

Obisk na Zveznem inštitutu za poklicno izobraževanje v Berlinu, kjer so slovensko delegacijo prijazno sprejeli, zbujajo več primerjav z razmerami v poklicnem šolstvu v Sloveniji in takorekoč sili k razmišljanju.

Ali je poklicno šolstvo in usposabljanje za poklice res le zadeva šolskega ministra in njegovih služb – pri tem je tudi strokovni svet razumeti kot povsem šolski organ? Vprašanje je, ali je smiselno srednje izobraževanje tako daleč pošolati in ga podrediti stvarnosti tako odtujenim upravnim strukturam. Morda kaže ob splošnoizobraževalni srednji šoli, ki je brez dvoma potrebna, razmisliti o dualnem sistemu poklicnega izobraževanja; k temu bi znova pritegnili gospodarske in druge subjekte, da bi prevzemali skrb za usposabljanje in odgovornost za kakovostno kadrovsko reprodukcijo. Postopoma pa bi morali prevzeti tudi del neposrednih stroškov usposabljanja, vlaganja v opremo centrov za usposabljanje

nje in plačilo kadrov za usposabljanje, torej stroškov, ki jih snirani državni proračun že zdavnaj ne zmore in je zato usposabljanje v šolah čedalje manj. Vsekakor ponovna vpeljava usposabljanja pri delodajalcu še zdaleč ne bi smela pomeniti vrnitve k staremu vajenskemu sistemu.

Program usposabljanja za posamezne poklice bi moral biti natančno predpisan kot izid družbene konsenza in v ključnih točkah obvezen, usposabljanje pa bi nujno moralo potekati tudi skupno za posamezne poklice ali za posamezna specifična znanja in spretnosti. V ta namen bi bilo treba ustanoviti nadpodjetniške centre za usposabljanje, skratka uporabiti zmogljivosti pri strokovnih šolah – delavnice idr., ki zdaj žalostno propadajo.

Vloga poklicne šole bi se omejila na temeljno splošno in strokovno teorijo, ki jo že v sami šoli spremljata eksperiment in demonstracija, resnično usposabljanje pa sledi pri delodajalcu ali

Hiše, Tilcara, ok. 1965

in centru za usposabljanje. Bistveno drugače pa bi morali postaviti tudi učenca – ne kot nezrelega in brezpravnega šolarja, temveč kot osebnost, ki sklene učno pogodbo in po pogodbi med tarifnimi partnerji prejme tudi ustrezno nagrado ter uživa posebno in splošno delovno-pravno varstvo.

V Nemčiji ima poklicno šolstvo tudi svojo nadgradnjo v višjem in visokem strokovnem šolstvu. Visoke strokovne šole – praviloma triletno, so nastale iz potrebe, da se praktikom omogoči pridobitev širšega strokovnoteoretičnega znanja in s tem pridobitev strokovnega naziva na višji oziroma visoki stopnji.

Prehod iz poklicne izobrazbe ni mogoč neposredno, temveč po enoletnem dopolnilnem teoretičnem šolanju. Diploma daje npr. naziv inženirja, ki je praktično usposobljen – in po katerem je v gospodarstvu veliko povpraševanje. S to možnostjo študija se zmanjša pritisk na univerzo – ta pa je kot vir čiste znanosti tudi v Nemčiji že tako močno obremenjena.

Nemškega modela poklicnega izobraževanja in usposabljanja ne kaže jemati kot idealen zgled – po njihovi ugotovitvi ima več pomanjklivosti in je prav gotovo predvsem rezultat zgodovinskega razvoja v Nemčiji. Vsekakor pa je rezultat poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Nemčiji visoko kvalificiran delavec – to je glavna prednost nemškega gospodarstva in element visoke gospodarske učinkovitosti. Države evropske skupnosti, evropski vzhod in celo države, kot je Singapur, intenzivno preučujejo nemški model poklicnega izobraževanja.

Morda bi vendarle kazalo tudi v Sloveniji preučiti, katere izkušnje lahko pripomorejo k rehabilitaciji poklicnega izobraževanja pri nas – poleg besednega priznanja Slovenije so Nemci pripravljeni ponuditi praktično pomoč prav na takšnih področjih. Verjetno pa je bolj smiselno preučevati poklice in poklicno izobraževanje v Nemčiji kot v Angliji – tam je skupina ravnatelj slovenskih srednjih šol med drugim lahko zvedela, da je poglavitna napaka angleškega gospodarstva prav kvalificirana delovna sila; le-te pa ni zato, ker poklicnega izobraževanja in usposabljanja mladine v resnici ne poznajo.

VLADIMIR TKALEC

F. L.

Književni pouk v začaranem krogu?

Naslovno poved bi lahko napisal kot trdilno ali pripovedno, če bi z mislijo zaobjel vse, kar smo že rekli in zapisali o nujni potrebi po posodobitvi pouka književnosti, pa – zdi se mi in bojim se – zelo malokaj premaknili. V tem primeru bi se pristoja na status quo. Ker pa sem zapisal na koncu naslova vprašaj, je videti, kako se zmeraj menim, da je moč stanje zboljšati. In še: da je nemara prav zdaj prišel pravi čas za to.

Zadnje čase je bilo v Prosvetnem delavcu kar nekaj člankov na to temo. Mislim na članke dr. Janka Kosa Aktualna vprašanja književnega pouka v devetih nadaljevanjih; Na sestavek Kaj teži slavisti I, II Igorja Gedriha in na članek Književni pouk za učence dr. Mete Grossman. Ob tem pa vem, da prav zdaj nastaja obsežen in dolgoročen projekt modernizacije pouka jezika in književnosti znotraj Zavoda Republike Slovenije za šolstvo in sport; v teh okvirih so zasnovani katalogi znanja, tudi za naš predmet kot za vse druge, opazne so težnje za premiku od učnosnovnega k učnoličnemu načrtovanju dela in. Zdaj je torej pravi čas, da se dogovorimo.

Dr. Kos, nedvomno moč velikega znanja in širokih razgledov, je v svojih člankih, ki so izhajali letošnjo pomlad prav izvedensko premislil zadeve z vidika stroke, t.j. literarne vede. Njegova premišljanja sicer kažejo tudi njegovo izkušnjo, ki si jo je svojčas pridobil kot gimnazijski profesor. A vseeno se zdi, da ni imel dovolj konkretno pred seboj današnjega učenca in dijaka, današnjega mladostnika, ujetega v koordinate današnjega sveta in današnjega življenja.

Delo na tem področju (primerljaj njegovo Književnost, Maribor 89, pod njegovo taktirko pa je nastala tudi serija novih beril za srednje šole), ki je sicer le en delček njegove vsestranske publicistične dejavnosti, jemlje pač v pomenu skoraj aforistično izrečenih misli v pogovoru, ki je bil z naslovom Literarna veda kot znanost, ki se mora odpirati tudi filozofiji (KL Dela 7. 3. 91). Delal je: »Slovenec je malo in modro zato znati čimveč stvari enkrat.« To je najbrž res, a zdi se, da je za današnje obvladovanje velikeanske problematike književnega pouka tako delo od vsem drugem in ob vsej dobri volji vendarle premalo.

Dr. Meta Grossman je ta čas na Slovenskem zagotovo najboljša poznavalka razvejene problematike recepcije književnega besedila, zlasti otrokove in mla-

dostnikove recepcije leposlovnega besedila. Ob branju njenega članka v Prosvetnem delavcu 25. 11. 91 pa sem si le zaželel, da bi ob kakšni priložnosti prepričljiveje utemeljila zapisano trditev, da smo Slovenci »po neučinkovitosti pouka dosegli svetovno raven in bi se lahko začeli spraševati, kako bi bilo mogoče to odpraviti«. Neutemeljena se mi zdi »svetovna raven«, spraševanje o boljšem pouku pa je že dolgo tu, bolj ali manj intenzivno, zdi pa se, da ostaja precej brez haska.

Sam sem se že pred desetimi leti z referatom na slavističnem zborovanju v Novi Gorici (JiS 80/81 št. 2, str. 68–73) glasno spraševal o možnosti drugačnih načrtov pouka književnosti v srednji šoli. Tedaj sem izpostavil problem zlasti iz časovnega zornega kota, kaj je v danih (šolskih) časovnih okoliščinah sploh moč storiti, da bi bil književni pouk učinkovitejši. Problem se mi je odpiral tako sprčo oblike in preoblike bogate in raznolike učne snovi, kot tudi s stališča učenčeve dojemljivosti ali psihicne starosti. Potem je sledilo nekaj poskusov spreminjanja učnega načrta (tematski krogi), to pa je bilo opravljeno na hitro in površno, pa tudi praksa, kdovekaj tako trdovratno konservativna, je zadeva zvečine zavračala in bolj kot ne zavrnila. (I. Gedrih govori o ostankih »koncentričnih krogov«.)

Zdaj je spet pravi čas za nov premislek in morebitni dogovor. Pri tem pa sta, tako se mi zdi, razmišljanje dr. Kosa in razmišljanje dr. Grossmanove dva pola problema, v tem pomenu pa skrajnosti, ki ju bo treba premagati s srednjo potjo. Bolj kot ne tradicionalno zamišljeno in usmerjeno delo, kot se kaže v Kosovih razmišljanjih in konceptualno v realizaciji zadnje serije beril za srednje šole, očitno ni dovolj učinkovito in produktivno. Zlasti pa ne za vzgojo bralcev, ki naj bi jim postalo branje potreba in užitek. – Razmišljanje dr. Grossmanove pa je izrazito pedocentristično; to je sicer prav

za pouk književnosti bolj utemeljeno kot za katerikoli drugi pouk, a bojim se, da tak pedocentričen v nobenem šolskem sistemu (poudarjam sistemu!) ni stvaren, kar zadeva optimalno izpolnjevanje nalog, ki jih zmeraj ima šola. Zato je nujno poiskati srednjo pot.

V Novi Gorici sem pred desetimi leti ponudil kot šesto od šestih možnosti načrtovanja »delo v razredu na dveh vzporednih ravneh« eno sem imenoval zgodovinsko, drugo pa interpretacijsko. To bi bila morda srednja rešitev, ki bi ustrezala Kosovemu vidanju in prepričanju Grosmanove ter šoli kot šoli. Na prvi ravni bi obravnavali osrednja nacionalna pomembna dela zlasti v kulturnozgodovinskem in razvojnem pomenu, enako tudi osrednja dela svetovne književnosti, na drugi, interpretacijski ravni pa s skupnimi močmi in večinskimi interesi mladih izbrana dela, ob katerih bi z interpretativnimi postopki vzgajali za branje, ki naj bi postalo navada, potreba in uživanje.

Ob taki možnosti, pa ob izkušnji, ki mi govori, kako težko je stvari premikati v praksi, je seve veliko vprašanje, kako se stvari lotiti, če se jih bomo lotili. Igor Gedrih se v Prosvetnem delavcu 11. 11. 91, če ga prav razumem, zavzema za prijem, ki je bil značilen za gimnazije pred usmerjenim izobraževanjem. Poenostavljeno: Najprej, v 1. lekturi nekaj literarne teorije, od 2. do 4. letnika pa naj bi sledila literarna zgodovina. Ob zavzemanju za tak sicer svojčas preskušen obrazec književnega pouka ne gre pozabiti, da je današnji čas povsem drugačen, ko generacijske razlike preraščajo v prepade, ko učenci starše in učitelja pogosto poimenujejo s fosili, ko življenje in svet obvladujejo povsem nove komunikacijske tehnologije in take postopke »učenci pogosto doživljajo kot posiljevanje«. Številne ankete kažejo, da prav tako prenašanje učenci doživljajo kot najbolj odbijajočo sestavino književnega pouka. Skupaj z učiteljevo nestrpnostjo do učenčevega mnjenja je tako prenašanje eden izmed najpogostejših vzrokov za to, da se učenci – ko preneha prisila

šole – odvrnejo od književnosti«. Gedrih sicer govori tudi o interpretaciji, a pri tem pozablja, da ob tako zastavljenem pouku, kot ga spet nakazuje, časa za pravo interpretacijo sploh ne bo. Svoj čas sem minimalni čas za celostno interpretacijo pragmatično meril v razredu in ugotovil, da potrebujemo za celostno interpretacijo ene same pesmice (Murn: Vlahi) odkrivanje znanega po raziskovalni poti, v tedanjem četrtem gimnazijskem razredu, reci in piši šest do sedem učnih ur.

Zavoljo vsega tega zelo podpiram pobudo za akcijsko raziskovanje obravnavane problematike, kot ga predlaga dr. Grossmanova in kakršnega so se lotili drugje po svetu. Šele tako se bo moč dokopati do trdnjše nove zasnove in do trdno utemeljene notranje reforme pouka književnosti v osnovni in srednji šoli. Vsekakor pa je treba zavrniti še zmeraj »utrjeno in tudi nekoliko utrjeno gimnazijsko paradigmo«, kot je zapisal v Delu 25. 1. 91 Peter Kolšek, ker ne rešuje ničesar. Učencem kaže tudi njegova ironična sklep, ki leti tako na nenehne pocieni in na hitro opravljene reforme in reforme reform, kakor tudi na tako rekoč frontalno zavračanje malone vsega novega v praksi, saj ob tem, da nimamo razvite književne didaktike, ni videti, »kakšno vsebinsko in metodično preparacijo književnega pouka profesorji sploh hočejo«.

Sklepna misel njegovega članka z naslovom Književnost kot problem se glasi: »Bojimo se, da bo književni pouk dokončno mrknil nekje med nenehnimi reformatorskimi naleti in učiteljsko apatijo. Saj navsezadnje je knjige, kot vemo iz slovenske literarne zgodovine, mogoče tudi tehtati – če smemo dodati majhen metodološki prispevek.« Zdi se, da je stanje v obeh smereh, v smeri poglobljene preučitve in v smeri postopnega, nefrontalnega spreminjanja poučevalne prakse moč zboljševati le z metodologijo akcijskega raziskovanja, ki se spusti s teoretičnih višin v areno življenja in ustvarja most med jalovo teorijo in slepo prakso.

SILVO FATUR

Kamni, ok. 1991

• Biološko središče gradijo naprej

Denarna stiska je že skoraj odslavila delavce z gradbišča novega univerzitetnega Biološkega središča za Rožnikom v Ljubljani. To je tačas največja naložba visokega šolstva v Sloveniji. Nazadnje je le prišlo nekaj denarja za Ministrstva RS za šolstvo in sport. V enem od obeh krakov nove biološke palače bodo najprej izdelali notranjščino, namenjeno trem oddelkom Biologije, ki so zdaj v prodani hiši na Krekovem trgu v Ljubljani. Dogovorjeno je, da ti oddelki lahko ostanejo na Krekovem trgu do konca avgusta 1992, dotlej pa mora biti narejen nadomestni prostor v novem Biološkem središču; tja se bo nato postopno preselila vsa Biologija, ki je enota Fakultete za naravoslovje in tehnologijo.

enoti za izobraževanje, gotovo zasluži. Tako so enoglasno menili člani Strokovnega sveta Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje, ko so na svoji zadnji seji oblikovali mnjenje k vlogi za pridobitev takšnega statusa.

iz prakse
za
prakso

Slovenščina drugače

Osnovna šola Karla Destovnika-Kajuha, Ljubljana

Seznanitev s projektnim učnim delom odpira nove možnosti za delo tudi pri pouku slovenskega jezika. Dolgo smo se spraševali, kako spodbuditi domače branje.

Roman Pod svobodnim soncem je eno tistih del, ki učenca 6. razreda odvrne že zaradi svojega obsega. Slavistka Božena Stepunovič je obravnavo berila zastavila projektno, saj je učenec spodbudila, da so o Finžgarjevi knjigi začeli razmišljati drugače – v povezavi s kulturnimi in zgodovinskimi značilnostmi časa. Odprla so se najrazličnejša vprašanja o Slovanih, Hunih in Bizantincih, njihovem načinu življenja, veri, običajih, vojski... Učenci so sami iskali odgovore, segali so po različni literaturi, spraševali knjižničarko, učitelje zgodovine, starše. Nastali so čudoviti plakati, pomočnica ravnateljice pa je njihovo delo posnela z videokamero, to je bilo seveda še dodatno priznanje.

Kaj pa projektna obravnava berila? Delo smo zastavili ob berilu Dušica Kunaver – Aleš Ku-

naver Triglav, ki šestdesetletcem odpira tisoč zanimivih vprašanj. Po branju berila so učenci sami poiskali literaturo s področja alpinizma, fotografije, si izpisali najzanimivejše misli in nastali so lepi plakati. Skupaj s knjižničarko so jih razstavili v knjižnici, ob pomoči knjižničarskega krožka pa uredili še zanimivo razstavo knjig o gorah in tako je bilo vse pripravljeno za pogovor z gostjo Dušico Kunaver. Z veseljem se je odzvala našemu vabilu, pokazala diapozitive in v svoji besedi združila tako bajke o gorah kot tudi opise alpinističnih podvigov. Učenci so pripravili krajši program, prebrali so svoje spise o gorah in odlomke pesmi, Dušica Kunaver pa so tudi marsikaj vprašali. Skupaj smo zapeli slovenske pesmi, ki pogosto govorijo tudi o gorah. Srečanje je bilo izredno prisrčno in berilo Triglav je eno tistih, ki se je šestdesetletcem najbolj vžiglo v spomin. Še več: marsikdo je to poletje odšel v planine in poslal razglednico tudi učiteljici slovenskega jezika.

BARBARA HANUŠ

Razstava fosilov severovzhodne Slovenije

V razstavišču GYMNASIUM mariborske Prve gimnazije so 21. novembra odprli razstavo z naslovom: Fosili severovzhodne Slovenije.

Nastala je po mnogih letih ljubiteljskega dela, v katerih sta amaterska paleontologa Franc Pajtlar in Vili Podgoršek zbrala več kot deset tisoč različnih fosilov. Za razstavo sta izbrala približno tristo fosilov iz njunih zbirk. Razstavljeni fosili so predvsem s področja severovzhodne Slovenije, le manjši del jih je od drugod. Tematsko so razporejeni v dvanajst vitrin po temle vrstnem redu:

Od kambrija do miocena, Jura, Zgodnji karbonski fosili iz Javorniškega rova in Konjiške vasi, Zgornjekredni fosili iz Stranice pri Slovenskih Konjicah; Fosili iz Žičke gorce, Zgornjega Dupleka, Šentjurja, Šentilja in Oseka v Slovenskih Goricah; Kamena jedra polžev in kame-novrtov iz Zgornjega Dupleka;

Korale in ostrige iz Zgornjega Dupleka; Pokrovače in njim sorodne školjke iz Zgornjega Dupleka, Plača in Viničke vasi; Morski ježki iz različnih nahajališč; Kopenski polži in rastlinski ostanki iz Žihlave v Slovenskih Goricah; Ostanki sesalcev, Okamneli les in kristali kalcita z Meljskega hriba, gigantska ostriga iz Zgornjega Dupleka ter travertini z Jezerskega.

Ob razstavi so izdali priložnostni vodnik. V njem sta avtorja opisala nastanek fosilov, razložila sistematski in evolucijski pomen razstavljenih eksponatov ter nahajališča v Zgornjem Dupleku, na Žički gorci ter v Stranicih. V dodatku je poleg literarnih virov, iz katerih sta zajemala, še geološka razpredelnica.

Razstava bo predvidoma odprta do začetka zimskih počitnic.

ANDREJ ŠORGO

Vajenci pravih mojstrov

Z veseljem ugotavljam, da se stvari spreminjajo tudi v institucijah, ki so doslej slovele kot okorele trdnjave.

Najhujša reč v življenju je avtomatizem. Tudi v šoli ga poznamo. Tako smo lahko, zahvaljujoč avtomatizmu, mentorji aktivov vsi, dežurni na hodnikih, v šolski kuhinji, celo vodja aktivov-občinskih si lahko postal po avtomatizmu vrstnega reda, seveda, če si bil na liniji pedagoških svetovalcev in ravnateljev. Toda tokrat je nekdo, nekje, ta avtomatizem ustavil, kajti iz avtomatov so prišla nekatera druga imena. Upam, da se je to zgodilo namenoma, in ne po naključju ali celo zaradi stiske s časom. Torej, izbranci smo se lahko odločili, da pojedemo ali pa ne na uvaljani seminar učiteljev mentorjev v Celju, 26. 11. 1991. Seminar je vodila pedagoška svetovalka v Izobraževalnem centru Zavoda RS za šolstvo in sport Irma Veljič, njeni sodelavki pa sta bili prof. Darja Intihar in mag. Stanka Kušče-Zupan.

Že pogled na tim umirjenih in med seboj ubranih žensk, brez fraz in visokodonežnih besed o poslanstvu učitelja mentorja, s pripomočki, kot so debeli flo-mastri, raznobarni veliki listi, kasetofon, grafoskop, različno razmeščene mize, so bili dovolj,

da sem vedela, da bom 10 ur preživela lepo in koristno. Kako malo je potrebno za uvodno motivacijo ali pa kako bogate in široke osebnosti zmorejo ustvariti takšno začetno delovno ozračje. Skratka, v živo, na njihovem primeru smo se lahko učili in doživeli, kako bo moral in zmogel delovati učitelj mentor le v dobro uigranem timu. Spoznanje, da univerzalnih učiteljev ni, lahko pa delujejo univerzalni timi, je veliko, pomirjujoče in opogumljivo. Z menjavo dejavnosti, menjavale in dopolnjevale so se tudi skozi deseterno druženje, sproščanje ob meditaciji, spretno oblikovanje povzetkov, vse to je novost, s katero se učitelji na izobraževanjih le redko srečamo. Ob takšnih mojstrih ni težko biti vajenec. Upam le, da se mi v letu, ki prihaja ne bo treba kot vajenki bojevati za ta položaj, za malico, za prosti čas in plačilo.

Ob tako velikem poslanstvu, ki ga vsi skupaj opravljamo, je to preveč banalna stvar.

Ob koncu pa vendarle velja, da so najbolj hvaležni tisti, ki so bolj revni pa tudi bolj malo vedo ali pa niso imeli priložnosti veliko izvedeti, ker bi sicer ne bili tako dolgo ponižni in hvaležni.

MARINA UMNİK

Miklošičeva mapa

Dobrodošel učni pripomoček za srednje šole

Po Miklošičevi zlaganki je Slavistično društvo Pomurje v počastitev stote obletnice smrti velikega slovenskega jezikoslovca izdelalo še Miklošičevo mapo. Prvi didaktični pripomoček je bil namenjen pozitivni pouku slovenskega jezika v višjih razredih osnovnih šol, Miklošičeva mapa pa bode s pridom uporabljali po srednjih šolah. Mapa je oblikovana iz narezanih pregibnih elementov, s katerimi se sestavljajo vedno nove kombinacije informacij. Na temeljni ravni desne strani mape lahko preberemo najpomembnejše podatke o Miklošičevem znanstvenem delu, ki jih spremlja predstavitev treh ključnih raziskav: Primerjalne gramatike slovenskih jezikov, Tujek v slovenskih jezikih in Etimološkega slovarja slovenskih jezikov. leva stran nam predstavi primerjalno jezikoslovje, njegove metode in zgodovino,

dopolnjena pa je s preglednicama, ki nazorno prikazujeta jezikovne družine ter slovanske jezike v odstotkih, in s seznamom najpomembnejših slovenskih slovnici. Z zlaganjem kartončkov se preselimo na drugo raven; tam se nam razpre zemljevid z rojstnimi kraji pomembnejših pokojnih slovenskih jezikoslovcev in oznakami njihovih delovnih področij, v novi kombinaciji pa še grafični prikaz jezikovnih skupin na zemeljski obli.

Slavisti imamo za sodobni pouk jezika in književnosti na voljo zelo malo učnih pripomočkov, zato bomo Miklošičevo mapo sprejeli z odprtimi rokami, saj bodo z njo naši učenci utrjevali že nekoliko odmaknjen pojim primerjalnega jezikoslovja in dopolnjevali svoje poznavanje njegovega pomembnega predstavnika Franca Miklošiča.

MIHA MOHOR

Trnovska šola – eksperimentalna in inovativna

Osnovna šola Trnovo – šola 936 učenci in 52 učitelji – s svojim ustvarjalnim, inovativnim in vsestranskim delovanjem že dalj časa išče pot, kako se uveljaviti v slovenskem prostoru. Z enajstim projekti (fleksibilna diferenciacija, integrirani pouk, ek-

sperimentalni modeli začetnega opismenjevanja, opismenjevanje po Wambachu, literarni razred, pouk latinščine, vpeljava predmeta etika in družba, raziskovalni projekt Ekologija in šolske iniciative, projekt Trnovo, plesni venček), s tesnim sodelovanjem

s Pedagoško fakulteto in Filozofsko (oddelkoma za psihologijo in pedagogiko), dejavnimi starši, združenimi v svojem šolskem klubu, si status eksperimentalne, inovativne šole, za katerega je zaprosila pri Mestnem sekretariatu za družbene dejavnosti.

nove knjige

V mrežo ujeta zgodovina

Izdala: založba Mladinska knjiga 1991

Če povemo, da je izšla knjiga *Ljubljana, Ljubljana*, da so v njej obravnavana osemdeseta leta v umetnosti in kulturi pri nas, to najbrž niti ne preseneča. Nena- vadna in tako drugačna pa je ta knjiga zaradi načina, kako sta se oba avtorja, Aleš Erjavec in Marina Gržinič, lotila same teme- tike: skušala sta neklasično pred- staviti kulturo in umetnost po po- sameznih dejavnostih in tako za- jeti to dogajanje preteklega deset- letja skozi nekakšen prerež ti- stega, kar je na različnih ravneh umetnosti in kulture nastalo no- vega. Avtorja poudarjata, da je njun izbor umetnostnih in de- loma tudi političnih dogodkov, kolikor so vplivali na razvoj tega obdobja in družbene spremembe v njem, izrazito subjektiven, frag- mentaren, da sta se odločala za vsa tista dela, ki so prinesla v kul- turo in umetnost kaj novega, dru- gačnega, da sta skušala sprego- voriti o tem, kaj pomeni ta dru- gačnost in kako jo je mogoče opi- sati. Tako se Marina Gržinič in Aleš Erjavec tudi kronološko ne držita povsem strogo osemdesetih let, posegata pa tudi tja v sedem- deseta in devetdeseta, pa tudi prostorsko iz Ljubljane, kolikor je bilo pač to smiselno in po- trebno za osvetlitev dogajanja v osemdesetih. S takš- subjektivno držo, po kateri se pisca omejujejo zgolj na tisto, kar je po njunem mnenju relevantno – in pri tem mirno puščata ob strani vso literarno ustvarjalnost prejš- njega desetletja – zastavljata knjigo takole: najprej z Vzpo- redno zgodovino, v kateri prika- zujeta tiste politične in kulturne dogodke, ki so nakazovali glo- balne, spreminjajoče se miselne procese v družbi in kasnejše pre- mije v njej, drugo poglavje obravnava celostno oživitvev sta- rega ljubljanskega jedra z Gale- rijo SKUC, Cankarjevim domom ipd., tretji Rock'n'roll in civilna družba, odpira pogled na ljub- ljansko alternativo in zlasti njeno glasbeno produkcijo, njene ide- ologe, alternativne skupine, ka- kršni sta Otroci socializma in La- ibach, Gledališča Ane Monro in Borghesia, dejavnost Studije hu- manitatis, SKD Forum ipd. V če- rtem razdelku z naslovom V ob- jemu pogleda in besede predstavl- ja Slovensko mladinsko gleda- lišče kot ustanovo bistvenega po- mena za spremembe tega deset- letja, ter z njo povezanih režiser-jev in teoretikov. Naslednji del daje vpogled v vlogo in dejavnost Neue slowenische Kunst, knjiga pa se izteče v poglavje, ki sta mu dala avtorja največjo težo – Eks- plozija vizualnega; prej izpeljani pregled arhitekture in oblikova- nja namreč potrjuje izredni raz- mah likovne in vizualne ustvar- jalnosti v tem obdobju. Pa tudi:

vizualno sporočilo je ne le se- stavni del knjige, marveč ena od njenih treh enakovrednih sporo- čilnih sestavin: besedilne, ilustra- tivne in opombne.

Tako zastavljena obravnava si- cer zajema številne ravni kulture, toda njena pozornost se osredo- toča predvsem na družbeno umetnost, na tisto dejavno in do- gajano, kakršna poteka z manife- stacijami, odrskimi predstavami in nastopi ali poteka po medijih. Avtorja namenjata največ pozor- nosti subkulturi in alternativni kulturi, brez katerih v tem času res ni mogoče govoriti o novi umetnosti. Ta je oblikovala širši pojav tega časa, soustvarjala je »civilno družbo«, odprle so se možnosti za delovanje neodvis- nih založb, oblikovali občinstvo, nove institucije in medije. Tako se je sprožila celotna prestruktura- cija družbe: uveljavitev di- zajna, razmah medijev, marsikaj, kar je bilo dotlej za našo družbo nepojmljivo.

Knjiga je sprva nastajala kot prispevek k svetovnemu kon- gresu oblikovalcev, ki smo ga pričakovali v Ljubljani, pa ga za- radi vojne žal ni bilo; potem pa je v svojem nastajanju prerasla prvotno namembnost, postala je dokument, po katerem nas bo prepoznavala tudi tujina – v tem času namreč nastaja takšna knjiga z nekoliko skrcenim bese- dilom tudi v angleščini.

Knjiga prinaša binarno branje, saj so marsikatera stvar obravna- vane v serijah ali dvojnikih. Pisca sta oblikovala mrežo branja, po kateri se je mogoče sprehajati in iskati tiste točke razslikovanj, ujemanj in vplivov, na katerih so razlike tolikšne, da lahko iz njih nastane kaj novega. Pa tudi s tem, ko skušata avtorja (tudi s citati) po eni strani čim bolj objektivizirati pogled na zgodovino tega desetletja, ravna obe- nem tudi prav nasprotno: odre- kata se časovni distanci, da bi knjigo aktualizirala, pa hkrati odkrila prostor za interpretacijo in možnosti za nastajanja to- vrstne umetnosti in kulture v de- vetdesetih letih.

In še nekaj o naslovu: *Ljubljana, Ljubljana* je parafraza na- slova New York, New York in s tem opozarja na Erjavčovo tezo o letih, ki so bila zares izjemna in so postavila Ljubljano na sve- tovrni kulturni zemljevid, angle- ška izdaja pa jo bo, tako upamo, postavila v širši evropski kon- tekst, saj je naša produkcija, kot meni Aleš Erjavec, zelo kakov- stna in povsem sočasna, ven- dar je ne znamo prav uveljaviti v svetu. Ni dovolj, da smo le dobri, pravi avtor knjige, tega se doslej še nismo naučili.

V. K.

»Materni jezik je nardražja dota«

Jože Pogačnik: Kulturni pomen Slomškovega dela, ZO 1991

Delo Antona Martina Slomška (1800–1862), pesnika, nabož- nega in šolskega pisatelja, narod- nega buditelja in cerkvenega or- ganizatorja, je bilo deležno velike pozornosti vse do druge svetovne vojne. Že leto po Slomškovi smrti je izšel v knjigi njegov živ- ljenjepis, v osemdesetih letih prejšnjega stoletja Zbrani spisi, nato pa na podlagi arhivskih vi- rov iz Slomškove zapuščine in osebnih sporočil številna dela, med katerimi je po izčrpnosti opazen življenjepis, ki ga je v le- tih 1934 in 1935 izdal v dveh knji- gah zgodovinar in publicist dr. Franc Kovačič.

Po drugi svetovni vojni je bil Slomšek dolgo v ilegali, saj je izprijano, da je bil proti vsakršni revoluciji in komunizmu, med šolskimi nauki pa je med drugim razvijal idejo o hkratni vzgoji uma in srca, to tudi ni bilo ku- rantno blago niti za povojne de- lavniške niti nedeljske šole. Tisti šolniki, ki so – seveda mimo uč- nega načrta – spregovorili o Slomšku vsaj v povezavi z našo narodno (prenos sedeža Lavan- tinske škofije v Maribor) in kul- turno zgodovino (ustanovitve Mohorjeve družbe), so tvegali očitke dnevnopolitičnih dušebriž- nikov in tudi nekaterih kolegov, da širijo vero ali da oživljajo kle- rikalizem. Danes se vse to zdi skoro neverjetno.

V zadnjih letih krivico Slom- šku spet (javno) popravljamo,

med drugim tudi s Pogačnikovo knjigo. Avtor se je moral odločiti za izvirno zamisel o predstavitvi Slomška, sicer bi nastala klasična monografija, kakršnih imamo že nekaj.

Odločil se je za vsestran- sko zgodovinsko osvetlitev Slom- škega časa, tj. dobrega dela 19. stoletja, v jedru tega eseji- stično zasnovanega dela pa je ob- delal Slomškovo načelo za slov- stveno, šolsko in pastorizacijsko dejavnost – in kako je to svojo teorijo prek Mohorjeve družbe prenesel v življenjsko prakso.

Vrednost Pogačnikove knjige ni v monografski podobi slovstve- nega življenja in dela, temveč v orisu kulturne in politične zgo- dovine njegovega časa in Slom- škega mesta v njej. Spoznamo kulturološki model, ki ga je zas- noval in uresničil en sam človek.

V izpeljavah moremo Pogač- niku očitati ponekod natrpanost ali vsaj prehudo zgoščenost; ta zahteva že bralca na višji stopnji zgodovinskega vedenja, čeprav avtor v uvodu napoveduje, da »zavestno želi ostati na slogovno nekoliko lažjem – esejističnem ekskurzu«. Po drugi strani pa se je avtor odkupil bralcu z nekate- rimi odličnimi predstavami, kot je npr. interpretacija slovstve- nega okusa in slovstvene prakse v Slomškovem času na Sloven- skem.

STANKO ŠIMENC

Indljanka, 1980

Malček piše

B. Regvar. Samozaložba, Ljubljana 1990

Knjiga je izšla že lani, vendar nisem zasledila o njej še nobene ocene. Mislim, da moramo o njej pisati prav v pedagoškem tisku, ker je namenjena staršem naših prihodnjih šolskih novincev in zadeva učiteljevo delo v prvem razredu osnovne šole. Knjiga vsebuje tudi za učitelja koristne opise otrokovega predšolskega in začetniškega šolskega pisanja kot tehnike in tudi del navodil za vpeljevanje otroka v tehniko pi- sanja. Avtor primerno opozarja na izbiro papirja in pisalnih po- trebščin, higienske okoliščine pi- sanja, hitro utrjenost otrok, te- žave levičnih in pomen ugod- nega čustvenega ozračja na sproščen potek mišično-gibalnih procesov pri pisanju. Knjigo ilu- strirajo zgledi normirane in indi- vidualne pisave otrok.

B. Regvar ugotavlja, da ni po- dal celostne metodike poučeva- nja pisanja. Mislim pa, da bi nujno moral uvrstiti vsaj še vaje pri vezavi črk ter vprašanje o po- končni ali poševni pisavi. V knjigi namreč brez razlage po- kaže poševno lego zvezka. Tu ne morem nadrobneje razlagati teh svojih pripomb. O tej snovi pi- šem v knjigi Opismenjevanje v prvem razredu, ki je izšla v za- ložbi Pedagoška Obzorja, 1991, v Novem mestu. Lahko omenim samo, da se zavzemam za v za- četku pokončno pisavo, ki lahko pozneje postane na videz po- ševna, saj učenec piše še zmeraj pokončno, zaradi lege zvezka pa je pisava na videz poševna. Gi- banje roke je pri takšni legi zvezka lažje, ker je komolec fik- siran na mizni ploskvi. Otroci naj zvezek postavi v poševno lego, če tako lažje piše.

Mislim pa, da se učitelji, ki delajo v prvem razredu, meto- diki in svetovalci za razredni pouk ter avtorji berila in drugih učnih sredstev moramo oglašiti zaradi avtorjevih trditev o delu v prvem razredu. Ali res opisme- njujemo tako, da mora otrok priti že pismen v šolo, zaradi če- sar avtor svojo knjigo o pisanju namenja staršem predšolskih otrok. Od kod avtorju takšna spoznanja?

Kot avtorica metodčnih knjig in učnih sredstev sem veliko svo- jega raziskovalnega in razvoj- nega dela z elementarkami vlo- žila v reševanje težav, ki nastajajo zaradi različnega poprejš- njega branja in pisanja pri naših šolskih začetnikih. Postopek, ki kombinira sistematično spozna- vanje posameznih glasov in črk z nastavljanjem in pisanjem v ok- viru cele abecede s pomočjo sli- kovno-črkovne stavnice ter upo- števa poprejšnje znanje, ne da bi bilo to zahtevano, omogoča na- predovanje vsem učencem. Ana- lizno-sintezna metoda in upo-

raba velikih tiskanih črk do- otroku priložnost, da v nar- nem procesu opismenjevanja daljuje svoje poskuse pisanja branja iz predšolske dobe.

Nova metodična literatura stiki z metodiki na nemških avstrijskih univerzah mi dokaz- jejo, da je takšen postopek pri njih sodoben, ker je psiho- ško in pedagoško utemeljen. Imajo pa tam seveda veliko privlačnega gradiva za učitelje učence.

Analizno-sintezni postopek je den v našem Prvem berilu, v lo- lovnem zvezku, v vseh meto- njih besedilih, ki sem jih na- sala, in kot kažejo izsledki ra- skave o opismenjevanju opa- ljene pred šestimi leti, tudi p- vlada v praksi. Ali Regvar p- podlagi dela redkih elementar- ki uporabljajo globalno meto- kar na splošno sklepa, da pri opismenjevanju po globalni me- todi, ali pa delo s slikovno-ko- kovno stavnico, ki omogoča otroku, da sam ali z učiteljsko pomočjo nastavlja in piše tu- v obsegu črk, ki jih morda p- pozna brez pomoči te stavnice, zamenjuje z globalno metodo. Ta postopek imenujemo namre- kompleksni, metoda pri tem s- seveda analizno-sintezna. Rel- tivno veliko poprejšnje znan-je črk pa globalno metodo pravz- prav onemogoča, saj se po glo- balni metodi začenja z branjem nerazčlenjenih besednih ali cel- stavnih celot. Poleg tega glo- balna metoda temelji na po- menih, da otrok še ni zmožen an- lize govornega in napisane- govora; to zanikajo psihološki eksperimenti po drugi svetov- vojni in vsakdanje opismenje- nje v prvih razredih pa tudi op- zovanje predšolskih poskusov p- sanja otrok že od starosti štiri- let. Veliko otrok že lovi glasov- besed in jih poskuša napisati, čeprav jih pri tem pišejo lahko- mešano ali pa le nekatere gla- sove besede.

List, ki je vložen v delovni zvezek Učim se brati in pisati naj bi prepričal starše, da so pri- zapisi igrivi in individualizirani in ne pomenijo zahteve po p- prejšnjem znanju branja in pi- sanja ter da bo lahko napredov- tudi otrok, ki je brez takšnega znanja. Zato čutim neutemelje- nost Regvarjevih trditev, da naš- šola zahteva, da otrok prid- v šolo že pismen.

Mislim, da je njegova knjiga koristna brez te domneve, s- zbuja pri starših zanimanje z- otrokove prostovoljne poskus- zapisovanja v predšolski do- povečuje pa razumevanje starš- in učiteljev za dokaj težaven te- nični proces pisanja, ki mu na- menjamo res premalo pozor- nosti.

DANICA GOLLI

Na Prosvetnega delavca se lahko naročite tudi po telefonu: 061 315 585

Zadnji del Slovarja slovenskega knjižnega jezika

Z letom, ko se je začela sloven- ska samostojnost, se je s petim zvezkom slovarja slovenskega knjižnega jezika končalo obsežno slovarsko delo. Njegovi začetki segajo v prva poveljna leta, na- tančneje v leto 1946, ko se je za- čelo izpisovanje pod vodstvom Frana Ramovša in Jakoba Šo- larja.

Iz tega prvotnega Ramov- ševega programa se je ob delu skupine 40 zbiralcev do leta 1961 izbrusil in izoblikoval načrt za slovar, kakršnega imamo v da- našnji podobi. V njem je na nekaj več kot pet tisoč straneh obravna- vano nad 107 tisoč gesel in pod- gesel. Tudi zadnji od izdanih zvezkov je izšel tako kot prejšnji po petletnem premoru, na nje- govih straneh pa so zajeta črkovna gesla od T do Ž.

Za najnovejšo knjigo je zna- čilna izredno nadrobna obdelava besedila, končuje pa ga slovarski dodatek gesel, ki bi morala biti uvrščena že v prejšnje zvezke. Ta dodatek je presenetljivo skro- men, vendar pri Sekciji menijo, da je pridobil v teh letih knjižni jezik zlasti veliko strokovnega, preveč specializiranega izrazja, ki ni primerno za splošno naravo slovarja, poleg tega pa je tudi precej besed individualnega iz- vora, ki prav tako ne spadajo v takšen slovar. Kljub temu pa slovar, četudi daje izbirno pred- nost izrazom iz leposlovja, ne za- nemarja tudi siceršnje zvrstnosti knjižnega jezika, tako upošteva tudi znanstvena, strokovna, po- ljudnoznanstvena, publicistična idr. besedila, pri tem pa se pola- goma nabira toliko specializira-

nega strokovnega izrazja s posa- meznih področij, da se kažejo če- dalje večje potrebe po strokovnih slovarjih z njih. To precej jasno kažejo tudi težnje pri nastajanju slovarja. Da je SSKJ dovolj skrbil in pozornosti namenil tudi stro- kovnemu izrazju, dokazuje tudi število strokovnjakov s posamez- nih področij: v slovarjih je na- mreč zastopanih kar sto strok, to pa seveda pomeni tudi veliko strokovnjakov s teh področij, ki so zagotavljali relevanten vnos strokovnega, ne povsem speci- aliziranega izrazja s posameznih področij, takšnega, ki še ustreza splošni naravi tega slovarja.

Sicer pa je pri nastajanju slo- varja sodelovalo z njegovimi se- stavljenci več kot dvesto slavistov in drugih filologov. Številka je impresivna, prav takšno pa je

tudi delo, ki je zdaj pred nami: kot eno tistih del, ki so trden, zapisani dokaz našega jezika, je obenem tudi razlagalni slovar naše sodobne knjižne slovenš- čine.

Z njim naj bi si vsak pišoči Slovenec pomagal, kadar bo ho- tel zvedeti kaj o pravopisnih vprašanjih, izgovoru, oblikah, naglaševanju, besednih zvezah ipd.; in naj bi bil ne le priročen pripomoček za boljše prepozna- vanje jezika in uporabo tega, temveč tudi trdna podlaga za delo tujih raziskovalcev pa trdno izho- dišče za nastajanje novih, tako zelo potrebnih slovarjev, ki bodo skupaj z že nastalimi sestavljali ogrodje slovenskega jezika ter za- jeli njegovo različno zvrstnost in izraznost.

VLASTA KUNEJ

Za boljše poznavanje Zemlje in človeške civilizacije

Zemljepis v slikah, Zgodo- vina v letnicah. Tehniška založba Slovenije, Ljub- ljana 1991.

Zemljepis v slikah je ilustriran priročnik za mladino, namenjen predvsem osnovnošolcem. Iz iz- virmika (pri Usborne Publishing iz Londona je delo izšlo 1976, 1978 in 1984) ga je prevedla Staša Grahek.

V štirih delih obravnava Zemljo, na kateri živimo, morje okrog nas, ljudstva sveta in biva- lišča po svetu, peti del pa je sli- kovni atlas sveta. Vsak posa- mezni del ima slovarček, v po- sebnih preglednicah so zbrane kamnine, gradbeni minerali, la- dje, ljudstva sveta in športi, knjiga pa se končuje s kazalom

krajevnih imen in s stvarnim ka- zalom.

Zgodovina v letnicah, ilustrir- ran leksikon za mladino in odr- sle – po izvirniku (Usborne Pu- blishing London, 1987) je pre- vedla Breda Rajar – opisuje člo- veko civilizacijo od približno 9000 pr. n. št. do leta 1985. Zgo- dovinski dogodki, ki jih poja- njujejo besedila, slike in letni- so razvrščeni v osem časovnih obdobj. V ospredju je evropska zgodovina, opisani pa so tudi p- pomembni datumi iz zgodovine Azije, Afrike, obeh Amerik in Avstralije, veliko je preglednic barvnih zemljevidov, knjiga pa zajema še slovar zgodovinskih pojmov in obsežno stvarno ka- zalom.

L. L.

Dvojezičnost na obrobju

Elizabeta Pal, ravnateljica osnovne šole Drago Lugarič iz Lendave: »Živimo na obrobju Slovenije, to pa še ne pomeni, da bi nas morali tudi tako obravnavati.«

Premursko pokrajino so prekrivale značilne jutranje meglice, le Lendavske gorice je že zarana obsijalo sonce. Po živahnem koncu tedna, ko je življenje vrvelo tam zgoraj, so bile videti nekako otožne in osamljene, jutro v dolini pa je bilo precej podobno tistim v Ljubljani. Za nas, ki le poredkoma prihajamo v te kraje in jih poznamo predvsem po nepozabnem jesenskem prazniku, je bilo to nenavadno.

Napotili smo se v lendavsko osnovno šolo, sredi travnika razpotegnjenega novejšo stavbo, obdano z igrišči, parkom in sadovnjakom; v »cvetočo« šolo, kakršne še nismo videli: vsa šolska okna je krasilo čudovito cvetje rožnate barve.

Tistega oktobrskega ponedeljka je pouk na osnovni šoli Drago Lugarič potekal kakor zmeraj, čeprav so misli zaposlenih tu in tam uhajale v gorice (skoraj ga ni učitelja, ki ne bi imel in negoval vsaj nekaj trsov, in tudi ne otroka, ki bi vsake jeseni ne pomagal trgati grozdja). Kljub temu je šolsko delo potekalo po načrtu in glavni odmor so učitelji ob malici tako kot vsak ponedeljek izrabili za delovni sestanek.

Ravnateljica Elizabeta Pal, ki je do nedavnega poučevala matematiko in njena **namestnica Julija Mod**, prej učiteljica drugega razreda in šolska pedagoginja, sta se pripravljali na napovedani obisk iz Ljubljane – prišli naj bi zastopniki šolskih oblasti in pojasnili zdajšnje normative in standarde, ki to jesen burijo zbornice. Ravnateljica pravi, da tudi v Lendavi:

»Normativi in standardi niso prilagojeni majhnim šolam, še manj velikim, saj ni mogoče enako obravnavati šol npr. z enaindvajsetimi oddelki ali s trinajdesetimi, pa tudi ne primerjati delo tajnikov, knjižničarjev in hišnikov na enih in drugih.«

V zbornici se precej vznemirijo, kadar steče beseda o tem, koliko ur komu priznati. Ni lahko, še manj prijetno. Nesporodbe plače učiteljev – ti imajo vsi ustrezno višjo ali visoko izobrazbo – ogrožajo prostostne dejavnosti, ki jih je bilo na lendavski šoli zmeraj veliko. »To je škoda, saj pri nas nimamo npr. Cankarjevega doma, kamor bi vodili otroke. Vse, kar je zanje zanimivo, se dogaja na šoli,« razmišlja Elizabeta Pal.

Razmišljanje nekega župana

Duševo prizadeti otroci ne smejo biti osamljeni, zaprti v posebni osnovni šoli. Enakopravno naj se uveljavijo med vrstniki, pa jih ne bo nihče več omaloževal, češ da hodijo v »isto« šolo.

Po svetu se že opustili tako nazadnjaško gledanje, ki naj prizadete stlači v posebne zavode in šole. Človek se dobro počuti med ljudmi.

Seveda nekateri trdijo, da duševo prizadeti zmorejo manj in da se morajo učiti na poseben način. Sliši se tudi, da jih na teh šolah usposobijo za delo, drugače bi bili pa občinski reveži ali celo faloti. To pravijo defektologi, ki so razvajeni. Prosim lepo, v razredih imajo po deset, največ dvajset učencev in se z njimi igrčkajo. Toliko otrok je včasih ob vsem delu ukrotila navadna kmečka mati. Ne rečem, da med prizadetimi ni kakšen, oprostite, divji otrok, ki bi mu v normalni šoli ne bili kos. To pa le zato, ker niso razvajeni le defektologi, temveč ti sistematično razvajajo tudi učence. Prijeti jih je treba, pa se bodo učili!

Slišim, da tudi nekateri učitelji

Pouk na osnovni šoli Drago Lugarič – s podružnicami v Petišovcih, Gaberju, Dolini in Čentibi – ni največjih med devetimi v lendavski občini – poteka v slovensščini in madžarsščini. Dvojezični sta še šoli v Genterovcih in Dobrovniku. Učitelji morajo imeti tod »dvojno izobrazbo«, slovensko in madžarsko. Ni dovolj, da govorijo le jezik sosedov, poznati morajo tudi madžarsko kulturo in zgodovino, saj poučujejo otroke obeh narodnosti.

Madžarsčina in slovenščina se v teh krajih prepletata povsod: na

V razpravah ob poletih sprejetih normativih in standardih, ki so povzročili veliko nemira tudi med učitelji na dvojezičnih šolah – po novem naj bi ti ne prejeli več 20-odstotnega dodatka za zahtevnejše delo –, sta se oblikovala dva predloga za spremembe: po prvem naj bi se naprej prejeli dodatki, po drugem pa naj bi učiteljem znižali učno obveznost. Člani Strokovnega sveta Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje (28. 11. letos) so se zavzeli za drugi predlog, v skupščinskem odboru za vzgojo in izobraževanje pa je prevladalo drugačno mnenje: učna obveznost teh učiteljev naj bo enaka kot drugje, vendar naj učitelji dobivajo 20-odstotni dodatek. Dokončno bo o tem odločal Izvršni svet Republike Slovenije.

ulici, v uradih, po domovih, v šoli. Otroci morajo poznati oba jezika, če želijo živeti v tem okolju, zato so v šoli malo bolj obremenjeni od vrstnikov iz drugih predelov Slovenije. Dodatne napore dobro prenašajo (tu in tam sicer potožijo, da imajo zelo veliko učenja) in tudi na jezikovnem področju se znajdejo. Že nekaj let poteka na šoli eksperiment, ki ga usmerja Pedagoški inštitut iz Ljubljane: učenje dveh jezikov, ki omogoča učencem, da se ju učijo – po svoji izbiri – na nižji ali višji zahtevnostni stopnji. Preskušeno novost so že vpeljali v vse prve, druge in tretje razrede tudi drugih dvojezičnih šol, na šoli, ki smo jo obiskali, pa so s takšnim učenjem dveh jezikov v letošnjem šolskem letu poskusno med šestšolci.

Po tem eksperimentu imajo otroci od tretjega razreda zmeraj po štiri ure slovenščine na teden in prav toliko madžarsčine. Materinščino se vsi učijo na zahtevnejši ravni, pri drugem jeziku pa se odločajo med manj in bolj zahtevno ravni. Pri prvem jeziku si pridobijo toliko znanja, da so sposobni za nadaljnje šolanje v tem jeziku, učenje drugega jezika pa jim omogoča ustno sporazumevanje na dvojezičnem ob-

rednih šol menijo, da je s prizadetimi treba drugače delati in da oni niso usposobljeni za to. Zakaj se pa potem tako šopirijo v višjo, zdaj pa celo z visoko izobrazbo? Za plače jim gre, to bo. Sicer pa, če ne znajo učiti, naj pustijo šolo, učitelj je povsod preveč. Še radi bodo prijeli za vsako delo, ko jim bomo malo posvetili.

Pa še tole: Časi so hudi, še za normalne ljudi ni dovolj dela, mi bomo pa denar dajali za take price. Saj bi bilo cenejše, če bi jim dajali socialno podporo.

Tisti, ki se usajajo, da moramo humano najprej poskrbeti za neboljane, bolne in stare, naj za dva dni pridejo na občino. Bodo videli, kako počasi kaplja denar v občinsko blagajno.

Šem slišal, da imamo na občini previsoke plače. Še višje bi zaslužili, ko se moramo bosti s takimi »strokovnjaki«!

Danes ni čas za sentimentalnost. Kot sem rekel: časi so hudi!

Zapisala MARJA VRTNAR

moču. Veliko je otrok, ki se obeh jezikov lotijo na zahtevnejši ravni (tudi to je mogoče) in oba odlično obvladajo. Veliko Slovencev kasneje uspešno študira v Budimpešti, še več mladih madžarske narodnosti pa pri nas. Zakaj njihova šola in njihov eksperiment nista omenjena v drobni knjižici Obvestilih Zavoda RS za šolstvo in šport, namenjenih osnovnim šolam za delo v tem šolskem letu? Vprašanje, ki si ga postavlja ravnateljica Palova in nanj ne zna odgovoriti.

Julija Mod pripoveduje še o eni novosti: tudi v četrtem, sedmem in osmem razredu, ki niso zajeti v prejšnji eksperiment, so vpeljali nivojski pouk madžars-

čine (ure slovenščine so skupne). Učni načrt so pripravili s svetovalci Zavoda RS za šolstvo in šport. Prizadevni lendavski učitelji torej skušajo po različnih poteh poiskati tak način poučevanja, ki bi ustrezal vsem. Kaj se bo najbolj obneslo, ni mogoče napovedati, a dozdajšnje izkušnje so dobre. Sicer pa bodo to ugotavljali strokovnjaki, pa tudi čas bo pokazal svoje.

»Brez strokovno usposobljenih in nadarjenih učiteljev, ki imajo

Kdo se boji spomina?

Z veliko zamudo sem spoznal, da je zgodovina za nekatere bolj umetnost, ki razlaga preteklosti prilagaja za današnjo rabo, kot pa objektivna znanost. Umetnost je zato, ker v različnih časih in v različnih deželah vrednotijo iste zgodovinske dogodke eni tako, drugi drugače. Značilno so nekdanje in zdajšnje razlage vzrokov za sodelovanje z okupatorjem, npr. v enciklopediji. Takšna zgodovina ima kot šolski predmet ne le izobraževalno, temveč tudi izjemno vzgojno vrednost, ker razvija »resničnost« pri učen-

Vzemimo naše praznike. Pred nedavnim smo dobili novi slovenski zakon o praznikih. Od dozdajšnjih praznikov so poslanci dali prehodno oceno le še 27. aprila, doslej dnevu Osvobodilne fronte, poslej prazniku boja proti okupatorju. Ni pa bilo težav z nekaterimi drugimi prazniki, ki so na dobrem glasu v sosednih deželah. Najbrž nas bodo tudi zaradi tega raje sprejeli medse, saj bomo s tem dokazali, da smo se ocepili od Balkana in postali znova del civilizirane Evrope. Le ta dan OF je motil vznesene narodnjake in čistilce pristne slovenske starostnosti, zlasti potem, ko se je naša dežela na svobodnih volivah odločila za evropsko demokracijo.

Ko je v čustvenem zanosu nihalo zgodovine zastalo na desni, jih je v deželi na sončni strani Alp kar precej zgubilo zgodovinski spomin. Marsikomu je postal trn v peti predvsem AVNOJ, ki je simboliziral nekdanjo Jugoslavijo. Ugled je začel izgubljati s stopnjevanjem centralističnega paternalizma iz Beograda, zlahka pa smo se od njega poslovili po nečastnih in okrutnih dejanjih jugoslovanske armade. In vendar: AVNOJU ni mogoče odreči njegovega zgodovinskega pomena, tako kot se ni mogoče strinjati z razvrednotenjem zgodovine naše narodnoosvobodilne vojne proti okupatorju, ki je bila

občutek za otroke, se ne bi mogli spoprijemati s tako pomembnimi eksperimenti,« prepričljivo pripoveduje namestnica ravnateljice, mi pa dodajamo: tudi ne brez ustvarjalnih in delovnih učiteljev. Dvojezični učitelji imajo poleg strokovnega spopolnjevanja v domovini tudi redno spopolnjevanje na Madžarskem. Vsake zimske in poletne počitnice imajo nekajdnevne ali celo tedenske seminarje v Budimpešti ali Szombathelyu.

Je torej dovolj, da se njihov dodatni trud in delo upoštevajo le kot ura manj tedenske obveznosti od drugih učiteljev na Slovenskem? Z našima sogovornicama se nismo želeli pogovarjati le o slabem gmotnem položaju šol in učiteljev, pa vendar nismo mogli obiti dejstva, da zdajšnji mesečni prejemki zrcalijo razvrednoteno učiteljevo delo. »Bojimo se, da čez čas ne bomo imeli več dovolj učiteljev. Najprej bo kriza na nižji stopnji, saj je malo študentov (le osem), ki se usposablja za razredne učitelje na našem dvojezičnem območju,« opozarja Julija Mod.

Ravnateljico Elizabeto Pal smo še povprašali, kako je z vodenjem tako velikega šolskega kolektiva, saj je na šoli (s podružnicami) je zaposlenih kar sto delavcev, učencev pa je nekaj več kot tisoč. Pravi, da ni težko, če ji le uspe kolege poslušati, razumeti in jih upoštevati, ob tem pa uveljaviti delovno disciplino: »Če ni reda, ni mogoče delati.«

Šolski zvonec je »stavkal« in ni naznanil konca odmora. Učitelji pa so, kot da bi slišali neslišno, zapustili zbornico in se napotili v razrede.

LUČKA LEŠNIK

AUTRONIC

Computer-Systeme

AUTRONIC

AUTRONIC 386-25

2100

- 1Mb RAM
- Trdi disk QUANTUM 105AT, 15ms
- Gibki disk 1.2 ali 1.44 Mb
- VGA 1024 x 768
- Monochrome VGA 14" monitor
- Tipkovnica 102 z YU znaki
- Ohišje slim line
- Q-TEC miška

AUTRONIC

AUTRONIC 286-12/16

960

- 1Mb RAM
- FDD 1.2Mb ali 1.44Mb
- HDD SEAGATE ST-157 (44MB AT-BUS)
- 2ser/1par I/O kartica
- Hercules grafični adapter
- CHICONY-YU tipkovnica

Doplačilo:

- Monochromatski monitor
- VGA B/W MONITOR + VGA adapter (800x600)

DM180

DM330

COMPAQ

LTE/286 NOTEBOOK

2500

- AT 286-12 MHz power-on password
- 640 kb RAM, razširljiv do 2.6 Mb
- 40 Mb HDD, 1.44 Mb FDD
- COMPAQ EL Backlit Supertwist CGA display
- 2.8 kg

PEACOCK

NOTEBOOK 80386 SX

4000

- AT 386 SX-20MHz, RAM 2MB (to 16MB)
- 60 MB AT-BUS HDD
- 1.44 MB FDD
- VGA (640x480) video adapter
- 2ser/1par, video, 16bit AT-BUS I/O
- 2,9 kg

Quantum

QUANTUM LPS 105-AT

690

- 105MB AT-BUS HDD /16ms

Seagate

SEAGATE ST-157A

320

- 44 MB AT-BUS HDD /28ms

HEWLETT PACKARD

RAMJET MEMORY

250

- Razširitev memorije za HP LaserJet II/IIIP/IIIP laserske tiskalnike
- 2 MB, (dogradljiv do 4 MB)

GeniScan

GENISCAN GS-B105G

300

- 256 VGA gray mode hand scanner
- Resolution: 100-400 dpi
- Color MAESTRO software
- Prodigy OCR software

Cene so neto v DEM fco. Celovec

To je le nekaj zanimivosti iz našega prodajnega programa, zato nas pokličite in zahtevajte najnovejši cenik.

Obiščite nas v našem prodajnem salonu v Celovcu, ali pa v podružnici v Ljubljani kjer vam bomo pred nakupom svetovali.

AUTRONIC Computer-Systeme, 9020 KLAGENFURT
Radetzkystr. 18, Tel.: 99 43 483 514-871, 514-872, Fax: 99 43 483 514-873

AUTRONIC d.o.o., 61000 LJUBLJANA, Kardeljeva ploščad 17, Tel: 061 302-990, 302-581, 183-333/322, Fax: 061 302-581, 344-240

MATIJA ČEŠNIKAR

Živ spomin na velikega Slovenca

Zbornik o A. M. Slomšku in reprint Blažeta in Nežice

Z izdajo zbornika znanstvenega simpozija 130 let visokega šolstva v Mariboru in reprinta knjige Blaže in Nežice v nedeljski šoli je Mohorjeva družba v Celju postavila dva trajna spomenika in se tako ob tistem, ki že stoji v Mariboru, dostojno oddolžila za naš narod nadvse zaslužnemu Slovencu Antonu Martinu Slomšku.

Slomšek je bil goreč vsestranski javni delavec. Poleg njegovih številnih zaslug je brez dvoma ena izmed največjih ta, da je leta 1859 prenesel škofijski sedež iz nemškega Sentandrea v Labodski dolini na Koroškem v slovenski Maribor, s čimer je v njej združil vse štajerske Slovence in jih tako odtegnil grozečemu potujčevanju. To daljnovidno Slomškovo zgodovinsko dejanje ni le nadvse pomembno za organizacijo slovenskega šolstva, marveč tudi za utrditve narodne zavesti in naše severne meje. V želji, da bi ponudil Slovincem čim več dobrih, koristnih in poučnih knjig, pa je bila na njegovo pobudo najprej kot društvo (1851), kmalu nato pa kot založniško podjetje ustanovljena Družba sv. Mohorja, ki je v 140 letih svojega obstajanja izdala že več milijonov knjig. Ob tem ne smemo pozabiti, da družbi z istim imenom in namenom delujeta tudi v Gorici in v Celovcu za potrebe zamejskih Slovencev v Italiji in Avstriji.

Kot svojemu duhovnemu očetu se mu je Mohorjeva družba s sedežem v Celju letos oddolžila s tem, da je v sodelovanju s Škofijskim ordinariatom v Mariboru izdala zajeten zbornik z gradivom z znanstvenega simpozija, ki je potekal v jubilejnem letu

1990 v Mariboru pod naslovom 130 let visokega šolstva v Mariboru. Gradivo 424 strani obsega jočega zbornika je razporejeno v več tematskih sklopov. Po uvodnem delu, v katerem sodeluje dr. F. Kramberger, S. Ojnik in dr. Anton Trstenjak, sledi pet obsežnih poglavij z naslovi: Zgodovinski pregled Slomškove dobe, Visoka bogoslovna šola v Mariboru, Vpliv visoke bogoslovne šole na narodno, socialno in kulturno življenje, Slomšek in šolstvo in Slomšek in jezikovna, umetnostna in kulturna vprašanja. Celotno gradivo je opremljeno z mnogimi opombami in z ustreznimi seznamami domačega in tujega strokovnega slovstva, s krajšimi povzetki in slovenskem in nemškem jeziku, pa tudi s podatki o sodelujočih avtorjih. Iz teh razberemo, da sodeluje v zborniku s svojimi znanstvenimi referati okoli 40 uglednih strokovnjakov in javnih delavcev, ki v svojih tehtnih razpravah iz različnih zornih kotov osvetljujejo lik, življenje, delo in pomen škofa Antona Martina Slomška in njegovih sodobnikov. Brez dvoma sodi ta zbornik med doslej najtemeljnejše skupinsko delo s hvalažno nalogo – kar najbolj poglobljeno osvetliti vsestransko dejavnost našega slovenskega duhovnega velikana.

Poleg omenjenega zbornika pa je Mohorjeva družba v Celju izdala tudi reprint, tj. zvesti posnetek celotne in neokrnjene 3. izdaje Slomškove knjige z naslovom **Blaže in Nežice v nedeljski šoli**, ki je izšla leta 1857 kot že tretji natis. S tem je Mohorjeva družba počastila 150-letnico prvega izida tega dela, njen poglavitni namen pa je bil objaviti to

kulturnozgodovinsko znamenito delo v prvotni in bibliofilski obliki, obenem pa tudi posredovati njegove trajne vzgojne vrednote čim širšemu krogu bralcev. Faksimile izdaje knjižice iz leta 1857 so s svojimi prispevki opremili tile avtorji: Vinko Brumen z izčrpnno spremno besedo, Jakob Šolar s slovarčkom ali z razlago manj znanih narečnih in za današnji čas za sodobnega bralca že arhaičnih besed in Jože Mahnič s prikazom uredniških načel, ki so Mohorjevo družbo v Celju privedli do odločitve, da natisne reprint knjige. Le-ta je doslej izšla že trikrat v več kot 6000 izvodih.

Škof Slomšek, ki je bil ne le plodovit poljudni in šolski pisatelj, je zlasti z veliko vneto spodbujal slovensko petje v šolah; izdal je tudi prvo slovensko mladinsko pesmarico. Blaže in Nežice v nedeljski šoli pa je njegovo najznamenitejše delo. Z izrazito pedagoško naravo te knjige si je pridobil sloves slovenskega Pestalozzija, ta pa je bil, kot je znano, pomemben švicarski pedagog in psiholog. Zgodovinar slovenskega šolstva in pisec obsežne Zgodovine šolstva in pedagogike na Slovenskem univ. prof. dr. Vlado Schmidt je o omenjeni knjigi zapisal: »To je pravzaprav enciklopedija za slovenskega kmeta, v kateri je zbrano najvažnejše, kar naj bi po piščevi zamisli poleg krščanskega nauka znal in kakšen naj bi postal, da bi bil veren kristjan, vdan podložnik in uspešen kmetovalec. Zato je v Blažetu in Nežici več gradiva, ki je lahko kmečki mladini širilo obzorje, kakor v tedanjih uradniških učbenikih za redne podeželske šole.«

Naslov, pa tudi vsebina obravnavane knjige izhajata iz praktičnega Slomškovega načela, da so za kmeta delavniki za delo, nedelje in prazniki pa za nauk, torej dela prosti dnevi, primerni za ne-nehno samoizobraževanje. Nadvse pomembno pa je, da je bil ta poljudno zasnovani učbenik napisan v slovensčini, zato je bil dostopen najširšim plastem prebivalstva.

VOJAN T. ARHAR

90 let prve slovenske realke

Idrija 1901–1991

Gimnazija Jurija Vege v Idriji je 21. septembra 1991 praznovala 90-letnico prve slovenske realke in 35-letnico prve mature, ki je prevzela tradicijo nekdanje realke. O tej slovestnosti so na 70 straneh izdali zbornik z motom »navdih konec stoletja«, ki pri- naša tehne prispevke uglednih strokovnjakov, nekdanjih učencev gimnazije.

Uvodno besedo je prispeval Janez Podobnik, dr. medicine in predsednik Skupščine Občine Idrija z naslovom »90 let idrijske realke«, ki se končuje z mislijo: »Idrijska realka in kasnejše Gimnazija Jurija Vege je izpolnila in še izpolnjuje častno poslanstvo osrednje šolske ustanove v naših krajih. S hvaležnostjo se spominjamo vseh profesorjev, ki so so- oblikovali njeno podobo. Brez njihove vztrajne in požrtvovalne vloge učiteljev in vzgojiteljev ne bi praznovali tega visokega jubileja.« Janez Kavčič, profesor, kustos v Mestnem muzeju v Idriji, je v članku Šolske tradicije in prva slovenska realka, po- dal predzgodovino realke in več stoletni boj idrijskega rudarja za srednjo šolo. Sledi seznam vod- stvenega osebja realke in gimna-

zije s krajšo predstavitevjo ravnateljev idrijske srednje šole od leta 1952 do 1991. Milan Cvelbar, dipl. ekon. ravnatelj gimnazije pove, da so se Idričani po vojni znova bojevali za pridobitev srednje šole in dosegli, da je Sekretariat za prosveto in kulturo 26. junija 1952 izdal odločbo o ustanovitvi višje gimnazije.

Viktorija Gorjup, dipl. soc., v članku Zapisani gimnaziji, ugotavlja, da so naravne danosti idrijske pokrajine kar silile učitelje k vedno novim idejam; te so prenašali svojim učencem ne samo v preteklosti, temveč tudi v sedanjem času. To razberemo tudi iz članka dr. Ivana Svetlika Izobraževanje za gospodarstvo, ki poudarja, da se s širjenjem izobraževanja mladine in odraslih in z vpeljevanjem permanentnega izobraževanja tudi bistveno spreminja njegov družbeni pomen. V razpravi dr. Marka Kerševana, univ. prof., Šola in religija je podana v premislek večna tema o šoli in religiji in o neutralnosti ali opredeljenosti šole. Dr. Jože Felc razmišlja v svojem članku Bolezen kot zadnja stopnja v službi človekove varnosti, kaj je varnost kot splošen pojem.

To so aktualna razmišljanja slovenskega psihiatra v usodnem letu 1991. Dr. Jože Čar govori o vplivu podraževanja idrijskega rudnika na njegov strokovni in znanstveni razvoj. Rafko Trpiš, akad. slikar, je napisal literarni prispevek Jutro. Ignacij Pišlar, dipl. inž. v sestavku Utrinki življenja na idrijski gimnaziji malo po njenem povojnem in novem rojstvu obuja spomin na šolo in profesorje.

Sledi seznam učnega osebja maturantov vseh programov šole v letih 1952 do 1991. Zbornik je opremljen s fotografijami dr. Rafaela Podobnika, stomatologa in mojstra fotografije ter z likovno opremo Nandeta Rupnika.

Ob 90-letnici prve slovenske realke v Idriji je bila pripravljena tudi razstava. Najprej je bila postavljena v Idriji, 22. novembra pa je bila odprta v prostorih Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani. Na ogled je do konca letošnjega leta.

Razstava prikazuje slikovno gradivo o idrijski realki, stalna šolska učila, učne knjige in arhivsko gradivo.

SLAVICA PAVLIČ

»Zgodovina v šoli« bo pomagala učiteljem

Pedagoški delavci, ki poučujejo zgodovino v osnovni šoli in srednjem izobraževanju, že nekaj časa pogrešajo revijo, ki bi jih obveščala o novjših raziskavah zgodovine. Njihova želja se bo končno uresničila. Na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo in šport smo se odločili, da pripravimo periodično revijo **Zgodovina v šoli**, ki bo trdna vez med stroko in prakso.

Da bi bila revija čim bolj praktično usmerjena in sistematično urejena, bo vsebovala več stalnih in občasnih rubrik. Ena najpomembnejših bo rubrika **Aktualne teme**. V njej bomo objavljali nove izsledke zgodovinskih raziskav. Te teme bodo zajemale obdobje od antične zgodovine pa vse do današnjih dni.

Za delo v praksi bo koristna rubrika **Iz prakse za prakso**. Tukaj bodo imeli učitelji praktiki prostor za pisanje o svojih težavah, uspehih, učnih metodah in oblikah dela; tako bodo lahko svoje bogate izkušnje prenašali kolegim.

Za uspešnejši pouk zgodovine bo poskrbela rubrika **Metodični napotki za delo v razredu**. V njej bomo prikazovali metodične modele pouka, obravnavana pa bodo tudi vprašanja, ki se pojavljajo pri načrtovanju pouka zgodovine, njegovem izvajanju in preverjanju znanja.

Zgodovina v učnih načrtih bo obravnavala tematiko o zasnovah novih učnih načrtov in njihovih sprememb. Opisovali bomo tudi zasnove pouka zgodovine v drugih šolskih sistemih tako v Evropi kot drugje.

Poročila s posvetov in seminarjev bodo seznanjala učitelje z novjšimi ugotovitvami v zgodovini, da bodo le-te lahko prenašali v prakso.

Novosti in problematiko pri nastajanju učil in učnih pripomočkov za pouk zgodovine bo obravnavala rubrika pod naslovom **Učila in učni pripomočki**. Z njo bomo poskušali spodbujati učitelje praktike naj bolj sodelujejo pri pisanju in pripravi teh pomembnih vzgojno-izobraževalnih sredstev.

Da bi bili učitelji zgodovine čim bolj seznanjeni z novostmi v zgodovinski literaturi, smo uvrstili v revijo tudi to rubriko. Z njo želimo doseči sprotne obveščanje o najpomembnejšem slovstvu, ki bo učitelju rabilo za delo v razredu.

Končno naj omenimo še rubriko **Ocene in prikazi**, v kateri bomo objavljali strokovne ocene posameznih zgodovinskih publikacij. Revija bo torej vsestransko bogata, za pisanje pa smo naprosili naše najboljše strokovnjake zgodovinopisja.

Predvidevamo, da bosta izšli

ena do dve številki na leto. Gradivo za prvo številko je že pripravljeno.

Želimo, da bi učitelji revijo toplo sprejeli in nam pomagali pri njenih prvih korakih.

DRAGO NOVAK

OSNOVNA ŠOLA VLADO MIKLAVC VRHOVCI LJUBLJANA, Cesta na Bokalce 1

razpisuje dela in naloge

– **UČITELJA RAZREDNEGA POUKA** za podaljšano bivanje, za določen čas od 6. 1. 1992 do 31. 5. 1992.

Pogoji: višja ali visoka izobrazba ustrezne smeri.

Prijave z dokazili pošljite v 8 dneh po objavi razpisa. O izbiri boste obveščeni v 30 dneh po izteku roka za zbiranje prijav.

OSNOVNA ŠOLA SAVO KLADNIK SEVNICA, Trg svobode 42, 68290 Sevnica

razpisuje dela in naloge:

– **UČITELJA GLASBENEGA POUKA, PRU ali P**, s polnim delovnim časom, za določen čas od 1. 1. 1992 do 30. 6. 1992.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 15 dneh po objavi razpisa. O izbiri jih bomo obvestili v 30 dneh po objavi razpisa.

OSNOVNA ŠOLA »BAZA 20« DOLENJSKE TOPLICE

razpisuje prosto delovno mesto

– **UČITELJA SLOVENSKEGA JEZIKA – KNJIŽNICA ali**
– **UČITELJA SLOVENSKEGA IN ANGLEŠKEGA JEZIKA, PRU**, za določen čas s polno delovno obveznostjo, začetek dela 1. 1. 1992, konec dela 30. 11. 1992.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o strokovnosti v 8 dneh po objavi razpisa na gornji naslov. O izbiri bodo obveščeni v 15 dneh po prijavnem roku.

Komisija za delovna razmerja

OSNOVNE ŠOLE BORISA KIDRIČA LJUBLJANA, Matjaževa 4

razpisuje prosti delovni mesti

– **2 UČITELJEV RAZREDNEGA POUKA** (1 za delo v 3. razredu in 1 v podaljšanem bivanju), s polnim delovnim časom, za določen čas (od 6. 1. do 30. 6. 1992)

Pogoji: PA, smer razredni pouk.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev na gornji naslov v 8 dneh po objavi razpisa. O izbiri bodo obveščeni po roku za prijavo.

Dr. Dragutin Rosandić:

METODIKA KNJIŽEVNE VZGOJE

Delo je priredil dr. Jože Lipnik, namenjeno pa je vsem učiteljem slovenskega jezika v osnovnem in srednjem izobraževanju, študentom slavistike, deloma tudi študentom in učiteljem razrednega pouka, kulturnim delavcem ter bralcem, ki si želijo zgrajevati svoj odnos do branih del.

ZALOŽBA OBZORJA p. o. Maribor, 62000 MARIBOR, Partizanska 3-5

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam-o _____ izvodov knjige dr. Dragutin Rosandić: **METODIKA KNJIŽEVNE VZGOJE**. Cena posameznega izvoda znaša 835,00 SLT.

Naročnik _____

Naslov _____

Št. os. izk. _____

Izdane pri _____

Os. mat. št. _____

Zaposlen pri _____

Telefon _____

Žiro račun _____

(izpolnijo ustanove)

Datum _____

Žig/Podpis _____

V pripravi za prihodnje leto je priročnik avtorja prof. Silva Faturja »SLOVENSKA KNJIŽEVNOST«.